

Zámek Kratochvíle

Renesanční letohrádek
a historie jeho památkové obnovy

ANTONIVS
MELI
ANA
FECIT

Zámek Kratochvíle

Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy

Milena Hajná - Mája Havlová -
Vojtěch Troup - Zuzana Vaverková

Národní památkový ústav
Územní památková správa v Českých Budějovicích

České Budějovice
2015

ZÁMEK KRATOCHVÍLE

Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy

Publikace *Zámek Kratochvíle. Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy* vznikla v rámci plnění Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI – DF11P01OV026): Každodenní život a kulturní vliv aristokracie v Českých zemích a ve střední Evropě v kontextu veřejně přístupných historických sídel ve správě Národního památkového ústavu – instalace, prezentace, aplikace.

Odborná recenze:

PhDr. Václav Rameš

Na obálce byly použity fotografie s detaily renesanční malířské výzdoby z Pokoje Viléma z Rožmberka, foto Aleš Motejl

Na frontispisu byla použita fotografie detailu štukové výzdoby Zlatého sálu s alegorickou ženskou postavou s latinským nápisem Antonio Melana fecit, foto Aleš Motejl 2011

© Národní památkový ústav, Územní památková správa v Českých Budějovicích, 2015
Authors © Milena Hajná – Mája Havlová – Vojtěch Troup – Zuzana Vaverková, 2015

ISBN 978-80-87890-12-7

OBSAH

Milena Hajná

HISTORIE ZÁMKU KRATOCHVÍLE	7
Historie zámku od jeho vzniku do konce 18. století	7
Funkce a využití objektu v 19. století	27
Zámek Kratochvíle a počátky památkové péče	29
Kratochvíle v době první pozemkové reformy	37
Památková obnova zámku Kratochvíle po druhé světové válce	39

Zuzana Vaverková, Milena Hajná

PROMĚNY INTERIÉROVÝCH INSTALACÍ NA ZÁMKU KRATOCHVÍLE	61
První interiérové instalace	61
Expozice českého animovaného filmu v letech 1981–2006	65
Projekt Renaissance renesance a vznik nové interiérové instalace	68

Zuzana Vaverková, Milena Hajná

ZÁMECKÉ INTERIÉRY	83
-------------------	----

Vojtěch Troup

ZHODNOCENÍ REHABILITACE OBJEKTU ZÁMKU KRATOCHVÍLE Z POHLEDU KASTELÁNA	105
--	-----

Mája Havlová, Milena Hajná, Zuzana Vaverková

KATALOG PŘEDMĚTŮ Z INTERIÉROVÉ INSTALACE ZÁMKU KRATOCHVÍLE	111
---	-----

PŘÍLOHA

Čerpání finančních zdrojů na obnovu objektů zámku Kratochvíle	177
---	-----

SEZNAM ARCHIVNÍCH PRAMENŮ A LITERATURY	181
--	-----

SUMMARY	187
---------	-----

1. Letecký pohled na zámecký areál

HISTORIE ZÁMKU KRATOCHVÍLE

Historie zámku od jeho vzniku do konce 18. století

Slovo *kratochvíle* evokovalo ve staré češtině příjemně strávený čas zábavy, bezstarostnosti a odpočinku. Nebylo tedy divu, že když Vilém z Rožmberka žádal v roce 1581 císaře Rudolfa II. o udělení oficiálního statusu *tvrze* (menšího panského sídla) pro svůj nový lovecký zámek s rozsáhlou oborou u města Netolic, rozhodl se jej nazvat Kratochvílí. Vilém svůj lovecký zámek založil po vzoru italských a německých knížat nedaleko svého hlavního rezidenčního sídla v Českém Krumlově. Měl sloužit jemu a jeho hostům k rozptýlení z lovu, k zábavě a odpočinku po náročných politických jednáních u císařského dvora v Praze a na zahraničních diplomatických cestách. Situování zámku do mírně kopcovité lesní krajiny s otevřenými loukami a četnými rybníky nedaleko Netolic souviselo jednak s kvalitou tamních loveckých revírů, využívaných Rožmberky pro hony a štvanice již drahnou dobu, a také se záměrem rožmberského regenta Jakuba Krčína z Jelčan, který tuto myšlenku vnukl svému pánovi.¹

První malou tvrz s oborou pro zvěř nechal na místě dnešního zámku postavit právě Jakub Krčín. Ten získal v roce 1569 od Viléma z Rožmberka k doživotnímu užívání hospodářský dvůr Leptáč na netolickém panství spolu s několika okolními vesnicemi a pozemky. Krčín dal na místě hospodářských budov vystavět nové stavení, které rozkázal vyzdobit nástěnnými malbami s loveckou tematikou. Okolo objektu zřídil menší oboru pro chov vysoké zvěře. Při přestavbě Leptáče sledoval Krčín vlastní záměry. Vilémem darované pozemky stály na území netolického panství a Krčín věděl, že o jeho vlastnictví vedli Rožmberkové několik desetiletí spory s klášterem ve Zlaté Koruně. V případě nového otevření sporu tak mohl o svůj majetek přijít, proto se snažil získat místo Leptáče jiné zboží, konkrétně panství Sedlčany ve středních Čechách. Záměr mu skvěle vyšel. Když Krčín ukázal výsledky své stavební činnosti v Leptáči Vilémovi z Rožmberka, místo se mu tak zalíbilo, že jej chtěl získat od Krčína zpět právě výměnou za Sedlčany. V roce 1579 tak místo znovu patřilo Rožmberkům a Vilém zde začal stavět nový lovecký zámek se jménem Kratochvíle.²

Úmysl vybudovat na svých panstvích takový letohrádek zřejmě zrál v myšlenkách Viléma z Rožmberka již delší dobu. Stavby obdobného charakteru dobře znal ze svých evropských cest, neboť v nich byl jejich urozenými majiteli často přijímán a hoštěn. Uvědomoval si, že vlastnictví výstavného loveckého zámku bylo v aristokratické společnosti vnímáno jako znak vytří-

1 Úvodní text vychází ze studie Milena HAJNÁ - Petr PAVELEC - Zuzana VAVERKOVÁ, *Zámek Kratochvíle*, České Budějovice 2011. Srov. též základní literaturu k tématu August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého VII*, 1996, s. 106-122; Theodor ANTL, *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903; František MAREŠ - Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém XXXVIII. Politický okres prachatický*, Praha 1913, Jaromír BENEŠ - Aleš STEJSKAL - Vlastislav OURODA, *Historická krajina Netolicka, Specializovaný turistický průvodce*, Netolice 1998.

2 Josef HAUBELT, *Jakub Krčín z Jelčan*. Praha 2003; Theodor ANTL, *Kde stávala stará tvrz Leptáč u Netolic než byla zbořena? Památky archeologické XV*, 1892, s. 765.

2. Portrét Viléma z Rožmberka ve zralém věku, detail

3. Portrét Polyxeny z Pernštejna, po roce 1587, detail

beného vkusu a přispívalo k osobní společenské reprezentaci jeho majitele. Již v padesátých letech 16. století měl Vilém z Rožmberka možnost poznat renesanční letohrádek Hackelberg nedaleko německého Pasova, který si tam nedlouho předtím zřídil biskup Wolfgang ze Salmu a opatřil jej členitými zahradami plnými fontán, květin a vodních strojů. Toto prostředí Vilém dobře znal, neboť na biskupském dvoře v Pasově strávil svoje studijní léta 1544-1550. Když jel v roce 1561 žádat o ruku své druhé ženy Žofie Braniborské, ubytoval jej braniborský kurfiřt ve svém právě dokončeném renesančním loveckém zámku Köpenick nedaleko sídelního města Berlína. Viléma k výstavbě Kratochvíle jistě inspirovalo i nové letní sídlo Maxmiliána II. zvané Neugebäude, které císař začal budovat v roce 1569 za nemalého zájmu zemské aristokracie. Zámek určený k odpočinku po lovu a k dvorským zábavám nechal postavit ve volné krajině nedaleko rušné Vídně a opatřit jej rozlehlou geometricky řešenou zahradou s jezír-
kem, alabastrovými fontánami, okrasnými vodními příkopy a vodními hříčkami. Protože byl sám vášnivým lovcem, nechal císař zřídit u zámku také oboru s bažantnicí, zvěřincem a voli-
érami. Všechny zmíněné stavby letohrádků byly inspirovány italskou renesanční architek-
turou, kterou Vilém z Rožmberka poznal osobně během své cesty do Itálie v letech 1551-1552.³ Nabízí se i možnost, že za krátkého pobytu v Mantově navštívil kouzelný letohrádek vládnoucí

3 Srov. zásadní studie k posledním Rožmberkům. Tam i odkazy na další literaturu. Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989; Jaroslav PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552*, České Budějovice 2003; *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011.

rodiny Gonzaga, zvaný Palazzo del Te, situovaný nedaleko města a dokončený ve čtyřicátých letech 16. století architektem Giuliem Romanem. V kompozičním členění stavby i její vnitřní malířské a štukové výzdobě vzdali její tvůrci hold umění a kultuře antiky, tak jak to později učinil i Vilém z Rožmberka na Kratochvíli. Svojí geometrickou přesností skýtá jisté stavitelské analogie ke Kratochvíli také zámek v Bučovicích Jana Černoorského z Boskovic, budovaný od roku 1567, a zámek v Krásném Dvoře u Podbořan Jana Maškovského z Kolovrat, dostavěný před rokem 1572.⁴

Architektonické pojetí projektu zadal Vilém z Rožmberka italskému staviteli Baldassaru Maggi z Arogn, který se v letech 1583-1589 ujal i řízení samotné stavby zámku. Maggi se již dříve osvědčil na jiných stavebních dílech pro Rožmberky a pány z Hradce. Přesto měl mít v jeho tvorbě zámek Kratochvíle výsadní postavení. Na zámcích v Českém Krumlově, Bechyni, Jindřichově Hradci či Telči musel Maggi respektovat dřívější dispozice panských sídel a jim přizpůsobit i návrhy renesančních přestaveb. V případě Kratochvíle se mu však naskytla jedinečná příležitost dát prostor vlastní imaginaci a vybudovat ve volné krajině zcela nový zámek na způsob italských příměstských šlechtických vil. Při přípravě plánů pro stavbu Kratochvíle Maggi prokázal bravurní znalost italské i středoevropské architektury, neboť se mu skvěle podařilo do stavby v ryze českém prostředí nenásilně zakomponovat charakteristické prvky italského renesančního stavitelství. Svoji erudovanost osvědčil i v kompozičním zasazení obdélné stavby zámku do okolní krajiny.⁵

Stavební práce však neprobíhaly bez komplikací. Hned v počátku bylo třeba kvůli bažinatému terénu zpevnit základy letohrádku dubovými a olšovými piloty. Na nich Maggi vyzdvihl dokonale symetrickou obdélnou budovu jednopatrové vily, kterou neumístil do středu kompozice, ale posunul ji do přední části pravoúhlé protáhlé zahrady, kolmo k hlavní ose areálu, vymezené vstupní branou s věží, hlavním palácovým vstupním portálem a centrální baštou s rožmberským jezdcem v zadní obvodové zahradní zdi. Takto opticky rozdělil celý prostor na dvě symetrické osově souměrné části. Pravidelnost celé kompozice ještě zvýraznil okrasným vodním příkopem, který obepíná hlavní budovu ze všech čtyř stran a jenž staviteli prakticky posloužil ke svedení přebytečné spodní vody ze základů stavby. V rožmberské době byla protipólem nového letohrádku Kratochvíle budova dřívějšího Krčínova Leptáče, kterou Vilém z Rožmberka nechal v roce 1582 stavebně upravit a architekt Maggi ji včlenil do nově vznikajícího zámeckého areálu. V leptáčské tvrzi Rožmberkové trávili čas během svých prvních návštěv netolické obory, když ještě bylo *nové stavení* zámku Kratochvíle nedokončené. Tato stavba byla za panování Eggenbergů v 17. století postupně beze zbytku odstraněna.⁶

4 Jarmila KRČÁLOVÁ, *Zámek v Bučovicích*, Praha 1975; Tomáš KNOZ, *Renesance a manýrismus na zámku v Rosicích*, Rosice 1996.

5 Jarmila KRČÁLOVÁ, *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986.

6 Theodor ANTL, Kde stávala stará tvrz Leptáč u Netolic, než byla zbořena? *Památky archeologické* XV, 1892, s. 765.

4. Letecký pohled na zámek Kratochvíle a okolí

Celý areál zámku ohraničovala obvodová zeď, která tvořila symbolickou bariéru mezi okolní nespoutanou přírodou a vnitřním světem geometrického řádu a estetické dokonalosti. Byla osazena několika přízemními obytnými pavilony, tzv. baštami, rytmicky členícími její vnitřní i vnější plochu. Bašty byly v interiéru vyzdobeny malbami a tvořily samostatné obytné jednotky, určené za obydlí pro některé rožmberské úředníky. Provozní zázemí zámku včetně čelední kuchyně, spižírny a místností pro služebnictvo se nacházelo v protáhlém stavení, přiléhajícím po celé délce k centrální straně obvodové zdi, přerušené ve střední části vysokou věžovou branou s výrazně profilovaným kamenným portálem. Do zámku se původně vjíždělo po padacím mostě přes vnější vodní příkop skrze tuto bránu. Do jihovýchodního rohu architektonické kompozice stavitel umístil kostelík Narození Panny Marie s věží a s bohatou vnitřní štukovou a malířskou výzdobou. Optický protipól kostela na protilehlé straně vstupního traktu tvořila další zvýšená zahradní bašta. Mimo hlavní areál zámku v mírném svahu stály koňské stáje pro 33 koní s velkou senovou půdou a stodola. Hospodářské zázemí zámku zajišťoval nedaleký Petrův dvůr s gotickými základy, přestavěný Rožmberky v renesančním slohu.

5. Pohled na vilu ze zámecké zahrady

Ploché vnější fasády vily byly členěny nástěnnými malbami sloupů a zaoblených nik s koncovým zakončením. Malíř zde použil netradiční spojení těchto dvou architektonických článků, když přes sebe namaloval výklenkové niky, které působí dojmem vyhloubených prostor prolamujících stěny směrem dovnitř, a hned před ně umístil sloupy, které naopak jako by předstupovaly z roviny zdi a tvořily před ní bohatou arkádovou galerii. Díky tomuto rytmickému členění autor vnesl do jednotvárné struktury vnějších zámeckých fasád pohyb, jistou měkkost a dojem plasticity. Stavba byla tehdy zakončena širokou lunetovou římsou a mohutným krovem o délce 21 sáhů od mistra Mertla, který nesl jednohřebenovou valbovou střechu. V lunetách se skvěly malované medailony s profily římských císařů a vojevůdců. Obvodové zdi zahrady zaplnilo složité iluzivní ostění oken a malované postavy bájných válečníků z různých dob a kontinentů, mezi nimi se nacházeli i římsští, středověcí, asijské a americké rekové. Všem však vévodila alegorie Fámy, ženská postava s trubkou, zvěstující do všech stran radostnou zprávu o jejich věhlasu a vojenských vítězstvích. Postava Fámy byla v umění doby renesance symbolem a personifikací lidského úspěchu, věhlasu a slávy, která jediná dokáže překonat

6. Vřetenové schodiště propojující jednotlivá patra vily

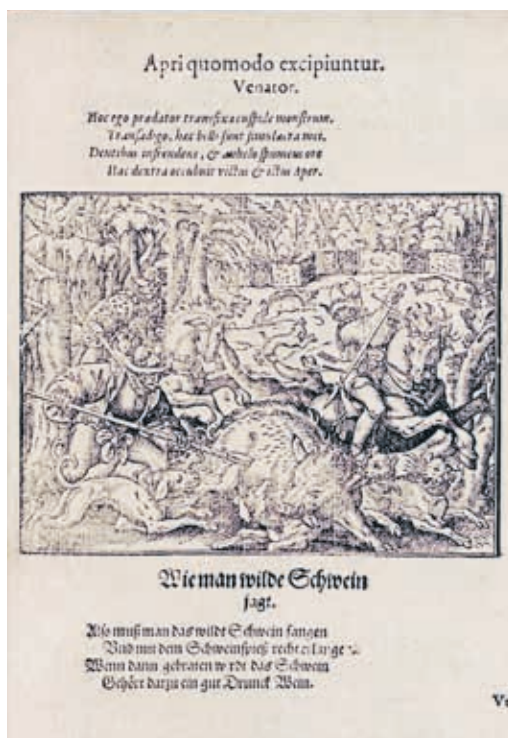
i smrt. Baštu, která kdysi stávala v centrální ose zámeckého areálu uprostřed obvodové zdi, zdobí symbol majitele zámku - rožmberský jezdec na bílém koni s obnaženým mečem. Nejzřetelněji byla ve výzdobě Kratochvíle čitelná právě rožmberská rodová a rodinná symbolika, neboť alianční znaky Viléma z Rožmberka a jeho čtvrté manželky Polyxeny z Pernštejna, stejně jako rožmberské erbovní znamení červené pětilisté růže, umístěné na zámeckých zdech, na stropích pokojů, krbových římsách, na dveřích a v okenních výklencích, elegantním způsobem neustále upomínalo, že všechna nádhera zde vznikla pro zábavu, potěšení i reprezentaci vlivného člena rožmberského rodu.

Na první pohled působila hlavní budova zámku jako kompaktní obdélný blok, při jehož konstrukci byl kladen důraz na osovou symetrii, souměrnost a účelnost vnitřního členění. Zámek měl tehdy přízemí, první patro a vestavěné prostory pod střechou, které sloužily jako pokoje fraucimoru. Rozvržení interiérů připomínalo italské renesanční vily, neboť ústřední místností každého patra byl velký vstupní sál, okolo něhož se nacházely ze tří stran po obvodu další místnosti, sdružené do oddělených samostatných celků. Z komunikačního hlediska se v členění zámku výrazně uplatnil důraz na sociální rozdílnost jeho obyvatel, jejichž světy byly spojovány nebo oddělovány komunikačními tepnami – chodbami a schodišti. Místnosti v přízemí sloužily zejména jako provozní zázemí zámku, kromě hostinských pokojů zde byla i dvořanská světnice, přípravná jídel, koupelna a několik dalších komor a místností potřebných k praktickému provozu vily. Urození hosté se většinou v přízemí zámku dlouho nezdrželi a vystoupili po širokém dvouramenném schodišti do prvního patra, které bylo samým srdcem celého objektu. V něm byly situovány místnosti určené pro všechny významné zámecké slavnosti a společná stolování. V prvním patře měli své pokoje i majitelé zámku, Vilém a Petr Vok z Rožmberka. Tyto pokoje tvořily podle italského vzoru tzv. *vlašský appartement*, sestávající z jednoho či dvou předpokojů zvaných *antecamera* a dalších dvou soukromých místností pána. Hosté tedy do osobních pokojů velmože nevstupovali přímo, ale museli vyčkat v *antecameře*, až je služebnictvo ke vstupu vyzve. Obě patra zámku byla spojena ještě jednoduchým šnekovitým schodištěm, které vedlo z klenuté místnosti v přízemí do soukromých pokojů pána v prvním patře a sloužilo k rychlému a nenápadnému pohybu služebnictva mezi jednotlivými patry zámku. Osvětlení na schodištích zajišťovaly skleněné stahovací *lucerny*.⁷

V rožmberské době měl zámek ještě rozložitě podkroví, které obýval rožmberský fraucimor. Během pobytu na Kratochvíli v něm bydlela manželka vladaře, dvorní dámy a jejich ženské služebnictvo. Paní měla k dispozici pokoj s bohatě malovaným ložem s nebesy. Ostatní ženy z jejího doprovodu spávaly společně v jednom pokoji, vždy po dvou na obyčejných postelích, kterých zde bylo umístěno sedm i více. Společné bydlení mělo zajistit jejich bezúhonnost a ctnost. Přesnou podobu *fracimorských* pokojů dnes není možné zjistit, neboť byly zcela odstraněny během rozsáhlých přestaveb krovu budovy a její střechy v 18. století.

Vnitřní prostory vily byly zcela naplněny štukovou a malířskou výzdobou, kterou provedli malíř Georg Widman z Braunschweigu a štukatér Antonio Melana se svými pomocníky. Tito umělci čerpali náměty především z dřevořezů známého německého grafika Josta Ammana, malíře Albrechta Dürera a dalších umělců. Malované výjevy v přízemí, ve vstupním sále zámku a v přilehlých místnostech připomínají hlavní účel stavby – zábavu při štvanicích a lovu. Jsou zde vymalovány nejrůznější lovecké scény, vyobrazení lovců i zpodobnění lesních, exotických a bájných zvířat, jako byli jelen, kanec, medvěd, zajíc, ale i velbloud, pavián, lev, nosorožec, slon či mýtický gryf. Při jejich ztvárnění Georga Widmana inspirovaly dřevořezy zvířat a loveckých

7 Ke stavebnímu vývoji objektu srov. NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, Spisový archiv, F. KAŠIČKA a kol., *Kratochvíle, okres Prachatice, kraj Jihočeský. Vila, stavebně historický průzkum a architektonicko-památkové vyhodnocení. Aktualizace a doplnění*, Praha 2006.

7. Grafický list Josta Ammana z knihy Jagdbuch, která se stala jednou z předloh pro malířskou výzdobu Vstupního sálu

scén Josta Ammana, zhotovené na základě kreseb Johanna Bocksberga a publikované v tehdy oblíbených knihách Thierbuch (zkráceně *Kniha o zvířatech*) a Jagdbuch (*Kniha o lovu*), které se ve své době dočkaly opakovaných vydání.⁸

Výzdoba prvního patra zámku měla již hlubší rozměr, neboť na základě vybraných alegorií a příběhů z římské mytologie a historie hostům přibližovala lidské vlastnosti majitele a naznačovala jím uznávané světské a duchovní hodnoty i jeho osobní přání a touhy. Upozorňovala také na starobylý původ jeho rodu a na jeho rozsáhlé znalosti antických reálií i literatury. Hlavní ideou výzdoby zámku Kratochvíle byly alegorie ctností, reprezentované ženskými postavami, které se zde dochovaly hned na dvou místech – v horním předpokojí to byly ctnosti kardinální (Spravedlnost, Moudrost, Statečnost a Mírnost) a teologické (Víra, Naděje, Láska) a ve Velkém zlatém sále ctnosti kardinální. Tam je malíř umístil do středu klenební plochy kolem ústředního rožmberského jezdce, mezi erby čtyř manželek Viléma z Rožmberka. Malba bezesporu připomínala slávu rožmberského rodu a jeho zásluhy při obraně Českého království i křesťanské

víry a upozorňovala na příkladný život a jednání Viléma z Rožmberka i na vynikající vlastnosti jeho manželek. Celý výjev doplnily ještě další ženské alegorické postavy, spojované obvykle se symboly dobré vlády – Fama (Sláva), Hojnost, Láska a Historie.⁹

Volba námětů z římských dějin v centrálních prostorách zámku rovněž souvisela s odkazem na starobylost rožmberského rodu, který přes údajné příbuzenství s významným italským rodem Orsini odvozoval svůj původ od mýtické postavy slavného trojského hrdiny Aenea. Podle událostí zaznamenaných v Dějinách Říma antického historika Tita Livia se ve štukové výzdobě zámeckých pokojů odvíjejí příběhy opěvující slavné a vznešené činy římských hrdinek a hrdinů. V kontrastu k nim jsou zde zpodobněny podlé a zlé skutky jiných, jako varování před morálním

8 Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, K malířské výzdobě rožmberské Kratochvíle, *Umění* 11, 1963, s. 360-370; TÁŽ, Výjevy z římské historie v prostředí české renesance, *Umění* 8, 1960, s. 295; Jarmila KRČÁLOVÁ, Grafika a naše renesanční nástěnná malba, *Umění* 10, 1962, s. 276-282.

9 K interpretaci námětů štukové výzdoby přistoupil mezi prvními F. DI. STŘEDA, *Zámek Kratochvíle*, Praha 1916. Podrobný ikonografický rozbor obsahuje publikace Václav BŮŽEK - Ondřej JAKUBEC, *Kratochvíle posledních Rožmberků*, Praha 2012.

8. Malířská výzdoby s loveckou tematikou na klenbě Vstupního sálu

9. Celek a detaily štukové výzdoby Zlatého sálu s postavami z římských dějin

10. Pohled do Zlatého sálu

selháním jedince a nesnesitelnou tíhou břemene jeho viny. Na pozadí těchto příběhů ještě více vynikly ctnosti kladných hrdinů i osobní kvality samotného Viléma z Rožmberka. Pro majitele zámku ani jejich hosty zřejmě nebylo těžké se ve znázorněných antických příbězích orientovat, neboť život tehdejší střeoevropské šlechty byl prodchnut všudypřítomnou percepcí antikizující kultury a poučení o ní získali všichni již během studijních let bez ohledu na své náboženské vyznání. Také některé vydání Dějin Tita Livia s dřevořezy Josta Ammana, jež se staly předlohou pro štukatéřské a malířské dílo na Kratochvíli, mohli mít aristokraté ve svých knihovnách. Dokázali tedy pochopit symbolické motivy i personifikace znázorněných postav. Výzdoba zámku se zde stávala součástí složité intelektuální hry, kde se její účastníci mohli ujistit o svém intelektuálním rozhledu a potvrdit si vědomí osobní sounáležitosti s urozenou elitou státu.

Zámecké stavení bylo umístěno do protáhlé okrasné zahrady, plné zeleně a květin, zasázených do záhonů připomínajících pestré geometrické obrazce. Součástí zahrady byla i její zásobovací a bylinná část, ve které se pěstovaly aromatické bylinky pro zámeckou kuchyni a také melouny, cibule, mrkev, pohanka a konopí. Voda pro kuchyni a zahradu proudila na zámek umělou stokou zvanou Krčínka, která nesla jméno svého stavitele Jakuba Krčina z Jelčan. Vedla od vesnice Hrbov a přiváděla na Kratochvíli vodu z potoka Melhulka přes rybníky Dolní

Nadýmač a Čichtický. Měla sloužit nejen k zásobování zámku vodou, ale i k pohonu vodních hříček, fontán a vodních strojů v zámecké zahradě, jejichž důmyslná zařízení dokázala potěšit urozeného návštěvníka, ale neobstála před pragmatickým uvažováním rožmberského kronikáře Václava Březana: „*Toho roku (1586) na Kratochvíli v oboře netolické divní vodní strojové a obrazové, skrze něž voda tekla, postaveni. Mnoho na to nákladu šlo, a nic stálého nebylo; tudy jen cizozemci peníze vyšídili.*“ Součástí zahrady a jejích fontán byla i bohatá sochařská výzdoba, kterou nechal pořídit Vilém z Rožmberka v roce 1586 v rakouském Innsbrucku.¹⁰

Někteří ze zámeckých úředníků a služebníků měli k dispozici samostatná obydlí, umístěná v baštách kolem ohradní zdi. Po roce 1592 to byl například rožmberský komorní písař Martin Grejnar z Veveří či českobratrský dvorní kazatel Petra Voka Jindřich Daniel Švarc ze Semanína. Všechny bašty byly uvnitř vyzdobeny bohatou malířskou výzdobou. Hlavní provozně-hospodářské zázemí zámku nebylo umístěno v centrální zámecké budově, ale v předsunutém vstupním traktu zámeckého areálu, kolem vjezdové brány. Tam se nacházela spižírna, kuchyně a pekárna, čelední místnosti a přímo u brány další dvořanská světnice i další obydlí některých úředníků a služebníků. V devadesátých letech 16. století zde během panských návštěv bydlel dvorský maršálek Jáchym Metych z Čechova, rožmberský nejvyšší lovcí Reinprecht Jan Gergart Lišvic z Lišvice, dále kuchmistr Jindřich Vintíř z Vlčkovic, též sekretář, kuchyňský písař a další. Mimo hlavní areál zámku v mírném svahu stály koňské stáje s velkou senovou půdou a stodola. Jako zásobovací zázemí zámku sloužil nedaleký Petrův Dvůr.

Asi kilometr vzdálený Petrův Dvůr tvořil hospodářské zázemí zámku Kratochvíle od devadesátých let 16. století. Byl vybudován na místě staršího gotického stavení ze 14. století poté, co Kratochvíli v roce 1592 zdědil Petr Vok z Rožmberka. Stavbu řídil mistr Beneš Vlach a byla dokončena asi v roce 1600. Název Petrův Dvůr získal po svém majiteli a zakladateli Petru Vokovi asi v době svého dokončení, neboť ještě v roce 1598 byl v pramenech nazýván Novým dvorem. Jednalo se o velkou zemědělskou usedlost, která měla především zajistit přísun čerstvých potravin na panský stůl během pobytu vrchnosti na Kratochvíli. Za tímto účelem zde byl chován hovězí dobytek, ovce a dále kachny, slepice, kuřata, kapouni a krocani – exotická novinka nedávno dovezená z Ameriky. Za provoz dvora zodpovídali šafář a šafářka, kteří dohlíželi na čeled, aby nezanedbala péči o zvířata, výrobu másla a sýrů ani polní práce.¹¹

Zámek Kratochvíle ležel na okraji velké netolické obory určené pro chov vysoké zvěře. Obora byla zřízena již v roce 1582, kdy došlo k ohraničení jejího území dřevěným plotem

10 Václav BŘEZAN (ed. Jaroslav PÁNEK), *Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.

11 V době vlády Eggenbergů došlo k první větší přestavbě Petrova Dvora. Po požáru v roce 1743 byly budovy dvora zvýšeny o patro. Koncem 19. století zde Schwarzenbergové zřídili pivovar, pro který nechali část objektu přestavět v novogotickém slohu. Tato přestavba je dosti zřetelná díky charakteristické fasádě, na níž se střídají režné cihly s omítkou a hrubým kamenným zdívem. Tehdy byla ve dvoře zřízena i hospoda, kde se čepovalo zdejší pivo. Schwarzenbergové vlastnili pivovar do dvacátých let 20. století. Tenkrát zde vznikl Družstevní pivovar, který ukončil svou činnost v roce 1949. V době největší slávy pivovar produkoval až 20 000 hektolitřů piva ročně. Srov. <http://sdhpetruvdvor.webnode.cz/historie/historie-sburu-petrova-dvora/historie-petrova-dvora/> .

11. Zámecká zahrada s vodním příkopem a kaplí Narození Panny Marie

na podezdívce, krytým šindelem. Obora měřila po obvodu dvě české míle, což by dnes odpovídalo asi 22 km, a patřila k největším v Čechách. Aby mohl Vilém z Rožmberka oboru založit v takovém rozsahu, musel nechat vyklidit pět vesnic, další zmenšit a zrušit 44 dvorů a usedlostí. Obora byla osazena hlavně vysokou zvěří, ale kromě jelenů a srnců se v ní chovali i daňci, divoká prasata, divoké husy a kachny, labutě a *káčata mořská*; její součástí byla též bažantnice, malá obora pro králíky, psinec pro lovecké psy a nechyběl ani exotický zvěřinec, ve kterém bylo možné vidět i velbloudy. Mohlo se zde chovat i několik set kusů vysoké zvěře.¹²

Již před dokončením nového stavební zámku Kratochvíle zajížděl na místo Vilém z Rožmberka – buď jen v doprovodu manželky a služebnictva, nebo sem zval své příbuzné, přátele, politické spojence z řad domácích a zahraniční aristokracie i církevní hodnostáře. Několikrát zámek navštívili i členové vládnoucí habsburské dynastie, aby se pokochali zdejší malebnou krajinou, hojností zvěře a skvostnou výzdobou zámeckých interiérů. Stěny letohrádku byly svědky nejen štvanic a lovů na jeleny, daňky, bažanty a jiných kratochvílů, ale i místem důležitých státních a politických jednání. Vilém z Rožmberka na Kratochvíli zajížděl obvykle několikrát do roka. Dočkal se i dostavby zámku, ačkoliv si jej příliš neužil, neboť stavba byla zevrubně dokončena v roce 1590 a Vilém zemřel již roku 1592 ve svém pražském paláci. Zato Petr Vok v následujících letech pobýval na Kratochvíli poměrně často a našel zde své útočiště i s celým dvorem v době velké morové epidemie, která vypukla v červnu 1598. Tehdy sem na čas nechal převést i část archivu a účetní agendy Rožmberků. *Morové povětrí* neustupovalo ani v následujícím roce, navíc třeskatá zima, velké přívaly sněhu a divoké šelmy zahubily stovky kusů zvěře v zámecké oboře. Petr Vok se na Kratochvíli zdržel až do května 1599, kdy se vrátil zpět do Českého Krumlova. Kratochvíli navštívil ještě na jaře roku 1600 společně s Volfem Novohradským z Kolovrat.¹³

12. Nástěnná malba loutnistky v Malém zlatém pokoji

12 K zakládání ohrazených obor v českých zemích Jan ČABART, *Vývoj české myslivosti*, Praha 1958.

13 Jiří KUBEŠ, „Tehdáž, když v voboře před morem bytností jsem byl.“ Zásobování letohrádku Kratochvíle v letech 1592–1602, in: *Historie 97. Sborník z celostátní studentské vědecké konference*, Brno 1998, s. 143–180.

13. Portrét Petra Voka z Rožmberka ve věku 40 let, detail

zájem o něj projevil zadáním objednávky malíři Bartoloměji Beránkovi-Jelínkovi z Českého Krumlova na vymalování několika obrazů s pohledy na rožmberský letohrádek z různých stran tak, aby byl znázorněn se všemi baštami, obvodovou zdí, oborou a rybníky v okolí. Malby, jež by přinesly cenné svědectví o původní podobě zámeckých stavení, o tvaru zahrad a obory, jsou dnes bohužel nezvěstné. Doba, která poté následovala, nebyla pro Kratochvíli příznivá. Exkluzivní panské sídlo nikdo nenavštěvoval a stavby začaly chátrat. Během vpádu pasovských vojáků v roce 1611 byl zámek vydrancován a byla poškozena výzdoba jeho interiérů. Nedlouho po vypuknutí třicetileté války, v roce 1622, připadl zámek jako mnoho jiných jihočeských statků z vůle císaře štýrského šlechtici Janu Oldřichovi z Eggenbergu. Eggenbergové museli za války nechat opravit poškozené interiéry zámku, vytlučená okna, zničená kamna i dlaždicové podlahy. V roce 1656 nařídili zbourat staré stavení Krčínova Leptáče, aby se rozšířila zámecká zahrada, a ponechat jen novější budovu vystavěnou Rožmberky. Z Leptáče zůstal stát jen nepatrný zbytek, tzv. štek, který sloužil jako obydlí pro panského myslivce. Došlo i k dalším dílčím změnám. V roce 1684 byla opravena vyhořelá zámecká věž a pozlacena její makovice. Ve věži zřídili byt pro trubače.

Protože zámek nebyl dlouhodobě obýván, bylo třeba jej na příjezd vrchnosti předem dobře připravit. Před příjezdem vladaře přišlo na zámek několik netolických měšťanek, které měly zamést místnosti, čistě umýt nádobí, vyprat ubrusy a servíty, převléct povlečení na postelích a potom během návštěvy pána pomáhat v kuchyni. Dorazil také topič, který měl vytopit pokoje, aby v nich bylo příjemné prostředí, musel též doplnit zásoby dříví a navíc otáčel v kuchyni pečení nad ohněm. Další měšťané zapůjčili na zámek ubrusy a cínové nádoby. Netoličtí měšťané dodávali potraviny pro panský dvůr, řezníci poráželi panský dobytek, pekaři pekli chléb a žemle, jiní obyvatelé Netolic dokonce sloužili u panské tabule, to vše za předem domluvený plat. Při velkých návštěvách zaměstnal Petr Vok až 18 osob z města Netolic.¹⁴

Po dlouhém a složitém jednání prodal Petr Vok z Rožmberka českokrumlovské panství i Kratochvíli v roce 1601 císaři Rudolfovi II. Císař sice zámek nikdy nenavštívil, ale

14

Jiří KUBEŠ, Zásobování sídel Petra Voka z Rožmberka potravinami (1592-1602), *Jihočeský sborník historický* 68, 1999, s. 255-289.

14. Jindřich de Veerle, Veduta zámku Kratochvíle s městem Netolice, 1686
15. Detail malířské výzdoby s renesančními motivy v Malém zlatém pokoji

Obvodové zdi zámecké zahrady byly doplněny dvěma dalšími souměrně položenými baštami. U kostelíku stály v roce 1678 dva domky pro eggenberské komedianty, neboť uměnilovný manželský pár Jan Kristián z Eggenbergu a jeho žena Marie Ernestina ze Schwarzenbergu, kteří Kratochvíli začali znovu častěji navštěvovat, zřejmě organizovali divadelní představení v zámku i v přilehlých zahradách. Marie Ernestina nechala provést některé úpravy interiérů, osadit nový krb, vyměnit dveřní portály, dveřní křídla a zasklení oken, nově se v inventářích objevilo několik místností označovaných jako záchod. Z eggenberské doby snad pocházejí i malované dveře vezděné almary v Malém zlatém pokoji s hravými malbami exotických papoušků a šťavnatého ovoce. V roce 1686 měl na přání Eggenbergů jejich dvorní malíř Jakub de Veerle namalovat rozměrnou vedutu, představující tehdejší podobu zámku Kratochvíle s přilehlou bažantnicí a částí obory. Zámek je na ní zasazen do otevřené krajiny, kde jsou rozpoznatelná i města Netolice, Lhenice, několik vesnic a některé panské dvory v okolí.¹⁵

15 Aleš STEJSKAL, *Inventáře zámku (letohrádku) Kratochvíle z období 1627-1722*, České Budějovice 2005-2006, interní materiál Oddělení prezentace, instalací a expozic NPÚ ÚPS České Budějovice.

16. Ferdinand Runk, Pohled na zámek Kratochvíle, před rokem 1805

Po převzetí Kratochvíle Schwarzenbergy v roce 1719 došlo k dosud nejvýraznějšímu zásahu do podoby letohrádku. Původní renesanční valbová střecha posazená na malované lunetové římsě a dekorovaná vikýři a lesem elegantních zdobených komínů byla v letech 1762-1764 zcela přestavěna. Byla nahrazena současnou dvouhřebenovou mansardovou střechou, která jako by opticky rozdělovala zámecké stavení na dvě budovy. Zcela za své vzala i původní lunetová římska a také interiéry rožmberského fraucimoru, situované přímo pod střechou. Ani tyto nové úpravy však nevzbudily ze strany vrchnosti takový zájem, aby Kratochvíli častěji navštěvovala. Schwarzenbergové dávali přednost nově vybudovanému baroknímu loveckému zámku Ohrada u Hluboké nad Vltavou či později svému letnímu sídlu v nedalekých Libějovicích. Kratochvíle tehdy pozbyla svého statusu venkovské aristokratické rezidence a byla nadále využívána k profánním účelům.¹⁶

17. Zámek Kratochvíle s Petrovým Dvorem od jihovýchodu na fotografii Josefa Seidla z přelomu 19. a 20. století

Funkce a využití objektu v 19. století

Počátek 19. století znamenal konec zájmu vrchnosti o starobylý rožmberský letohrádek. Jan Josef ze Schwarzenbergu (1769–1833) odkoupil v roce 1801 od Buquoyů nedaleké panství Libějovice¹⁷ a v letech 1816–1817 přebudoval tamní tzv. Nový zámek na své letní sídlo v pozdním empírovém slohu. Obklopil jej podle módy rozsáhlým anglickým parkem se vzácnými dřevinami, který vznikl na místě někdejší panské obory. Kratochvíle tehdy zcela ztratila svůj rezidenční charakter a stala se běžnou utilitární stavbou. Schwarzenbergové v ní nechali zřídit byty pro penzionované knížecí úředníky. V roce 1800 zde byl adaptován čtyřpokojevý byt s kuchyní pro hejtmana Huginského. Na zámku bydlel i revident Kropáč či vdova po schwarzenberském mušketýrovi. Protože renesanční štuková výzdoba sálů neodpovídala dobovému vkusu ani novému účelu stavby, byly elegantní štuky i malby v místnostech zabíleny, ba někde i zcela otlučeny. Tehdy došlo i ke změně vnitřní dispozice vily. O funkčnost stavby však bylo i nadále pečováno, když například v roce 1827 tesař Träxler na zámku dělal novou dvouhřebenovou střechu.

Kníže Jan Adolf II. ze Schwarzenbergu (1799–1888) se rozhodl roku 1843 zámek opravit a znovu jej používat i pro osobní potřebu. Nařídil vystěhovat obyvatele vily a začít s rekonstrukcí objektu. Trhliny ve zdivu, vzniklé porušením statiky kvůli vysušení vodního příkopu, bylo třeba zpevnit železnými kleštěmi. Měly se též obnovit omítky, okna, dveře, položit nové cihlové podlahy a venkovní kamenné dlažby, odvodnit rigoly a především obnovit starobylé štuky a jejich zlacení. Knížecí sochař Pták a malíř Flath tehdy sestavili rozpočet na restaurování štuků, maleb a celkové výzdoby interiérů, vnější fasády i obvodových stěn. K práci však zřejmě v reálu nedošlo.¹⁸ V roce 1876 se provádělo opětovné zajištění prasklých kleneb, opravovaly se římsy, žlaby a okapy. Kníže Adolf Josef ze Schwarzenbergu (1832–1917) v roce 1894 přikázal konzervovat stávající renesanční výzdobu zámeckých sálů v prvním patře a upravit je tak, aby v nich mohl sídlit archiv a muzeum.

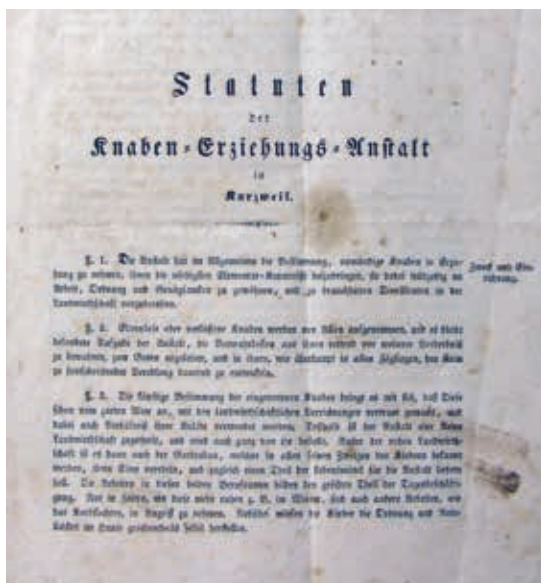
V přízemí objektu se v té době nacházel sirotčí ústav, založený v roce 1847 Janem Adolfem II. ze Schwarzenbergu a podporovaný Schwarzenbergy až do roku 1922. Podrobnější informace o jeho fungování zprostředkovávají nedatovaná statuta ústavu, která specifikují důvody a účel jeho vzniku a uvádějí i pokyny k výchově přijatých chlapců. Podle něj víme, že do ústavu byli přijímáni osiřelí nebo opuštění hoši ve věku 7–12 let. Měli si na místě osvojit práci, řád, pořádek, čistotu a dobré vychování, aby se mohli v budoucnu stát platnými zaměstnanci v knížecím hospodářství. Co se týče obecných znalostí, měli zvládnout učení na úrovni vesnických škol v českém jazyce, včetně výuky náboženství. Jejich hlavní činnost však spočívala v učení se zemědělskému hospodářství a zahradnictví. V zimě přibýly i další činnosti, například pletení košíků a další manuální práce. Chlapci bydleli a stolovali společně, také měli oblékat jednoduché a účelné stejnokroje. K jídlu dostávali především zeleninu, mléko a výrobky z mouky, maso

17 Obec Libějovice se nachází 10 km od Netolic, nedaleko barokního poutního místa Lomec. Byla hlavním centrem libějovického panství, které patřilo mezi léty 1557 a 1610 Rožmberkům. Další majitelé, Buquoyové, si ve vesnici nechali postavit tzv. Nový zámek v letech 1747–1754. Počátkem 19. století ho přestavěli Schwarzenbergové na jedno ze svých letních sídel.

18 V roce 1846 se opravoval krov a na přeložení krytiny předního traktu zámku bylo použito 10 000 tašek.

18. Jan Adolf II. ze Schwarzenbergu

19. Statuta Výchovného ústavu pro hochy na zámku Kratochvíle

bývalo jen v neděli a ve svátek. V létě vstávali v pět hodin ráno, v zimě o šesté, uléhali v devět večer. Kromě jiného měli nárok také na odpovídající lékařskou péči v případě nemoci.¹⁹

Jedním ze sirotků, jehož příběh je v archívních pramenech dobře zmapován, byl Jan Matouš z Chýnova, který se dostal do sirotčince jako desetiletý chlapec. Jeho otec pracoval jako dělník v panském pivovaře v Chýnově a v roce 1900 ve věku 37 let náhle zemřel. Zanechal po sobě manželku a tři nedospělé děti. K dovršení rodinné tragédie o rok později zemřela i Janova matka Marie. V té době byl starší bratr Josef již v učení na truhláře, malou sestru Marii si vzal k sobě strýc. Jiný příbuzný poslal knížeti žádost s prosbou o udělení místa Janu Matoušovi v sirotčinci na Kratochvíli, neboť on sám byl chudý s početnou rodinou a nedokázal by chlapci zajistit potřebné vzdělání. Kníže Adolf Josef žádosti vyhověl a hoch nastoupil do sirotčího ústavu dne 1. ledna 1902. Dle záznamů v sirotčích knihách měl podle svých učitelů dobrou a veselou povahu, byl vždy dobře naladěný, silný a dobře rostlý, dobře se učil a toužil se stát knihařem.²⁰

Zámek Kratochvíle byl ve stejné době využíván i k jiným účelům. Například 3. září 1887 se zde konala velká krajová hospodářská výstava, pořádaná pod záštitou Zemědělské rady pro Království české a knížete Adolfa Josefa ze Schwarzenbergu, který pro její uspořádání propůjčil prostory letohrádku i okolní pozemky. Jejím pořadatelem byl Prachaticko-netolický hospodářský spolek, který k této příležitosti vydal i výstavní katalog. Podle něho víme, že zde bylo vystaveno několik set kusů hospodářských

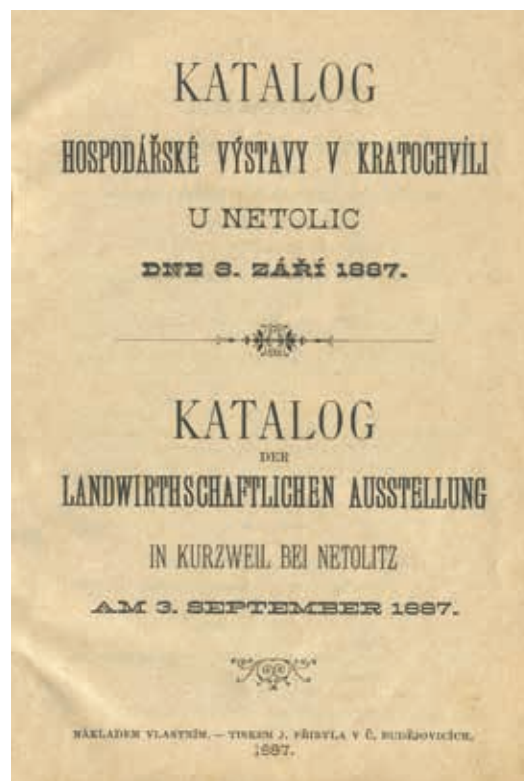
19 Jedná se o nedatovaný řád sirotčince, dnes uložený v SOKA Prachatice, Výchovný ústav pro hochy Kratochvíle, fond 1769, 1898-1906, Statuta - Knaben - Erziehungs - Anstalt in Kurzweil.

20 Tamtéž. Jan Matouš se narodil 8. 7. 1891.

zvířat včetně koní, hovězího dobytka, vepřů, ovcí a koz, drůbeže, králíků a včel. Svě nejlepší kusy zde vystavoval jak samotný kníže a jeho manželka, tak i místní statkáři a drobní hospodáři. „V prostorných, otevřených a krytých místnostech knížecího zámku ‚Kratochvíl‘ u Netolic, jak uvádí zmíněný katalog, byly prezentovány ovocnářské výpěstky, sušené ovoce, zelenina, med, sýry, zemědělské plodiny, stromy, keře i zemědělské náčiní. Na výstavě se představili i chovanci zmíněného sirotčího ústavu s ukázkou hedvábnické produkce.“²¹

Zámek Kratochvíle a počátky památkové péče

Prostory zámku byly otevřeny veřejnosti nejdříve od roku 1880, přestože se v přízemí nacházel sirotčinec. Vypovídají o tom záznamy v návštěvní knize, která byla vedena od roku 1880.²² Návštěvníci sem přicházeli obdivovat to, co zůstalo z věhlasného rožmberského sídla. Zsvěceným průvodcem jim byl zdejší zahradník a zároveň schwarzenberský správce objektu Tomáš Faktor. Mezi podpisy v pamětní knize najdeme již v prvních letech stovky českých i německých jmen obyvatel z nedalekých Netolic, Vodňan a Písku, ale i z Prahy a dalších vzdálených regionů. Také významné osobnosti tehdejší české umělecké scény, například spisovatelé Julius Zeyer, Otakar Mokrý a František Herites, se sem pravidelně vydávaly z nedalekých Vodňan, mnohdy za doprovodu svých pražských přátel. Při jedné takové návštěvě jmenované spisovatele doprovázel básník Jaroslav Vrchlický, který se 23. srpna 1888 podepsal do návštěvní knihy. Tehdy byl tak dojat zanikající krásou starobylého rožmberského

20. Katalog hospodářské výstavy konané na Kratochvíli v roce 1887

21. Detail záznamu v pamětní knize zámku Kratochvíle ze dne 23. srpna 1888 s podpisy Julia Zeyera, Františka Heritese a Jaroslava Vrchlického

21 Katalog je uložen v Muzeu JUDr. Otakara Kudrny v Netolicích.

22 Návštěvní kniha je dnes uložena na Správě Státního zámku Kratochvíle.

sídla, že jej oko, odpadlé z výzdoby stropu a ležící mezi změtí drolícího se štku na podlaze, inspirovalo k sepsání nostalgické básně stejného jména²³ – Oko:

... Hle, lovčí hrádek rožmberských pánů,
ted' ironicky zvaný Kratochvílí;
zapřádá pavouk okna mu i bránu,
a věru dobře krátí si tu chvíli.
Fresk nuzné zbytky vybledají na zdi,
do kaple hledí břečťanový list,
zdě mohutné ted' s větrem deště brázdí,
strop asylem je prázdných ptačích hnízd
a štuk ze stropu slétá,
jej časem v kout barbarská ruka smetá.
Zde v směti odpadků, ve zlomků změti
a v ornamentů, arabesek tříští,
náš vzdělaný věk lepší době příští,
ve kusech girland, fantastických ptáků,
jež zdobily zde strop i krbu plášť,
se lidské oko namanulo zraku,
ze sádry oko stranou ležíc zvlášť,
tak smutně zřelo z rumu,
v své zřítelnici ztuhlou nesouc dumu...

Báseň poetickou formou vystihuje to, čeho si byli plně vědomi i historici umění a první odborníci rodící se rakouské památkové péče, totiž že zde zaniká vzácný umělecký klenot. Ve stejné době, kdy Jaroslav Vrchlický psal svou báseň, byl vydán v prestižním sborníku *Mittheilungen der K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst - und Historischen Denkmale*²⁴ první odborný článek věnovaný Kratochvíli, který hodnotí umělecký a historický význam tohoto památkového objektu, popisuje jeho výzdobu a hledá pro ni odpovídající zahraniční analogie. Autor(ka) textu také lituje, že nádherná původní keramická podlaha ze Zlatého sálu byla vylámana a převezena na zámek Hluboká a že objekt přišel

23 Báseň Oko tvoří součást Vrchlického sbírky *Má vlast*, vydané v roce 1902, která je rozšířeným vydáním sbírky s názvem *Na domácí půdě*, publikované v roce 1889. Srov. Jaroslav VRCHLICKÝ, *Mythy. Selské balady. Má vlast*, Praha 1955, s. 451-454, 523.

24 V roce 1873 byla ve Vídni založena Centrální komise pro výzkum a zachování uměleckých a historických památek – K. K. Central-Commission zur die Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. Od téhož roku disponovala také rozpočtem na podporu restaurování a vydávala prestižní sborník *Mittheilungen der K. K. Central-Commision zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale*. Srov. stránky rakouského památkového úřadu <http://www.bda.at/organisation/126/0/5780/texte/>, vyhledáno 20.10.2015.

o dřevěný vyřezávaný gotický oltář, který majitelé přesunuli na zámek v Červeném Dvoře.²⁵ Článek byl publikován pod zkratkou M. A. S. a stála za ním překvapivě členka rodiny samotných majitelů, Marie A. ze Schwarzenbergu, jejíž identitu následně odkryl vídeňský profesor a umělecký historik Albert Ilg. Ten hned v roce 1890 publikoval text s popisem významných stavebních a uměleckých památek na jihočeských panstvích Schwarzenbergů, který vytvořil na žádost a pozvání tehdejšího vládnoucího knížete Adolfa Josefa ze Schwarzenbergu. Mezi nimi byla znovu zmíněna i Kratochvíle, u které ocenil její italské předlohy i výjimečnou ornamentální a figurální štukovou výzdobu.²⁶ Sám však shledával její poničení tak rozsáhlé, že by snad bylo možné restaurováním zachránit samotnou stavbu, ale o možnosti záchrany štukové a malířské výzdoby měl značné pochybnosti.²⁷

Současníci Adolfa Josefa ze Schwarzenbergu oceňovali jeho kladný přístup k péči o památku v majetku rodiny a spolupráci při jejich evidenci a uměleckém popisu. Názor knížete na restaurování Kratochvíle interpretuje ve své knize *Historie města Netolic* z roku 1903 Theodor Antl: „*Návrhy z mnohých stran, by se památky ty restaurovaly a výtky v tom směru činěné, zdají se nám býti neoprávněnými, neboť restaurovati možno jen tam, kde oku jisté, byť i slabé kontury se jeví, kde však celé partie jsou již zničeny, tam by se muselo doplňovati a malovati znova, a to by pak nebyla malba století 16tého, nýbrž věku 20tého! Proto se nám zdá nejlepší cestou ta, po které kráčí nynější majitel kníže Adolf Josef ze Schwarzenbergu. Udržuje totiž s pietou u něho známou vše, co jest dosud zachováno, a oddaluje s přísností vše, co by památkám těm mohlo býti na úkor. Však jest výsledky též viděti a každý, kdo znal Kratochvíli dříve - jako pisatel této statě - a uhlídá ji nyní, stane překvapen údivem. Budiž za to všem, kteří v tomto směru pracují pro záchranu domácích uměleckých památek, trvalý dík všem lidem dobré vůle!*“²⁸ Přesto na doporučení členů vídeňské Centrální komise nebo krajových konzervátorů byly prováděny na pokyn knížete na Kratochvíli jednorázové záchranné práce.²⁹

Kromě zmíněných studií vyšel v roce 1888 o Kratochvíli český text Bedřicha Bernaua v časopise *Ruch*.³⁰ Ten sice mnoho informací přejal ze studie Marie ze Schwarzenbergu, jeho

25 Srov. M. A. S. (Maria von Schwarzenberg) Schloß Kurzweil, in: *Mittheilungen der K. K. Central-Commission zur Erforschung unde Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale*, Neue Folge XIII, Wien 1887, s. CCXVIII-CCXX.

26 Srov. Albert ILG, Kunsttopographische Mittheilungen aus den fürstlich Schwarzenbergischen Besitzungen in Südböhmen 1. část, in: *Mittheilungen der K. K. Central-Commission zur Erforschung unde Erhaltung der Kunst - und Historischen Denkmale*, Neue Folge XVI, Wien 1890, s. 171-174.

27 Tamtéž, s. 174.

28 Citováno podle Theodor ANTL, *Historie města Netolic*, Netolice 1903. Srov. též Jana MAREŠOVÁ, „Byl již všude vítán jako známý...“ Schwarzenberský památkář Jan Sedláček, *Památky Jižních Čech* 6, 2015, s. 22-28.

29 V roce 1916 také vyšel poprvé v německém jazyce *Katechismus památkové péče* Maxe Dvořáka, který ovlivnil i přístup některých šlechtických majitelů k památkám. Srov. Max DVOŘÁK, *Katechismus památkové péče*, Praha 2004.

30 Bedřich BERNAU, Kratochvíle, in: *Ruch* X, Praha 1888, s. 85-93, 104-105, 109, 116-121, 140-141.

22. Detail štukové výzdoby Zlatého sálu s námětem Horatius Cocles bojuje s Etrusky na fotografii z roku 1916

23. Detail štukové výzdoby s námětem Popilius opisuje kruh kolem Antiocha na fotografii z roku 1916 (vpravo)

zásadním přínosem však bylo publikování souboru fotografií exteriéru a zejména interiérů zámku. Díky nim si dnes můžeme udělat představu o stavu objektu v osmdesátých letech 19. století, o stupni poškození budovy i její výzdoby, o podobě areálu zahrady atd.³¹ Další podstatné historické informace přinesl August Sedláček, který Kratochvíli zařadil do sedmé části svého monumentálního díla *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, publikovaného v roce 1898.³² Detailní odborný popis celého objektu i jeho tehdejšího mobiliáře a mnoho fotografií zámku, výzdoby i uměleckých předmětů podali František Mareš a Jan Sedláček ve svém *Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém*, věnovaném okresu Prachatice a publikovaném roku 1913.³³

31 Originály některých z nich jsou nyní uloženy ve fotoarchivu NPÚ ÚP Praha. Díky Bernauově studii známe i jejich přesnou dataci.

32 August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království Českého* VII, Praha 1898.

33 František MAREŠ - Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém XXXVIII. Politický okres prachatický*, Praha 1913.

24. Stav štukové a malířské výzdoby Zlatého sálu v roce 1888 (vlevo)

25. Detail štukové výzdoby Zlatého sálu s námětem s námětem Zápas Horatiů a Curiatiů z roku 1916 (nahore)

Již v roce 1916 se Kratochvíle dočkala svého prvního tištěného průvodce,³⁴ jehož autorem byl F. DI. STŘEDA.³⁵ Útlá knížka vyšla u nakladatele Františka Topiče v Praze jako třetí svazek edice Umělecké památky, redigované významným historikem umění Václavem Vilémem Štechem.³⁶ Edice průvodců chtěla upozornit širokou veřejnost na pozoruhodné památky, „o kterých mnozí ani nemají tušení. Více však bude asi těch, kteří sami dříve neprojeví zájem o věc, dokud se nenalezne někdo, kdo by je upozornil na tyto památky, a pro ty je Topičova publikace jako stvořena“.

Knížka začínala poetickým úvodem: „Na jihu Čech v melancholické krajině, malou dobu na západ od Netolic tkví v zelených stromech a u vody starý rožmberský zámek Kratochvíle...“ Na dalších stranách následoval erudovaný popis historie objektu a bohatá fotodokumentace včetně ikonografického určení námětů jednotlivých scén z římské historie ve štukové výzdobě letohrádku. K vydání tohoto tištěného průvodce muselo jistě dojít se souhlasem knížecího majitele zámku. Zda měl vliv na zvýšení návštěvnosti památky, nelze dnes určit, ale dle návštěvní knihy byl zájem o Kratochvíli stále značný.

34 F. DI. STŘEDA, *Zámek Kratochvíle*, Praha 1916.

35 Zdeněk Wirth však ve své korespondenci z roku 1922 průvodce označil za práci dr. A. Friedla, asistenta umělecko-historického semináře dr. Karla Chytila na Karlově univerzitě. Srov. dokumentaci v Národním archivu Praha, Památkový úřad rakouský - PÚ/R, kart. 33, heslo Kurzweil Schloss.

36 První svazek byl věnován zmizelé Praze a druhý chrámu Panny Marie před Týnem. Po třetí Kratochvíli následoval další věnovaný odkazu mistra Jana Husa v umění, pak následoval Tábor, Litomyšl, Karlův most a Dientzenhoferové v Čechách.

MĚDĚLSKÉ MUSEUM

26. Zámek nedlouho po založení Krajevého zemědělského muzea v roce 1926 (vlevo)

27. Předzámčí v době první republiky (nahore)

Kratochvíle v době první pozemkové reformy

Po skončení první světové války patřila asi jedna třetina veškeré půdy na území nové Československé republiky velkostatkům, které vlastnila především šlechta. Proto bylo jedním z prvních kroků nového státu uskutečnění pozemkové reformy, která na základě zákona č. 215/1919 Sb. z roku 1919 stanovila zábor pozemků zemědělské půdy nad 150 ha nebo celkové půdy nad 250 ha. V rámci pozemkové reformy byl jako součást velkostatku Schwarzenbergům vyvlastněn i zámek Kratochvíle, který mělo převzít ministerstvo zemědělství. O stavu zámku informoval Státní pozemkový úřad v Praze úředním sdělením ze dne 13. července 1922: *„Státní pozemkový úřad sděluje, že zámek Kratochvíle u Netolic s baštami, zahradou i s okolními školkami převezme pohromadě ministerstvo zemědělství. Podle návrhu přiděleného komisaře tamního úřadu a k žádosti obyvatel domků v ohradní zdi má být rozparcelována bývalá zahrada renesančního zámečku rožmberského - Kratochvíle - a rozdělena na drobné dílce políček a zahrádek, oddělených po případě ploty. Poněvadž jde o vzácně udržovanou, vysoce cennou památku renesanční, k níž není v celé republice rovnocenného pendantu, a poněvadž není možno za památku považovati jen vlastní zámeček, nýbrž celou původní dispozici s vodními příkopy, zahradou, baštami, ohradní zdí, věží a kostelem i zahrádky vůbec děleny nebudou, nýbrž vše zůstane v původním stavu zachováno.“*³⁷

Stav v době převzetí byl následující. Místnosti ve vile byly neobydlené, v baštách bydleli zaměstnanci z Petrova Dvora. Zahrada se používala k pěstování zeleniny a ovocných stromků. V baště bydlel zahradník Tomáš Faktor, který se staral o zahradu, ovocné školky a okolní sady,

37

Srov. Národní archiv Praha, Památkový úřad rakouský - PÚ/R, kart. 33, heslo Kurzweil Schloss; Tamtéž, Státní památková správa - SPS, kart. 268, Kratochvíle zámek.

28. Předzámčí v době první republiky

udržoval celý zámek a prováděl příležitostné hosty. Historik Josef Šusta po návštěvě Kratochvíle 20. září 1922 upozornil ministerstvo školství a národní osvěty, že se *dělnictvo z netolického panství via facti usadilo v baštách zámečku* a že je třeba stav dát vyšetřit. Domky po obvodu zdi měly být nadále přiděleny potřebným osobám jedině se schválením Státního památkového úřadu. Jednalo se především o lidi, kteří šli do penze a měli dostat též kousek pole, jež však mělo být mimo prostor zámecké zahrady, na pozemcích směrem k Petrovu Dvoru.³⁸

Ministerstvo zemědělství muselo zámek převzít od Státního pozemkového úřadu jako přírůstek ke zbytkovým hospodářským statkům Schwarzenberg a Grejnarov. Nastala rozpačitá situace, co s cenným historickým objektem činit. Podle vyjádření ministerstva zemědělství se zámek nehodil k hospodářským účelům a nemohl být pro ně ani využíván. Ministerstvo také nebylo schopné dát žádné záruky ohledně udržování zámku a kaple, neboť Správa státních statků a lesů jakožto hospodářský úřad kladla akcent na výnosnost objektů, naopak náklady na udržování zámku viděla jako přítěž. Proto ministerstvo zemědělství navrholo, aby zámek převzalo do správy ministerstvo školství a národní osvěty. Další varianta, o které se jednalo, bylo propuštění zámečku ze zákona o pozemkové reformě a jeho ponechání v rukou původního

38 Tamtéž.

majitele, tedy Schwarzenbergů. Také město Netolice bylo ochotno vzít na sebe správu celého objektu. Celý zdoluhavý proces se nakonec vyřešil až v roce 1926, kdy se konečně rozhodlo o novém využití zámku. Okresní odbočka zemědělské jednoty v Netolicích zde se souhlasem Státního památkového úřadu zřídila Krajové zemědělské muzeum. Údržbu objektu v minimálním rozsahu zabezpečovala Správa státních lesů v Protivíně.³⁹

Během druhé světové války požádalo Městské muzeum v Českých Budějovicích pražský *Denkmalamt* o možnost ochránit cenné sbírky muzea před nálety jejich přesunem a uložením do horního patra zámku Kratochvíle, které se jevílo jako vhodné pro uložení jednoho uzavřeného muzejního oddělení. V té době se na zámku v přízemí nacházel různý mobiliář a sbírkové předměty z dřívějšího zemědělského muzea, bylo zde uloženo i nějaké osivo a také se zde nacházel sklad tiskovin českobudějovické firmy Leichtbau-Budweis, G.m.b.H. V roce 1944 bylo oznámeno lesní správě v Třeboni, že celé patro zámku bude Městskému muzeu v Českých Budějovicích skutečně přiděleno pro bezpečné uložení sbírek. Na podzim téhož roku prohlédl zámek dr. Kühn jako představitel pražského *Denkmalamt*. Střechy podle něho byly v pořádku, ale nařídil, aby po skončení války prošly malby a štuky odborným restaurováním.⁴⁰

Památková obnova zámku Kratochvíle po druhé světové válce

Situace zámku v prvních poválečných letech vypadala tristně. V roce 1945 byly v přízemí vily skladovány plodiny z režijního zahradnictví Správy státních lesů Protivín. V horní části zámku byly stále deponovány předměty z budějovického muzea.⁴¹ Následně v roce 1947 mělo být ze zámku vystěhováno jak Krajové zemědělské muzeum, tak i sbírky Městského muzea v Českých Budějovicích. Odvezení sbírek českobudějovického muzea se však protáhlo až do roku 1950.⁴² Od té doby zůstala stavba prázdná. Kratochvíle tehdy stále spadala pod ministerstvo zemědělství a byla pod ochranou památkového úřadu, ale v reálu se nic nedělo.⁴³ Národní památkový úřad upozornil v roce 1949 na hodnotu unikátního objektu i na potřebu rychle jednat, aby nevznikly větší škody na zdivu a na vnitřní výzdobě zámecké budovy:⁴⁴ „*Státní památkový úřad v Praze chrání zámek Kratochvíle u Netolic jako vzácnou umělecko-historickou památku z let 1583-1589, a proto má zájem na tom, aby tato cenná renesanční stavba byla nejen řádně udržována, ale i postupně pietně restaurována. Bohatá štuková i malířská výzdoba zámeckých sálů a sgrafita i malby na vnějších průčelích zámeckých objektů vyžadují provedení odborných*

39 Tamtéž.

40 Tamtéž.

41 Tamtéž.

42 Srov. Kristina UHLÍKOVÁ, *Národní kulturní komise 1947-1951*, Fontes historiae atrium XI, Praha 2004, s. 188.

43 Národní archiv Praha, Státní památková správa - SPS, kart. 268, Kratochvíle zámek.

44 Tamtéž.

29. Zámecká zahrada byla intenzivně využívána k pěstování ovocných stromů a zeleniny

oprav, které přesahují rozsah běžných udržovacích prací.“ V prosinci 1949⁴⁵ jednal konzervátor pro Státní památkovou péči pro okres Vodňany Franišek Průša na Okresním národním výboru ve Vodňanech o zámku Kratochvíle. Okresní národní výbor měl zájem chátrající zámek převzít a zřídit zde muzeum.

V té době však již jednala o převzetí památky Národní kulturní komise.⁴⁶ Také Státní památkový úřad v Praze doporučil ministerstvu kultury urychlené převzetí zámku, aby mohlo být co nejdříve započato s opravami.⁴⁷ Dne 30. ledna 1950 psali členové Národní kulturní komise na Ministerstvo školství, věd a umění, odbor IV. ve věci zámku a doporučili prohlásit Kratochvíli za státní kulturní majetek. Národní kulturní komise se na tom usnesla již v roce 1947, ale k reálnému převzetí došlo až v lednu 1950,⁴⁸ neboť, jak pravil záznam, „*renesanční zámek Kratochvíle*

45 Tamtéž.

46 K. UHLÍKOVÁ, *Národní kulturní komise*, s. 188. Zámek patřil ke skupině prvních 48 objektů navržených Národní kulturní komisí k převzetí již v roce 1947. Přesto komise mohla objekt převzít až v roce 16. června 1950. Byl převzat bez zařízení a měl být vybaven pouze náznakově několika kusy dobového nábytku. Počítalo se rovněž s vystavením dokumentů, plánů a ikonografických dokladů týkajících se renesančních zahrad. Jediným zdejším zaměstnancem, správcem objektu a zahradníkem byl Tomáš Faktor. Srov. též Naděžda KUBŮ, Hradů a zámků po druhé světové válce, *Zprávy památkové péče. Časopis státní památkové péče* 68, 2008, č. 5, s. 382–386.

47 Úřední agendu vedl přednosta úřadu ing. Dr. Josef Šebek, v. r. Stavbu následně navštívil konzervátor MŠVU pro státní památkovou péči.

48 Dne 11. 1. 1950 v dopise ředitelství Československých státních lesů n. p. sděluje, že proti tomuto nemá námitek.

je z nejvýznamnějších článků souvislé vývojové řady architektur, které přejímá Národní kulturní komise podle zákona č.137/1946 Sb. do své správy. Státní památkový úřad v Praze chrání tuto vzácnou umělecko-historickou památku z let 1583-1589 a má zájem na tom, aby byla nejen řádně udržována, ale postupně pietně uváděna do optimálního stavu."⁴⁹ Práce na restaurování budovy byly zahájeny bezprostředně poté v padesátých letech.

Stav zámku v té době nebyl dobrý. V roce 1950 sloužilo tzv. předzámčí a hradební domky v zámecké zahradě jako byty pro dělníky z nedalekého Petrova Dvora, objekt nebyl elektrifikován a nebyly zde zavedeny ani rozvody vody, kanalizace byla ve špatném stavu. V roce 1950 bydlelo na Kratochvíli 18 nájemních rodin. Podle přehledu bytů a nájemníků zde bydlely některé osoby již od roku 1905, 1913, 1922, většina z nich uvedla dobu pobytu od třicátých let 20. století. V roce 1951 bylo na zámku 19 bytů, ve kterých žilo úhrnem 47 osob. Byli to rybáři, lesní dělníci, důchodci, kočí a šofér. Zahradník a nově jmenovaný správce zámku Václav Faktor na zámku bydlel zřejmě od svého narození v roce 1913. Převzal funkci zahradníka po svém otci Tomáši Faktorovi, který působil ještě ve schwarzenberských službách. V roce 1951 byl veden jako správce zámku a zahradník s pětičlennou rodinou. Tehdy obýval pět místností v areálu zámku v č. p. 9 a měl zde i zahradu.

Nájemníkům bylo povoleno, aby využívali plochu zámecké zahrady, která byla rozdělena na malá políčka. Zámecká zahrada měla být nadále užívána také jako režijní a deputátní zahrada, a to až do doby, než bude zahájena její památková obnova.⁵⁰ Byla osázena ovocným sadem, podle dobových záznamů v ní rostlo na 450 vzorně ošetřovaných jabloní, hrušní, švestek a třešní. Uprostřed zahrady se nacházela ovocná školka s dřevinami určenými k prodeji. Samostatnou část tvořily keře rybízu a nechyběla ani část určená k pěstování zeleniny. Těsně u budovy zámku a podél cesty od hlavního vchodu zámeckého areálu rostly ozdobné keře, na skalce byly vysázené trvalky. V zahradě stály také dva asi stoleté platany, vejmutovky, stará vrba a tzv. tulipánovník. V areálu zahrady se nacházel i nový, 12 m dlouhý skleníček. Voda na zavlažování i pro potřeby nájemníků se čerpala z nedalekého rybníka. Podél silnice, která vedla k zámku, se rozkládal velký ovocný sad s 297 stromy. K němu byly přičleněny zbytky panské lovecké obory s mohutnými duby.

V době nedostatku v padesátých letech se i nájemníci z Kratochvíle snažili využít všechny možnosti pro zlepšení životní úrovně a udržovali si přímo v areálu zámku svá malá hospodářství. Situace se vyhrotila v roce 1953, kdy se správce zámku Václav Faktor obrátil dopisem na ministerstvo kultury s dotazem, kolik drůbeže, holubů, slepic, kachen a krůt smějí nájemníci na zámku chovat: „*Správa zámku dovoluje si učiniti dotaz, zda nájemníci zámeckého*

49 Komisionálním řízením konaném na Kratochvíli 16. června 1950 byl zámek odevzdán Národní kulturní komisi. Ministerstvo školství určilo rozhodnutím ze dne 8. 4. 1950 Kratochvíli za státní kulturní majetek se všemi nemovitostmi, s nimiž tvoří jediný celek. Srov. Národní archiv Praha, Státní památková správa - SPS, kart. 268, Kratochvíle zámek.

50 Tamtéž. Stav zahrady je popsán podle zprávy ze dne 26. 11. 1948, kterou z pověření Národní kulturní komise vypracoval J. Rublič.

30. Budovy v severozápadní části areálu byly hustě obydleny nájemníky, kteří si zde zřídili i malé zahrádky

objektu, t.j. bytů v předzámčí, si smí chovat drůbež, jakou a v jakém počtu. Někteří nájemníci nedbají zákazu chování holubů, kteří poškozují omítky a krytiny střech. Dále jsou zde 3-4členné rodiny, které si udržují 20-25 slepic, což je počet nadměrný a nikterak ozdobě zámku neslouží. Kachny poškozují břehy při potoku apod.“ Odpovědí ze dne 3. ledna 1954 mu bylo, že uživatelé státního kulturního majetku smějí chovat domácí zvířectvo pouze se souhlasem památkových orgánů. V tom kterém případě nutno podle místních zkušeností uvážit, jaká zvířata a v jakém počtu mohou být uživatelům povolena. Úředník Alois Samec dále psal, že „jest samozřejmé, že z jedné strany nelze postupovat způsobem byrokratickým a šikanézním, z druhé strany však, že nutno bezpodmínečně dbát státního kulturního majetku, který je nenahraditelným socialistickým vlastnictvím“. Jednoduché počty stačí ke zjištění, že pokud by všech 18 partají na zámku chovalo po dvacítce slepic, bylo by zde úctyhodných 360 kusů drůbeže. Právě v padesátých letech se však přistoupilo k restaurování vily i úpravě zahrady a k celkové záchráně areálu zámku Kratochvíle. Osud objektu tehdy nabral zcela jiný směr.

Práce na restaurování budovy byly zahájeny v padesátých letech 20. století. V roce 1951 úkol převzal restaurátorský ateliér družstva výtvarných umělců TVAR. Podle rozpočtu, vyhotoveného v březnu 1951, mělo být provedeno restaurování štukové výzdoby, její očištění od bílých vápenatých nátěrů, provedení průzkumu zbytků barevné polychromie a doplnění odpadlých částí štuku podle pokynů Státního památkového úřadu v Praze. Za Národní kulturní komisi se v projektu angažoval Ing. Břetislav Štorm, který upozornil, že je nejdříve potřeba provést

31. Stavební obnova západní části předzámčí byla zahájena v roce 1986 /foto Vojtěch Troup

podrobnou vědeckou analýzu jak stavu výzdoby, tak i analýzu předpokladů pro rekonstrukci zahrady, zjistit stav zavodňovacích zařízení atd. Doporučil též průzkum odborníků z řad archeologů. Konzervace malířské a štukové výzdoby zámku měla být svěřena odbornému restaurátorovi, který měl převzít zodpovědnost nejen za restaurování interiérů, ale i vnějších fasád, komínů, říms aj. Před započítím prací bylo potřeba provést podrobnou historickou a archeologickou analýzu objektu, která měla být podkladem pro práci projektanta. Bylo třeba znát původní stav zahrady s možností rekonstrukce zaniklého vodního příkopu. Vybraný restaurátor měl pracovat pod dohledem Státního památkového úřadu v Praze a pod dozorem konzervátora pro ochranu historických památek v okrese Vodňany Ing. Františka Průši.

V říjnu 1951 vypracovali akademičtí sochaři Alois Tintěra a Rudolf Kabeš rozpočet na provedení restaurátorských prací v hlavních sálech zámku.⁵¹ Práce na očištění štukové a malířské výzdoby a restaurování pak probíhaly v letech 1952-1953. V roce 1952 restaurátor Rudolf Kabeš úspěšně ukončil opravy štuků v ústředním Zlatém sále, v Malém zlatém pokoji a Pánské ložnici. Akademický sochař Alois Tintěra provedl restaurování tzv. Dámského přijímacího pokoje, Dámské ložnice a Oblékárny. Místnosti byly očištěny od pozdějších vrstev nátěrů, chybějící části štuku byly doplněny podle ikonografických předloh. V červnu roku 1952 vytvořil fotograf Stäber celkem 36 snímků zámku Kratochvíle pro Státní fotoměřický ústav. Tyto snímky, dnes

51 Tamtéž. Srov. též materiály uložené v NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna, Archiv okresu Prachatice, sign. 3707/PT, Kratochvíle zámek.

uložené ve fotografickém archivu Ústředního pracoviště Národního památkového ústavu v Praze, jsou jedinečným dokladem o stavu zámku v padesátých letech 20. století.

Restaurátorské práce v objektu pokračovaly i v druhé polovině padesátých let. V letech 1956–1958 byl rekonstruován vstupní trakt zámku podle projektu Šulce, Šandery a Nováčka, zároveň došlo k odvlhčení prostor a k úpravě střechy. V roce 1958 restauroval akademický sochař Vladislav Turský štukovou výzdobu tzv. Dámského pokoje v prvním patře. Podle potřeby byly trhliny ve figurálních reliéfech, štukových rámech a ornamentálně zdobených žebrech vytmeleny a část štukové výzdoby domodelována. Vladislav Turský a K. Čermák dále pokračovali s restaurátorskými pracemi ve vstupním sále prvního patra, kde sejmuli několikanásobné vápenné nátěry i neodborně provedené výplně jednotlivých míst zednickou maltou. Protože během práce byl zjištěn velký rozsah trhlin, zdivo bylo zajištěno ocelovými táhly a trhliny byly injektovány a vytmeleny. Chybějící části žebek byly domodelovány vápenným štukem. V té době byla také položena nová podlaha a restaurovány rozměrné renesanční krby v patře a přízemí. V letech 1962–1964 byly restaurovány dochované renesanční dveře, podle potřeby byly vyrobeny podle historických vzorů i nové dveře, osazené starým restaurovaným kovááním. V roce 1967 byly opravovány fasády zámecké budovy a provedeno statické zajištění objektu. Protože se v té době uvnitř nenacházel žádný mobiliář, zámek nedisponoval ani žádným speciálním bezpečnostním zařízením. K dispozici byly jen tři hasicí přístroje a dva bleskosvody.

Od padesátých let na Kratochvíli s přestávkami pracovala velká osobnost českého restaurování, akademická malířka Milada Zbiralová (1913–1985).⁵² Nejprve se věnovala restaurování fasády vstupní věže a následně restaurovala poškozené malby v interiéru tzv. Malého zlatého pokoje. V letech 1960–1969 se zaměřila na restaurování maleb jednotlivých sálů v přízemí hlavní budovy zámku včetně tzv. Dvořanské světnice a velkého Vstupního sálu. V letech 1970–1975 se zasloužila o odkrytí a restaurování maleb na fasádě vily. Své poslání na Kratochvíli Milada Zbiralová završila v letech 1976–1979 restaurováním maleb ve Zlatém sále.⁵³ Během téměř pětadvacitileté práce změnila své restaurátorské postupy. Jestliže v padesátých letech jen odkrývala malby, aniž by se pokusila o částečnou rekonstrukci chybějícího dekoru, na konci sedmdesátých let ve Zlatém sále již rekonstruovala pomocí čárkové retuše velké plochy opakujících se motivů ve snaze obnovit optickou celistvost malby.⁵⁴

V osmdesátých letech probíhalo restaurování vnitřních obvodových zdí letohrádku. V té době restaurátor Karel Hrubeš provedl poměrně odvážnou rekonstrukci maleb jižní stěny

52 Milada Zbiralová byla malířka a restaurátorka, která se specializovala především na restaurování fasád, nástěnných maleb a maleb na dřevěných stropech.

53 Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Restaurování rožmberské Kratochvíle, *Památková péče* 30, 1970, č. 2, s.100-109.

54 Jiří BLÁHA - Jana WAISSEROVÁ, Restaurování maleb a štuků na zámku Kratochvíle, in: *Konference sdružení pro ochranu památek Arte-fakt. Restaurování a ochrana uměleckých děl - Koncepce restaurátorského zásahu*, Litomyšl 2011, s. 18-24, srov. http://www.arte-fakt.cz/dokumenty/VI.konf/VI.sbornik_18-25.pdf, vyhledáno dne 20. 10. 2015.

32. Restaurátorka Milada Zbiralová pracovala v 60. a 70. letech 20. století na restaurování pláště vily a malířské výzdoby jejích interiérů

na základě dochovaných fragmentů malířské výzdoby. Tato práce se však dnes jeví jako technicky a malířsky problematická. Na restaurování severní a východní fasády pracovali v letech 1998-1999 zaměstnanci společnosti Tradice s. r. o. pod vedením Martina Pavaly. Východní fasádu restauroval kolektiv kolem Václava Špale v letech 1999-2000. Kapli restaurovala v letech 1993-1997 rovněž společnost Tradice s. r. o. pod vedením Martina Pavaly.

V letech 2002-2006 se zámecký areál dočkal kompletní restaurátorské obnovy. Nová generace restaurátorů měla možnost navázat na vynikající práci Milady Zbiralové, jejíž restaurátorské postupy se ukázaly jako velmi moderní a přínosné. Práci prováděl kolektiv restaurátorů ve složení Jiří Bláha, Kateřina Krhánková, Michal Šrůtek, Jana Waisserová, Zuzana Wichterlová, a další. V letech 2002-2006 se restaurovala vnější fasáda vily, každý rok jedna z jejích stěn. Byly též odsolovány soklové partie centrální stavby, provedena revize tmelů z předchozích restaurátorských zásahů a hloubkové zpevnění.

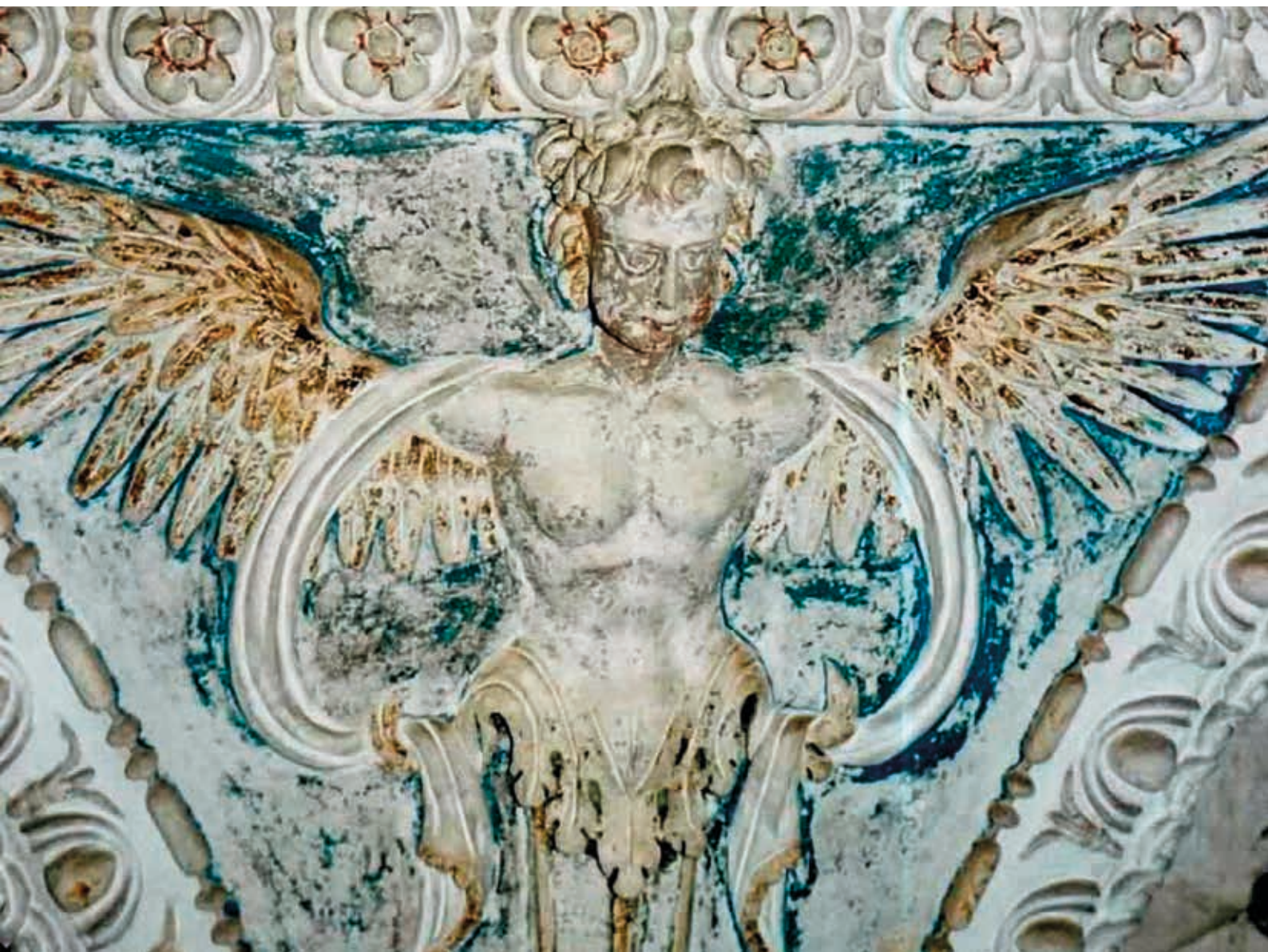
33. Restaurátorské práce na záchraně štukové a malířské výzdoby kostela Narození Panny Marie byly zahájeny v roce 1994

34. Okenní oblouky chrámu hrozily zřícením

35. Klenby chrámu se štukovou výzdobou musely být podpírány a náročně vyztuženy ocelovými sponami
36. Štukový reliéf anděla na jižní straně klenby kostela před restaurováním

37. Stav malířské výzdoby Georga Widmana v klenebních partiích kostela před restaurováním v roce 1995

38. Stav malířské výzdoby po provedení restaurování v roce 1997

39. Štuková výzdoba klenebních partií kostela s námětem pašijového cyklu po ukončení restaurátorských prací v roce 1997 (vpravo)

40. Západní strana vily na snímku ze 60. let 20. století
41. Západní strana vily po restaurování v roce 2004

42. Restaurátorka Kateřina Krhánková při restaurování malířské výzdoby stěn Malého zlatého pokoje v roce 2007

V roce 2005 se začalo s restaurováním zámeckých interiérů. Tzv. Vladařův pokoj se stal vzorovým příkladem pro postup restaurování dalších místností.⁵⁵ Od počátku bylo záměrem po skončení konzervačních kroků obnovit také průzkumem prokázané zlacení štukové výzdoby. Fragmentárně dochované malby v prostorách stropu byly kromě nutné konzervace ponechány v původním stavu. Při restaurování šablonovitého dekoru na stěnách místnosti se přistoupilo - v kontextu budoucího využití místnosti pro interiérovou instalaci - k lazurní rekonstrukci šablonové malby do podoby, kterou bylo možné zjistit z dochovaných fragmentů nebo otisků dekorů. Dosáhlo se tím optického sjednocení plochy stěn, na nichž jsou ale fragmenty původní barevné vrstvy dobře čitelné.⁵⁶

55 Srov. Jana WAISSEROVÁ, *Historie restaurování štukové výzdoby interiéru zámku Kratochvíle* (Bakalářská práce), Fakulta restaurování Univerzity Pardubice, Pardubice 2011; Zuzana WICHTERLOVÁ - Jiří BLÁHA a kol., *Restaurování vily zámku Kratochvíle*, in: *Konference sdružení pro ochranu památek Arte-fakt. Restaurování a ochrana uměleckých malířských a sochařských děl*, Litomyšl 2006, s. 5-7. Srov. http://www.arte-fakt.cz/dokumenty/01_Kratochvile.pdf, vyhledáno dne 5. 9. 2015; J.BLÁHA - J. WAISSEROVÁ, *Restaurování maleb a štuků na zámku Kratochvíle*, s. 18-24.

56 Tamtéž, s. 6. Pozlacovačské práce provedl Martin Zmeškal.

43. Práce na restaurování malířské výzdoby malířské výzdoby Pokoje Viléma z Rožmberka v roce 2006
44. Klenba Pokoje Viléma z Rožmberka po provedeném restaurování v roce 2007

Další fáze restaurování a obnovy interiérů následovala v rámci projektu s názvem *Renesance renesance* v letech 2006–2011. Základním konceptem obnovy byla rehabilitace renesančního vzhledu interiérů s maximálním akcentem na zachování autenticity všech dochovaných prvků. Protože největší podíl na destrukci štukové výzdoby měly statické poruchy, způsobené zanesením a vysušením vodního příkopu, bylo apelováno na jeho opravu a napuštění. Tím se stabilizovala statika vily. V roce 2006 začaly práce na restaurování Malého zlatého pokoje a Zlatého sálu. Komplikovanější situace nastala ve velkém Zlatém sále, kde byla štuková výzdoba v minulosti vyspravena především velkým množstvím nevhodných sádrových tmelů. Restaurátoři proto přistoupili k odstranění většiny velkoplošných tmelů a k částečné rekonstrukci štukových výjevů v oblasti stropu podle nalezených grafických předloh Josta Ammana. Pro většinu reliéfů se našly odpovídající grafické předlohy či jiné podklady, proto bylo možné přistoupit k revizím a rekonstrukcím dříve sporných sekcí. Rekonstrukce zlata byla provedena pouze na plochách, kde původní zlacení úplně chybělo. Po restaurování zbývajících místností vily došlo na restaurování polychromovaného reliéfu nad krbem ve Vstupním sále. Restaurátorské zásahy v letech 2006–2011 měly hlavní cíl rehabilitovat původní renesanční vzhled včetně zlacení s maximálním zachováním původních částí a užitím původních technologií.⁵⁷

Důležitou součástí záchrany památky byla obnova zámecké zahrady a rekonstrukce vodního příkopu. Nejstarší zobrazení zahrady na vedutě Jindřicha de Veerle z roku 1686 zachytilo ještě umělý vodní příkop v obdélném rámu obepínající vnitřní zahradu s letohrádkem a vytvářející dojem odděleného ostrova. Vysušení vodního příkopu v pozdější době způsobilo nebezpečné narušení statiky celé stavby, postavené na dřevěných pilotech zaražených do mokrého terénu. Když vnitřní příkop zanikl, sloužila zahrada již jen k utilitárním účelům. Za posledních schwarzenberských majitelů zde býval sad a ovocnářská školka i užitná zeleninová zahrada. V době první republiky, když přišli do zahradních domků první nájemníci, byla zahrada rozparcelována na malá políčka, kde lidé pěstovali obilí, kukuřici, zelí, ovocné stromy a keře.⁵⁸ Tato situace trvala ještě v padesátých letech 20. století.

Celková rehabilitace zahrady se uskutečnila v letech 1981–1992 podle návrhů Otakara Kuči.⁵⁹ Realizace probíhala pod vedením zámeckého zahradníka Pavla Strnada. V rámci obnovy byly postupně rehabilitovány jednotlivé zahradní prostory. Rozhodující pro zámek bylo

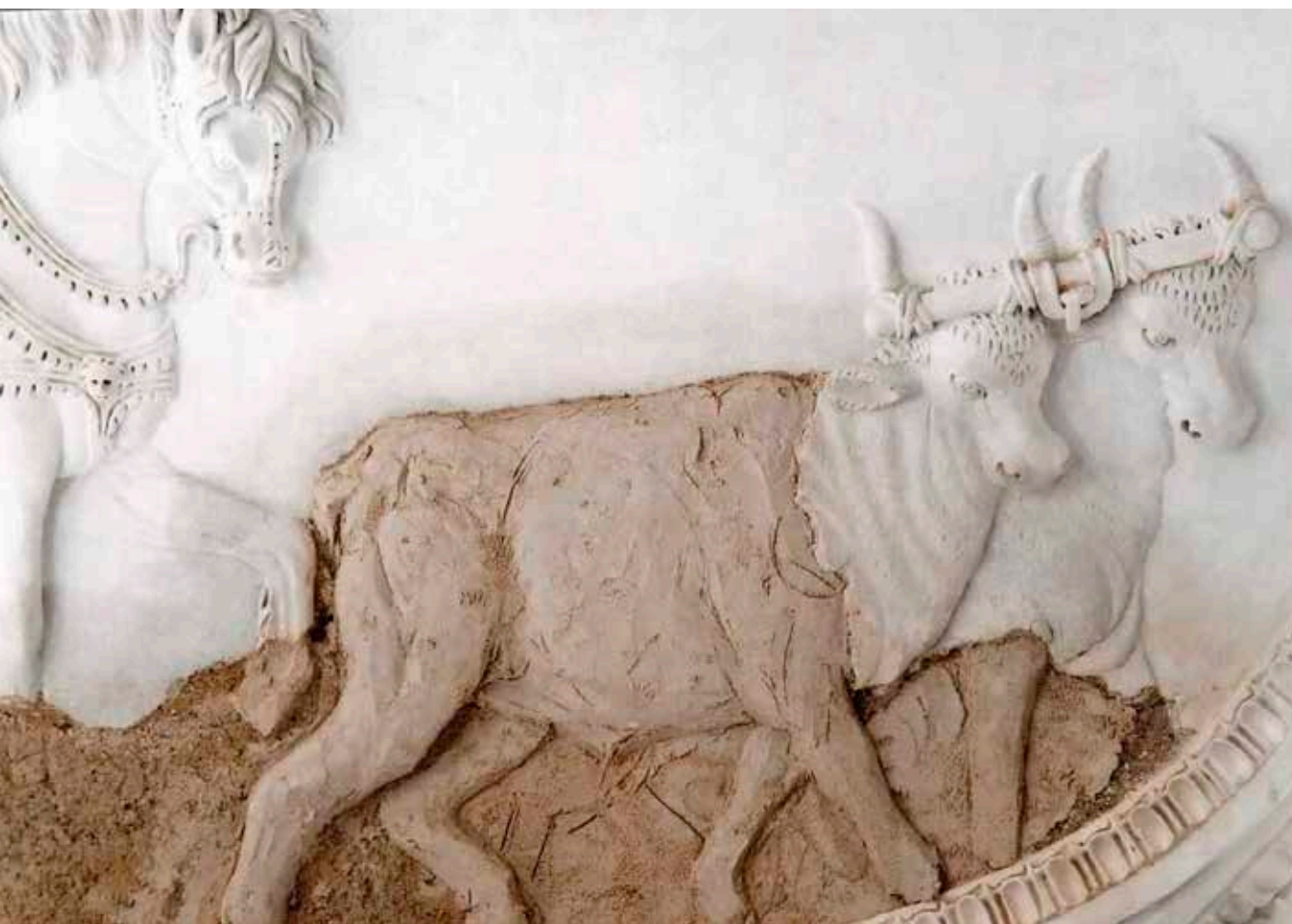
57 Tamtéž, s. 18–25.

58 V roce 1922 historik Josef Šusta upozornil Zdeňka Wirtha na nebezpečí, že by mohla být v rámci pozemkové reformy renesanční zahrada zámečku Kratochvíle rozparcelována a rozdělena na drobné dílce políček a zahrádek, oddělených od sebe ploty. Proto Wirth navštívil 27. 6. 1922 zámek a zjistil, že stav letohrádku je (zatím) nezměněn. Zaslal státnímu pozemkovému úřadu žádost, aby nebylo vyhověno návrhu přiděleného komisaře pozemkového úřadu a aby zahrada nebyla rozparcelována. Na to pozemkový úřad odpověděl, že zámek převezme ministerstvo zemědělství a že zahrady děleny nebudou. Toto rozhodnutí však v následujících letech nebylo respektováno a zahrada rozparcelována byla. Srov. Národní archiv Praha, Památkový úřad rakouský – PÚ/R, kart. 33, heslo Kurzweil Schloss.

59 NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, Kol. autorů, *Kratochvíle. Renovace zahrady a vodních kanálů renesanční vily. Studie a projekt SURPMO*, Praha 1980–1986.

45. Postup při restaurování štukového reliéfu ve Zlatém sále s námětem Lucius Quinctius Cincinnatus jmenován diktátorem

46. Restaurování štukové výzdoby Zlatého sálu v roce 2007

47. Zlacení štukových reliéfů Zlatého sálu v roce 2008

48. Zlatý sál po dokončení restaurátorských prací a interiérové instalace (vpravo)

49. Zakládání ornamentů bylinářsko-zeleninové části zahrady na severní straně zámeckého areálu v roce 1988

obnovení vodního příkopu v roce 1992 a tím i obnova původního ostrovního charakteru vnitřní zahrady. Na základě ikonografických analogií a rozboru písemných pramenů byla zahrada znovu upravena v souladu s tradičními zvyklostmi doby manýrismu. Její kompoziční uspořádání zůstalo od doby jejího založení zachováno bez podstatných změn. Centrální zahradu a vilu znovu obemývá vodní kanál, přerušovaný na hlavní ose kamenným mostem, směřujícím do hlavní osy vily. Na vodní příkop navazuje po obvodu široký travnatý pás. Ve středu vnitřní zahrady je opravená původní kruhová nádrž. Tvarované stromky v keramických nádobách jsou umístěny po obvodu zahrady. Rám vnější zahrady byl obnoven ve zjednodušené formě jako ovocný sad.⁶⁰ V zadní části vnější zahrady se znovu objevily záhony bylin komponované dle renesanční tradice do geometrických obrazců, jsou zde i květiny a zeleninové záhony. Zahradu uzavírá vnější obvodová zeď, členěná nikami a okny umožňujícími výhled do okolní krajiny. Niky se sedátky, motiv známý z renesančních zahrad, sloužily k posezení při procházkách a venkovních slavnostech. Zbytky bohaté freskové výzdoby obvodové zdi dokládají, že majitelé kdysi považovali tento vnější prostor zahrady za stejně významný, jako byla vnitřní ostrovní zahrada.

60

Marie PAVLÁTOVÁ – Marek EHRLICH, *Zahrady a parky Jižních Čech*, Praha 2004, s. 221-233.

50. Oprava vodního příkopu kolem vily a budování nového mostu v roce 1988
51. Budování květinového parteru za vilou v roce 1987

52. Expozice muzea zřízeného Schwarzenbergy na Kratochvíli koncem 19. století na fotografii z roku 1913

PROMĚNY INTERIÉROVÝCH INSTALACÍ NA ZÁMKU KRATOCHVÍLE

První interiérové instalace

Na sklonku 19. století nebyl na zámku Kratochvíle již žádný původní mobiliář.⁶¹ V předzámčí a v zahradních baštách bydleli zaměstnanci Schwarzenbergů. V části spodního traktu vily se nacházel sirotčinec, ve zbytku přízemí a v prvním patře byl situován schwarzenberský archiv. V prostorách Zlatého sálu v prvním patře bylo umístěno *muzeum starožitností místních a z okolí*.⁶² O jeho vznik se zasloužil kníže Adolf Josef ze Schwarzenbergu, který v roce 1894 přikázal, aby byla zachována starobylá výzdoba zámku, provedena nová výdlažba velkého *italského sálu* a další úpravy pro umístění archivu a muzea.

Expozice muzea se nedržela žádné hlubší výstavní koncepce. Ve Zlatém sále se tak vedle sebe nacházely jak kusy zámeckého mobiliáře – stoly, židle či zbraně, tak i oltáře, obrazy, sochy, paramenta i bohoslužebné náčiní z nedalekých kostelů. Mezi nejcennější předměty patřila malovaná záklopní prkna z kostela sv. Václava v Netolících, gotické okenní kružby, chrlice a dva bohatě řezbované a zlacené oltáře z kostela v Bavorově, oltář ze Strunkovic, poprsí Boha Otce z kostela v Němčicích a další.⁶³

V roce 1922 byl zámek Kratochvíle v rámci první pozemkové reformy knížatům ze Schwarzenbergu vyvlastněn a převzaly jej do správy Státní lesy a statky. Již v lednu 1923 ředitelství schwarzenberských statků převezlo mobiliář z muzea na Kratochvíli do zámku Hluboká nad Vltavou. Dělo se tak s vědomím Státního památkového úřadu, neboť mobiliář byl na rozdíl od vy-

53. Detail Zlatého sálu s muzeální expozicí na fotografii z roku 1913

61 V té době se část původního vybavení dochovala jen v zámecké kapli Narození Panny Marie. Byly v ní dva oltáře, obrazy, liturgické oděvy a další textilie. Část těchto předmětů se na zámku zachovala až do dnešní doby. Srov. F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis*, s. 88–92.

62 F. D. STŘEDA, *Zámek Kratochvíle*, s. VI.

63 Výčet předmětů muzea včetně fotografií interiéru Zlatého sálu s muzeální expozicí v roce 1913 obsahuje F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis*, s. 62–92.

54. Strohá interiérová instalace ve Zlatém sále v padesátých letech 20. století

vlastněného objektu stále majetkem Schwarzenbergů. Podle dopisu, který odeslal Okresní sbor osvětový z Netolic Státnímu památkovému úřadu, však Schwarzenbergové nechali odvézt z Kratochvíle také předměty, které byly dlouhodobě spjaty s městem Netolice, krajem a místními zvyklostmi. Kromě jiného šlo o „předměty pro město Netolice a okolí památné; např. socha Krista sedící na oslátku, socha tato ještě před 80 lety o květné neděli vozili v průvodu kolem kostela, dále tu byly sádrové odlitky zvonů za války rekvírovaných, byly tu 2 dlaždičky ze síně zámecké, prkna ze stropu kostela václavského, staré hudební nástroje, zbytky starých varhan, žerdě od korouhví aj.“. Osvětový sbor se domníval, že tyto památky náleží nikoliv bývalému patronovi kostela, ale netolické obci, neboť měly pro město historickou a kulturní cenu, a žádali o jejich odevzdání muzeu v Netolicích.⁶⁴

V letech 1926 byla v zámku umístěna expozice Krajového zemědělského muzea, zřízeného Okresní odbočkou Zemědělské jednoty v Netolicích. Podmínkou ministerstva školství bylo, že všechny potřebné instalace budou prováděny za součinnosti se Státním památkovým úřadem, aby nebyl porušen dosavadní umělecký ráz místností zámku.⁶⁵ Během války byly ve vile deponovány sbírky Městského muzea v Českých Budějovicích.

V poválečném období se začalo s intenzivní obnovou zámku a hledal se způsob, jak nově zrestaurované interiéry s unikátní malířskou a štukovou renesanční výzdobou představit veřejnosti. Protože zámek zcela postrádal původní interiérové vybavení, byla v sálech vytvořena jen náznaková zámecká instalace z nepoužívaného svozového mobiliáře ve správě Národního památkového úřadu.⁶⁶ Například v roce 1955 byly na Kratochvíli přesunuty novorenesanční židle se zlacenými akanty ze zámku Krásný Dvůr. V roce 1957 se do zámku dostal svozový nábytek ze zámku v Kolodějích nad Lužnicí, jehož instalace v renesančních prostorách letohrádku se však jevila jako nevyhovující: „Nábytek z Koloděj je doslova roztroušen v interiérech, zejména v obou vestibulech v přízemí i v prvním patře tak, že celý vnitřek činí dojem skladiště. Protože mobiliář je romantický a kopie jiných slohů než renesance, vypadá dnes vnitřek Kratochvíle jako sklad veteše, nevhodné formy ostře kontrastují s renesančními interiéry. Pokud se pamatují, počítalo se s uložením svozů v některém zahradním domku. Toto uložení znamená znehodnocení a znevážení interiérů a prosím proto oddělení, 1) aby okamžitě dalo příkaz k uzavření objektu, který v dnešním stavu nelze veřejnosti ukazovat 2) aby se postaralo o rychlé odklizení a řádné uložení mobiliáře z Koloděj a o uvedení instalace do původního stavu.“⁶⁷ Slohově nevhodný nábytek byl skutečně z interiérů záhy odstraněn. Až do sklonku sedmdesátých let 20. století byly interiéry zámku prezentovány návštěvníkům jednoduše zařízené jen několika kusy sedacího a úložného nábytku a dalším základním mobiliářem.

64 Národní archiv Praha, Památkový úřad rakouský - PÚ/R, kart. 33, heslo Kurzweil Schloss.

65 Rozhodnutí podepsal za ministertsvo Zdeněk Wirth, agenda ze dne 23. 10. 1926.

66 Srov. fotografie interiérů z padesátých let viz Národní památkový ústav, Ústřední pracoviště Praha, Sbírka fotografické dokumentace, Zámek Kratochvíle.

67 Národní archiv Praha, Stání památková správa - SPS, kart. 268, Kratochvíle zámek.

55. Strohá interiérová instalace ve Vstupním sále v padesátých letech 20. století

56. Stálá expozice kresleného a loutkového filmu byla v prostorách vily otevřena v roce 1981

Expozice českého animovaného filmu v letech 1981–2006

V roce 1976 vznikl zcela nový záměr využít původní interiéry zámku Kratochvíle ke zřízení stálé expozice československého animovaného filmu. Tehdy došlo k dohodě mezi Jihočeským krajským národním výborem a Československým filmem o vzniku nové expozice, kterou připravovalo Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody ve spolupráci s Krátkým filmem Praha.⁶⁸ V roce 1980 finišovaly práce na úpravě interiérů zámku pro potřeby nové expozice, pracovalo se na terénních úpravách parku v předzámčí, nově se dláždily přístupové cesty a parkoviště, upravoval se vstup do zámku, prostor pro pokladnu, zázemí a dílny pro údržbu objektu. Plán obnovy zámku Kratochvíle byl završen otevřením nové expozice v roce 1981.

Jižní Čechy nebyly vybrány pro umístění této expozice náhodou. V kraji byla živá tradice lidového loutkářství, navazující na odkaz slavného Matěje Kopeckého i Josefa Skupy. Umístění nové expozice na zámek Kratochvíle mělo podle autorů projektu proměnit historický objekt „z muzejního exponátu v živý kulturní organismus“ s novým využitím. Jejich zdůvodnění, proč měla být Kratochvíle pro výstavu artefaktů z československých animovaných filmů ideálním místem, bylo poetické: „Renesanční zámek Kratochvíle vytváří svojí celkovou architekturou, vodním příkopem a zahradou pocit pohádkového ovzduší, kde člověk očekává, že se setká s dalšími a dalšími překvapeními bájného světa. Těžko by se vybralo pro takovou expozici, jako jsou filmové loutky a aktéři kresleného filmu, jiné tak vhodné místo, které by svým prostředím tak odpovídalo našemu záměru. Vždyť chceme, aby návštěvník zámku Kratochvíle prožil skutečnou radost z pocitu krásy, který mu dá jak zámecké prostředí, tak i jednotlivé exponáty a celá expozice loutkového a kresleného filmu.“⁶⁹

Architektonickou studii interiérové instalace a výstavní mobiliář navrhli architekti Jiří Vojtíšek a Bohuslav Rychlink. Jejich koncepce si kladla za cíl plně respektovat architekturu zámku a měla být řešena bez běžných výstavnických praktik, jako byly panely montované na zeď, umělohmotné plochy atd. Exponáty měly být umístěny ve skleněných vitrínách vždy v prostoru jednotlivých místností s ponecháním volných stěn, aby se zamezilo poškození původních maleb a štuků. Aby bylo možné sály a jejich výzdobu zcela přehlédnout, nesměly tvary výstavnických prvků přesahovat výšku dva metry. Místnosti bez malířské a štukové výzdoby byly naopak plně využity k výtvarné instalaci, včetně zatemnění a práce se světlem a filmovou projekcí.⁷⁰ Vypracováním návrhu scénáře a koncepce expozice, která měla prezentovat veřejnosti historii československého animovaného filmu jako úspěšné oblasti národní kultury, pověřil Krátký film Praha Leona Weigerta.⁷¹ Ten vytipoval vhodné objekty pro muzejní instalaci a způsob jejich prezentace.

68 Spisová dokumentace NPÚ v Českých Budějovicích, Kratochvíle – zámek, inv. č. 3707, CH – od roku 1975–1979.

69 Viz publikaci *Stálá expozice kresleného a loutkového filmu. Státní zámek Kratochvíle*, Praha 1981.

70 Spisová dokumentace NPÚ v Českých Budějovicích, Kratochvíle – zámek, inv. č. 3707, I – od roku 1980–1990.

71 Spisová dokumentace NPÚ v Českých Budějovicích, Kratochvíle – zámek, inv. č. 3707, CH – od roku 1975–1979, Zpráva pro radu Jihočeského KNV o záměru využití zámku Kratochvíle pro expozici českého animovaného filmu ze dne 1. 3. 1976.

57. Detail expozice animovaného filmu – scéna z filmu Jiřího Trnky *Árie prémie*

Hodnota animovaných filmů totiž nespočívala pouze v režii, ale především ve výtvarném pojetí předloh, z nichž každá byla originálním uměleckým dílem. Po skončení natáčení tato dílka neměla ve filmu již další využití, byla tedy vhodným základem pro vybudování stálé expozice, jejíž součástí se staly výtvarné návrhy, obrázkové scénáře, loutky, dekorace, rekvizity, ukázky pracovního procesu při vzniku filmu i celé filmové animace. Do kategorie animovaného filmu se tehdy řadil kreslený a loutkový film, v němž již v poválečné době českoslovenští umělci dosáhli mimořádných úspěchů i na mezinárodní úrovni. Animovaný film vznikl prakticky až po roce 1945 a u jeho zrodu stály takové osobnosti jako Jiří Trnka, Karel Zeman, Hermína Týrlová, Jiří Brdečka, Eduard Hofman, Břetislav Pojar, Zdeněk Miler a další. Z jejich filmů se na Kratochvíli prezentovaly například: Karel Zeman – *Prorok*, *Cesta do pravěku*, *Vynález zkázy*, *Baron Prášil*, Jiří Trnka – *Osudy dobrého vojáka Švejka*, *Zahrada*, *Bajaja*, *Špalíček*, *Staré pověsti české*, Hermína Týrlová – *Ferda Mravenec*, *Vzpouza hraček*, *Vlněná pohádka*, Zdeněk Smetana – *Křemílek a Vochomůrka*, Radek Pilař – *Rumcajs*, Břetislav Pojar – *Pojďte, pane, budeme si hrát*, Zdeněk Miler – *O krtkovi* a spousta dalších. Součástí expozice byla i rekonstrukce *Stromu života* Jiřího Trnky tak, jak byla představena na *Expu 58* v Bruselu.⁷²

Expozice animovaného filmu na zámku Kratochvíle byla na svoji dobu velmi moderní, ambiciózní, používající nejnovější výstavnickou metodologii.⁷³ Také způsob provádění návštěv-

72 Nepublikovaný scénář expozice animovaného filmu se nachází ve Spisové dokumentaci NPÚ v Českých Budějovicích, sign. 997.

73 Plán autorů libreta byl takový, že „Nová expozice bude mít svým pojetím, způsobem provádění i předvádění jednotlivých zařízení a exponátů charakter naprosto odlišný, než mají normální expozice na příslušných památkových objektech“. Viz Spisová dokumentace NPÚ v Českých Budějovicích, Kratochvíle – zámek, inv. č. 3707, CH – od roku 1975-1979.

58. Detail expozice animovaného filmu – scéna z filmu *Osudy dobrého vojáka Švejka*

níků se lišil od jiných historických objektů, neboť prohlídky probíhaly jako určitý druh představení s nečekanými audiovizuálními zážitky.

Expozice animovaného filmu byla na Státním zámku Kratochvíle ukončena v roce 2006. K jejímu zrušení vedlo několik zásadních důvodů. Po dvaceti letech existence se řešení expozice jevílo již jako zastaralé, vitríny a osvětlení byly často nefunkční, popraskané, problémy dělaly i špatné elektrické rozvody. Navíc docházelo k degradaci výstavy tím, že výjimečné exponáty byly postupem času vyměněny za méně kvalitní kusy, čímž se počala ztrácet i původní instalační koncepce výstavy.⁷⁴ Předimenzované skleněné vitríny zahlcovaly zámecké prostory a neumožňovaly vnímat jejich uměleckohistorickou jedinečnost. Využití pro expozici sice generovalo objektu velkou návštěvnost, bylo však stále více patrné, že tento způsob muzejní instalace není šťastný, a v jistém ohledu je dokonce v rozporu se zásadami památkové péče. Dlouhodobý zájem veřejnosti o Kratochvíli však na druhé straně otevřel možnosti k zahájení komplexní stavební rekonstrukce celého areálu, včetně postupného restaurování unikátní malířské a štukové výzdoby interiérů. Všechny tyto úpravy, které začaly restaurováním zámecké kaple, ohradních zdí, obnovením funkce vodního příkopu, který byl po 300 letech znovu napuštěn, směřovaly k navrácení zámku a celého jeho okolí do podoby, jakou měl v době svého vzniku, kdy představoval ojedinělý komplex renesanční architektury v Čechách.

74 Protože Národní památkový ústav nebyl vlastníkem expozice, neměl ani právo rozhodovat o její podobě. V době po sametové revoluci sbírka přešla na nové vlastníky, kteří již neměli zájem o její další prezentování na Kratochvíli. To přimělo pracovníky NPÚ přijmout rozhodnutí o jiném směřování objektu v následujících letech.

59. Bartholomeus van Bassen - Esaias van de Velde, Interiér s veselou společností, asi 1622-1624

Projekt Renaissance renaissance a vznik nové interiérové instalace

Po ukončení provozu expozice animovaného filmu v roce 2006 se hledala nová podoba interiérové úpravy vily. Záměrem projektu, který dostal název *Renaissance renaissance*, byla rehabilitace objektu jako renesančního luthauzu dvou posledních rožmberských vladařů a v zachovaných dotycích též jejich eggenberských následovníků.⁷⁵ Tvorba expozice byla rozvržena

75 Text této kapitoly vychází z odborných článků autorky, publikovaných k tomuto tématu. Zuzana VAVERKOVÁ, „Renaissance renaissance“ rožmberského letohrádku Kratochvíle, in: *Zprávy památkové péče. Časopis státní památkové péče*. 71, 2011, č. 6, s. 418-422; TÁŽ, Renesanční interiéry letohrádku Kratochvíle, in: *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011, s. 588-591; TÁŽ, „Renaissance renaissance na zámku Kratochvíle“, in: *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011, s. 658-663.

do pěti let, během nichž se - bez uzavření objektu pro veřejnost - postupně každoročně otevírala část nové prohlídkové trasy. Restaurátorským a instalačním pracím vždy předcházela rozsáhlá stavební úprava interiérů.⁷⁶ Velmi dobře se osvědčila úzká spolupráce stavebního, restaurátorského a instalačního týmu, která byla nutným předpokladem jednotného přístupu k celkové koncepci.⁷⁷ Bylo zapotřebí odstranit řadu novodobých zásahů, souvisejících s tvorbou expozice animovaného filmu. Musela se nahradit nevhodná novodobá keramická dlažba v části vily či jekorové koberce v dalších místnostech. Tehdy byla také zazděna část historických krbů, protože komíny procházela elektroinstalace k osvětlení vitrín s loutkami. Osvětlovací tělesa a krbové mříže byly tvarově přizpůsobené muzeální expozici bez vazby k historickému interiéru.

V metodice interiérových instalací hradů a zámků lze sledovat výrazný trend k prezentaci každodenního života společnosti v různých časových etapách. Nově budované expozice, které na objektech ve správě Národního památkového ústavu v posledních letech vznikají, jsou vedeny snahou přiblížit návštěvníkům co nejautentičtější dobové prostředí, které zpětně vypoovídá o obyvatelích, jejich zájmech, zálibách a dobovém vkusu. V daleko větší míře a důsledněji se pracuje s původními inventáři a dalšími archivními prameny. Velkou pomocí jsou dobové fotografie, osobní předměty či korespondence, které jsou však ve větší míře k dispozici pro mladší období. Pro období renesance je situace podstatně složitější a více zprostředkovaná, protože autentické materiální památky jsou velmi vzácné.⁷⁸

K objasnění účelu a vnitřní struktury jednotlivých pokojů na zámku Kratochvíle přispěl podrobný stavebněhistorický průzkum⁷⁹ a studium dobových inventářů zámku z let posledních Rožmberků i z eggenberské a schwarzenberské doby.⁸⁰ Srovnání výsledků archivního bádání se záznamy rožmberské kroniky Václava Březana⁸¹ pomohlo osvětlit poslední fázi dokončování vily na sklonku života jejího zakladatele Viléma z Rožmberka a další využití objektu za posledního rožmberského vladaře Petra Voka.

76 Vedle investičního oddělení NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích (Eva Jarošová) na práci při kontrolních dnech dohlíželi odborní pracovníci NPÚ ÚP v Praze Alena Horynová, Ondřej Ševců a Jan Holeček.

77 Garantem expozice byla Zuzana Vaverková se spolupracovnicí Májou Havlovou, Ludmilou Ouredovou a Kateřinou Cichrovou.

78 Téma shrnuje Eva LUKÁŠOVÁ, *Zámecké interiéry. Pohledy do aristokratických sídel od časů renesance do doby první poloviny 19. století*, Praha 2015; Kolektiv autorů, *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, Praha 2011. V mezinárodních souvislostech srov. též *Das Schloss und seine Ausstattung als denkmalpflegerische Aufgabe*, ICOMOS, Hefte des Deutschen Nationalkomitees, München 1995.

79 NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, Spisová dokumentace, František KAŠIČKA - Luboš LANCINGER, *Zámek - vila. Stavebně historický průzkum*, Praha 2006 (dále jen SHP).

80 Aleš STEJSKAL, *Rešerše inventářů letohrádku Kratochvíle v předbělohorském období* (dále jen *Rešerše*), České Budějovice 2004, interní materiál NPÚ ÚPS v Českých Budějovicích.

81 V. BŘEZAN (ed. J. PÁNEK), *Životy*, I, II.

60. Detail repliky historické skříně vytvořené pro potřeby interiérové instalace

61. Detail novodobé kopie dveřního zavírání (vpravo)

Kratochvíle, která vznikla jako lovecký letohrádek a místo odpočinku urozených majitelů, vždy sloužila pro krátkodobý pobyt vrchnosti, proto většina inventářů odráží pouze stav vily, vybavené nejnужnějším nábytkem, který tam trvale zůstával i během panské nepřítomnosti. Některé z inventářů také přináší výčet mobiliáře bez jeho bližší lokace. Za Vilémova života byl sepsán jediný inventář.⁸² Konkrétní stav vybavení vily naopak dovolují zjistit dva inventáře, první z nich nedatovaný, sepsaný zřejmě po roce 1598,⁸³ a druhý, datovaný 1601.⁸⁴ V roce 1598 vypukl v Českém Krumlově mor a Petr Vok se s částí svého dvora uchýlil na zámek Kratochvíle, která se na rok stala náhradní rožmberskou rezidencí. Inventář z roku 1601 vznikl zřejmě v souvislosti s prodejem netolického panství včetně Kratochvíle císaři Rudolfovi II. Oba zmíněné inventáře reflektují ve svém obsahu delší pobyt rožmberského vladaře, jeho manželky včetně fraucimoru, dvorské kanceláře a nejbližších služebníků velmože.

Podle inventářů lze doložit, že si vila zachovávala tradiční horizontální členění renesančních staveb (v přízemí jsou situovány provozní místnosti, v patře společenské a reprezentativní místnosti a v podkroví místnosti fraucimoru). V rozvrhu místností je přesto patrný italský vliv. Jak je vidět na dochovaném starším půdorysu přízemí a prvního patra vily, bohužel nedatovaném, většina místností byla spojena do apartmánů, které poskytovaly více soukromí a intimity.⁸⁵ Rozvržení místností odpovídá, až na menší pozdější stavební zásahy (např. dnes proražený vchod z místnosti č. 8 do chodby), původní rožmberské dispozici, která zůstala až do dnešní doby nezměněna. Nejhonosnější částí vily bylo první patro. Mimořádný význam měly místnosti

82 A. STEJSKAL, *Rešerše*, s. 14. Jarmila KRČÁLOVÁ, *Renesanční stavby B. Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986, s. 37.

83 A. STEJSKAL, *Rešerše*, s. 17-23.

84 A. STEJSKAL, *Rešerše*, s. 37-51.

85 Jarmila KRČÁLOVÁ, *Renesanční stavby B. Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986, s. 37.

62. Detail novodobé kopie kování zámku vytvořené pro potřeby interiérové instalace

označené jako *zlatá* (Zlatý sál, Malý zlatý pokoj), neboť tento přívlastek naznačoval velkou míru použitého zlata v jejich výzdobě. Sloužily převážně ke společenským a reprezentativním účelům.

Připravovaná interiérová instalace na zámku Kratochvíle měla převést bohatství vybraných teoretických a ikonografických informací do obrazu každodenní reality na reprezentativním šlechtickém venkovském sídle. Vzhledem k tomu, že se žádný prokazatelně rožmberský mobiliář do dnešních dob nedochoval a autentického renesančního mobiliáře se obecně v zámeckých sbírkách vyskytuje málo, tvorba instalace vyžadovala rozsáhlou práci s ikonografickými materiály, ať už se to týkalo řešení dobově odpovídajících osvětlovacích těles, podlah, tabulí, textilu, či mnoha dalších interiérových doplňků.

Při výběru mobiliáře pracovníci Národního památkového ústavu museli několikrát požádat o pomoc i jiné kulturní instituce, např. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, Národní muzeum, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích nebo Římskokatolickou farnost sv. Václava v Olomouci olomouckou arcidiecézi. Část vybavení se podařilo získat nákupem v zahraničních aukcích nebo v prodejních starožitností. Pro přiblížení dobového prostředí částečně zachyceného v inventářích byly na základě dochovaných nebo doložených historických ikonografií zhotoveny umělecké kopie či repliky chybějícího mobiliáře a předmětů každodenního používání (osvětlovací tělesa, přenosný záchod, krbové náčiní, lavaba atd.). Rozbory inventářů přinesly zásadní poznatky o vnitřní struktuře vily, zejména v době vlády posledního Rožmberka,

a částečné informace o mobiliárním vybavení prostorů, které je možné využít spíše celkovým respektováním typologie inventovaného nábytku. Inventáře nejsou tradičně ve smyslu dobových renesančních inventářů příliš obsažné a poskytují pouze informace o základních typech nábytku. V každé místnosti je zaznamenáno většinou tři až šest položek, převážně jde o nábytek – stůl, židle, lože.⁸⁶ V následujících datovaných inventářích z let 1597, 1598 a 1601 se objevuje upřesnění typu nábytku (*stolice skládací*,⁸⁷ *svěrací*,⁸⁸ *sesle s područkami*,⁸⁹ *stolička*,⁹⁰ *tabule* nebo *tabulka*,⁹¹ *lože prosté, malované s nebesy*, šenktyš,⁹² též drobný mobiliář jako *stolička do vany*, *záchody pobité sukmem*. V ojedinělých případech jsou také uvedeny typy osvětlovadel (visuté skleněné lucerny na schodištích, *rohy Elentovy (?)*⁹³ *na řetězech s pruty mosaznými* a *rohy s svícem visutý v Dvořanské světnici*)⁹⁴.

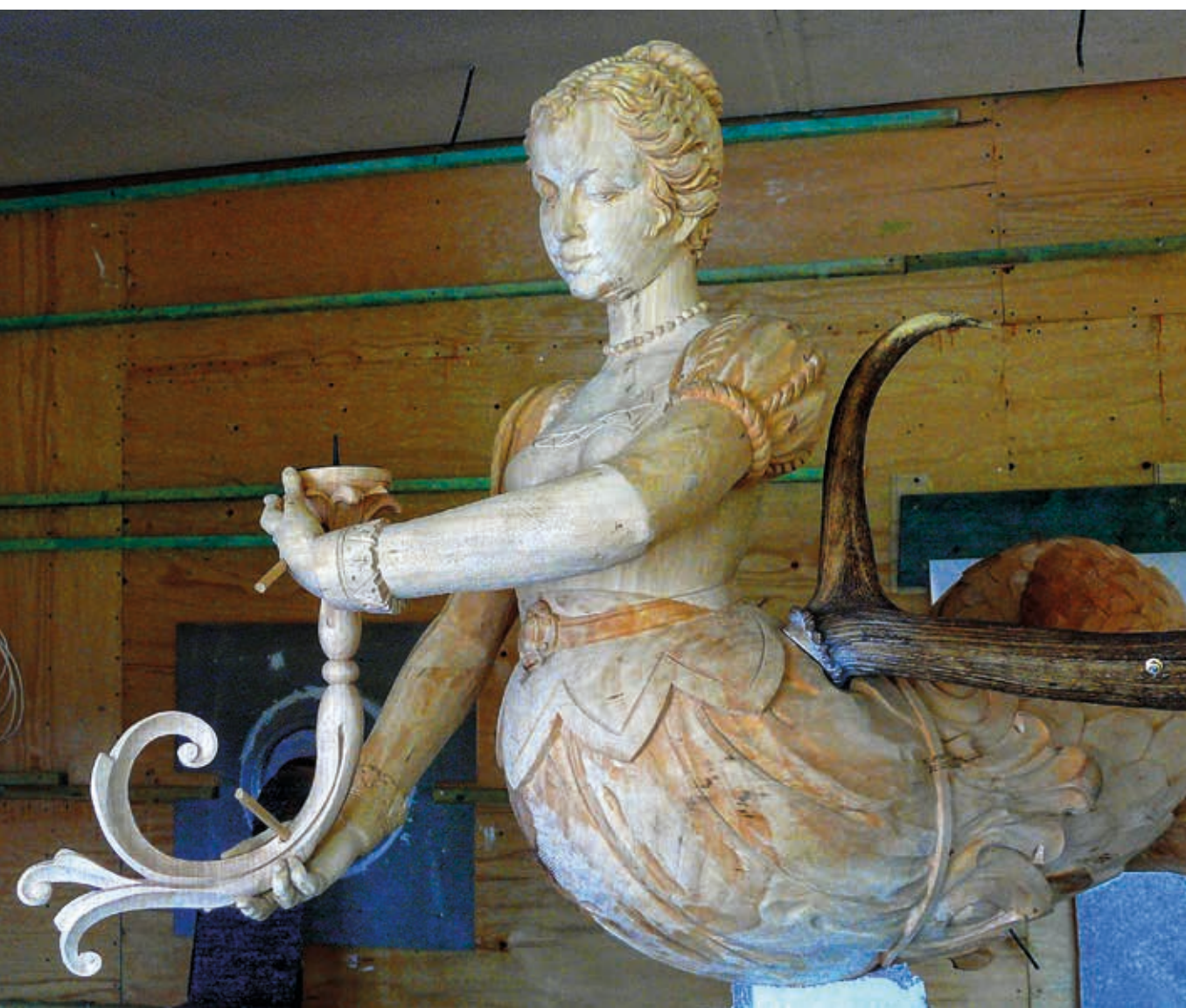
Ojediněle jsou podchyceny drobné předměty, doplňky a vybavení interiérů nádobím (*oháňka pávová bílá*⁹⁵ v Pokoji Petra Voka, *sklenice s příkrývadly* a *vrhcáby kostí vykládaný* v Malém Zlatém pokoji). Stejně výjimečně se uvádějí textilie, které jsou omezeny na několik ubrusů a koberců uložených ve vestavěné zlacené almaře ve Zlatém pokoji a dva údaje o *firháčcích* ve Zlatém sále a v pokoji, *kde se pán ráčil mejvati*. Jistou představu o materiálech a barevnosti podávají informace typu: *stolice skládané z černého aksamitu*, *svěrací ze zeleného sukna*, *potážené sukmem červeným* nebo *kůží červenou kordofanskou* atd. Převládající barevnost nábytku i stolních pokrývek byla červená a zelená, v malé míře se vyskytovala černá a fialová. Z materiálů u honosnějších textilií je uveden aksamit a damašek (závěsy k ložím), pro běžnější účely se používalo sukno a haras. K nákladnějším stolním pokrývkám patřily patrně také dva *turecké koberce*.

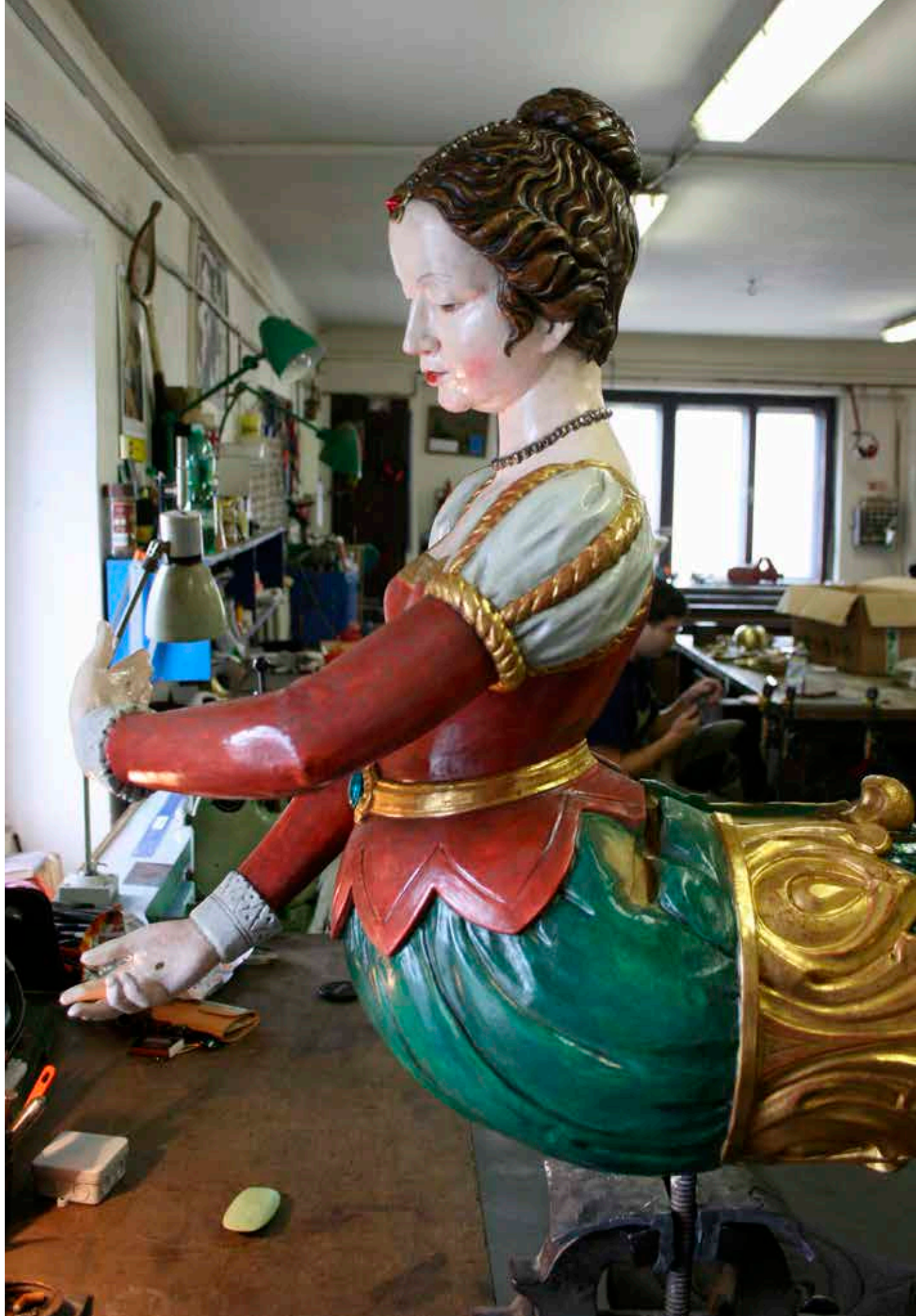
V inventářích nejsou uvedeny žádné obrazy, tapiserie, okenní závěsy nebo textilie, které se zavěšovaly na stěnu (tzv. špalíry). Tyto drahocenné a nákladně pořizované dekorace stěn

-
- 86 A. STEJSKAL, *Rešerše*, Inventář netolický, nedatovaný, s pozdějším archivářským přípisem „po roce 1592“, pravděpodobně však sepsaným mezi lety 1596–1599.
- 87 Pravděpodobně jsou míněna skládací křesla španělského typu doloženého na portrétu Polyxeny z Rožmberka (Lobkowiczská sbírka). Podobný typ je ve dvou exemplářích dochován i ve sbírce Pražského hradu.
- 88 Jde o nůžková křesílka, tzv. savonaroly.
- 89 V současné terminologii křeslo.
- 90 Židle bez područek, tzv. sgabello.
- 91 Větší a menší stůl.
- 92 Typ etážového příborníku, na němž se vystavovaly drahocenné nádoby a kam se chodilo pro nápoje.
- 93 Elentovými rohy se patrně rozuměly losí parohy (archaická němčina zná pojem Elentier = los). Jde tedy s největší pravděpodobností o lustr zavěšený na řetězech s losími parohy – typ v té době velmi častého osvětlovacího tělesa, tzv. „norimberského lustru“.
- 94 Pravděpodobně jde o další typ lustru kombinovaný s parožím, lustry byly často doplňovány řezanými figurami.
- 95 Vějíř z pavího peří.

63. Výroba novodobé kopie figurálního norimberského lustru

bývaly obvykle zaznamenány v samostatných inventářích a na letohrádek zřejmě bývaly dopraveny vždy před příjezdem vznešených hostů.⁹⁶ Tento typ výzdoby stěn, v renesanci častý, by mohl vysvětlovat nevyváženost či neexistenci výzdoby některých místností na Kratochvíli, jež nebyla stále obývaná, ale při příjezdu vladaře a hostů plnila reprezentační funkci, která byla neoddělitelnou součástí jejich postavení.

O úrovni stolování na rožmberských reprezentačních objektech vypovídají dochované inventáře stolního nádobí z drahých kovů. V inventáři Kratochvíle se však žádné nádobí z drahých kovů neobjevuje. Vysvětlení může být obdobné jako v případě nákladných textilií. V inventáři kuchyně, která se nacházela v předním traktu ohradního areálu zámečku, je zaznamenáno ve velkém počtu pouze dřevěné, mosazné a cínové nádobí. Cínové nádobí bylo základním stolním jídelním nádobím, které se průběžně dokupovalo (viz inventáře ještě v době držby císařské komory). Je ovšem nepravděpodobné, že by vladař, jeho rodina a významní hosté stolovali pouze na cínu. Podle dobových zvyklostí šlechtice a jeho dvůr doprovázelo luxusní stolní nádobí na cestách i na válečných taženích.⁹⁷ Při slavnostech s velkým počtem hostů bylo nádobí, stolní prostírání a ložní povlečení doplňováno zápůjčkami z majetků měšťanských domácností z blízkých Netolic. Město Netolice tvořilo společně s Petrovým Dvorem hospodářské zázemí, s povinností zajišťovat dostatek hmotných prostředků a plynulost zásobování, což se v největší míře projevilo zejména v době dlouhého pobytu dvora Petra Voka na Kratochvíli v roce 1598.⁹⁸

Drahé nádobí, které zvyšovalo reprezentaci tabulnic, patrně bylo stejně jako ostatní luxusní předměty na Kratochvíli přiváženo při přípravě slavností. Například v roce 1598 byly na Kratochvíli dopraveny čtyři okované bedny, ve kterých bylo přes sto kusů vzácného zlatého a stříbrného nádobí, šperky a peníze v hotovosti ze zabavené pozůstalosti rožmberského komorního písaře Matyáše Fucha z Fuchýřova.⁹⁹

Inventář z roku 1608¹⁰⁰, kdy byla Kratochvíle již sedm let v majetku císařské komory, je zaměřený na jiné komodity než inventáře rožmberské. Uvádí v místnostech zlacené zámky a panty na dveřích a v Malém zlatém pokoji *almaru zlacenou, ve zdi zamknutou*, o které je rovněž zmínka v inventáři z roku 1601. Tyto pozdější inventáře také podávají přesnou lokaci a barevné určení kachlových kamen, která se tehdy ve vile ještě nacházela. S výjimkou kachlových kamen železné barvy v Předpokoji a barevných kamen ve Zlatém sále byla ostatní kachlová kamna v letohrádku zeleně glazovaná.

96 Vzácné textilie, které měly pravděpodobně „mobilní charakter“ a netvořily stálou výzdobu pokojů, nicméně je možné vysledovat v inventářích textilu českokrumlovského a třeboňského zámku z konce 16. a počátku 17. století.

97 Josef HRDLIČKA, Potraviny, stolování a jídelníček na raně novověkých aristokratických dvorech, (Ke stavu a perspektivám výzkumu každodenní kultury) ČČH 98, č. 1, 2000, s. 18-47.

98 Jiří KUBEŠ, „Tehdáž, když v voboře před morem bytností jsem byl“, s. 143-180.

99 Václav BŮŽEK, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995, zejména kapitola Zpronevěra komorního písaře.

100 A. STEJSKAL, *Rešerše*, s. 57.

64. Detail obrazu Renesanční interiér od Bartholomea van Bassen, 1618-1620

65. Instalace etážového příborníku, tzv. šenkyše s vystaveným drahocenným nádobím

66. Novodobá kopie nebeské sféry podle globu Willema Janzoona Blaeua z doby po roce 1600 (vlevo) a model armilární sféry (vpravo)

Nová interiérová instalace představuje návštěvníkům renesanční venkovský letohrádek, jehož budování a využívání znamenaly krátkou, ale velmi důležitou etapu v životě obou posledních Rožmberků. Vilém z Rožmberka je zde vnímán jako iniciátor svého posledního, umělecky ojedinělého stavebního projektu, v němž dokázal zhmotnit sen, který se patrně zrodil již při jeho mladických kavalírských cestách po Itálii. Do umělecké výzdoby stavby se výrazně promítl vladařův poslední sňatek s Polyxenou z Pernštejna. Jeho osobní invenci a „přítomnost“ cítíme zejména z umělecky výjimečné výzdoby reprezentačních sálů prvního patra. Zlatý sál je proto upraven v souladu s jeho původním určením jako renesanční tabulnice. Instalace vychází z dobových popisů hostin¹⁰¹ a bohatých ikonografických materiálů.¹⁰²

101 J. HRDLIČKA, *Potraviny*, s. 18–47; Karel HOLUB – Jiří BURIAN, *Prostřené stoly v době Rudolfa II. Česká kucharka alchymisty rytíře Bavora mladšího Rodovského z Hustiřan z roku 1591*, Praha 1997; Miloslav VLK – Jan ASSMANN, *Stolničení a výtvarné umění pěti staletí*, Praha 1988.

102 Např. Lucas van Valckenborch – *Malá hostina* atd.

67. Původní dlaždice ze Zlatého sálu použité v 19. století k dekoraci stěn zbrojnice na zámku Hluboká

Doba posledního rožmberského vladaře je na Kratochvíli neopominutelná již z hlediska desetiletého vlastnictví Kratochvíle Petrem Vokem po smrti staršího bratra. Zmoudřelý poslední Rožmberk využívá Kratochvíli tradičně k příležitostným festivitám (viz svatby dvořanů na Kratochvíli), které však patrně již nemají společenskou prestiž Vilémovy doby. Nicméně pobyt části rožmberského dvora na Kratochvíli „na zdravém povětrí“, kam uprchli z Českého Krumlova před morovou nákazou, se protáhl na rok. Dobové reálie dotvářející prostředí pokojů, které podle inventářů vladař obýval, návštěvníkům přibližují intelektuální zájmy a široký kulturní rozhled posledního Rožmberka. V jeho „pracovně“ jsou umístěny repliky vědeckých přístrojů, mapy a knihy.

Nový projekt osvětlení vily a úprava podlah se řešily již v souladu s respektováním původní historické funkce jednotlivých prostor a jejich komunikačních vazeb na konci 16. století, které pomohly vyjasnit nově objevené rožmberské a eggenberské inventáře. Zbytky jediné renesanční dochované dlažby ze Zlatého a patrně také Horního sálu byly již v 19. století na příkaz pánů ze Schwarzenbergu převezeny na přestavovaný zámek v Hluboké nad Vltavou a vsazeny do ostění rondelu zbrojnice i některých prostor spodní části Adolfovy věže. Do Zlatého sálu

68. Postup při restaurování detailů původních dveří vestavěné skříně ze 17. století v Malém zlatém pokoji

byla proto nově zhotovena kopie této renesanční dlažby přesně podle dochovaných dlaždic, v dalších prostorách vily byla položena stará půdová skládaná cihlová dlažba. V privátních interiérech byla provedena rekonstrukce dřevěných kazetových podlah podle historických analogií dochovaných na jiných renesančních objektech.¹⁰³

Velmi náročnou součástí tvorby interiérů bylo řešení osvětlení, které muselo splňovat kritérium bezpečnosti podle současných normativních požadavků, nevyžadovat destruktivní zásahy do historických omítek a zároveň vytvořit zdání optimální dobové atmosféry. Ve vile byly postupně osazeny více než čtyři desítky osvětlovacích těles zhotovených v široké materiálové škále podle dochovaných nebo doložených dobových analogií. Výroba nových světel respek-

103 Např. Státní hrad a zámek Český Krumlov, Státní zámek Telč, Státní zámek Velké Losiny.

tovala nejen dobové tvarosloví, nýbrž i odpovídající historické technologie. Iluzi živého plamene pomáhají vytvářet žárovky s kmitavým doutnavým výbojem, které reagují i na slabé proudění vzduchu. Většina elektroinstalace byla vzhledem k nástěnné výzdobě vedena nově rekonstruovanými podlahami. Souběžně se stavebními pracemi probíhaly rozsáhlé restaurátorské práce na rehabilitaci freskové i štukové výmalby.¹⁰⁴ Součástí rehabilitovaných restaurátorských nálezů, které měly velký význam pro podobu budoucí interiérové expozice, byl nález polychromie na dveřích vestavěné skříně a dveřním křídle, pocházející pravděpodobně z doby rané eggenberské držby objektu.¹⁰⁵ Výsledky restaurátorských proměn interiérů byly natolik překvapivé a povzbuzující, že dovolily uvažovat o náročnějších způsobech instalace, zaměřené na co možná nejširší interpretaci dobového prostředí a každodenní život renesanční společnosti v době Viléma a Petra Voka z Rožmberka.

Vila obklopená vodním příkopem, s renesančně inspirovanou bylinnou zahradou a malovanými ohradními zdmi by měla navozovat intenzivní dojem toho, čemu se v předmoderní kultuře říkalo *locus amoenus*, líbezné místo, kde okřívají smysly i duše. Pokud právě takto na návštěvníky působí, mnohaleté úsilí pracovníků, kteří se podíleli na opravách a instalaci zámku, bylo završeno úspěchem.

69. Detail původních dveří vestavěné skříně ze 17. století v Malém zlatém pokoji po ukončení restaurování

- 104 Restaurátorský tým pod vedením Zuzany Wichterlové prováděl od dubna 2002 postupné restaurování omítek vily, které navázalo na předchozí restaurátorské práce z let 1961-1979.
- 105 Kromě těchto eggenberských dveří se dochovala pouze jediná autentická dveřní výplň z rožmberské doby. Její původní umístění není již možné lokalizovat. Vzhledem k jejímu historickému významu je dnes prezentovaná ve vstupu z prostoru dolní síně do dvořanské světnice.

70. Vstupní sál s prostým zařízením interiéru na fotografii z první čtvrtiny 20. století

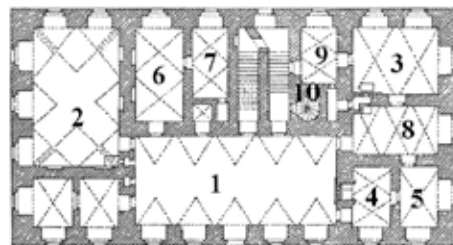
71. Vstupní sál po dokončení restaurátorských prací a nové interiérové instalace v roce 2011

ZÁMECKÉ INTERIÉRY

1 Vstupní sál

Centrální vstupní prostor vily tvoří velkoryse pojatý sál vyzdobený malovanými loveckými scénami v oblasti stropu, členěného lunetovými výsečemi. Výjevy plné lovců, koní, psů a štvané zvěře již při vstupu do vily evokují hlavní poslání letohrádku jako loveckého zámečku. Autorem maleb byl německý malíř Georg Widman z Braunschweigu, který pracoval podle grafických předloh Josta Ammana, vydaných tiskem v knihách *Jagdbuch* a *Tierbuch* v letech 1569 a 1582. Ze sálu se vstupovalo do dalších místností v přízemí a vedlo z něj také hlavní schodiště do horního patra vily. V sále byl umístěn monumentální kamenný krb s bohatou reliéfní výzdobou opatřenou polychromií. Podle inventáře z roku 1601 byla v místnosti „*dlouhá tabule, stoleček, žebřík ke svícům, dva norimberské lustry, stolička...*“. Při přípravě nové instalace byla prostoru ponechána funkce vstupního sálu. Protože mu dominují mimořádné renesanční malby, byl sál vybaven jen náznakově sedacím nábytkem po obvodu stěn, který neruší dojem z historické malířské a štukové výzdoby. Dle dobových analogií se nechaly vyrobit dva norimberské lustry, jejichž existenci dokládají inventáře, a byly zavěšeny na historické háky.

72. Půdorys přízemí vily s označením místností na prohlídkové trase

2 Dvořanská světnice

Dvořanská světnice představuje další z mimořádně působivých prostorů, který na stěnách rozvíjejí loveckou tematiku vstupního sálu obohacenou o velké figury lovců a zvířat. Volnou předlohou pro malby lovců byla série důstojníků a vojáků z grafického díla Henrika Goltzia z let 1582–1587. Místnost sloužila ke společným aktivitám dvořanů rožmberského a později eggenberského dvora. Ve světnici se dvořané scházeli například během společného stolování či zábavy. Příjemnou atmosféru a teplo zajišťovala zeleně glazovaná kachlová kamna. Vzhledem k tématu výmalby a tradovanému označení místnosti jako *dvořanská světnice* nebo *lovecká jídelna* byl prostor vybavený stolem, prostřeným cínovým nádobím a doplňky, židlemi a dalším dobovým nábytkem. Nad stolem je zavěšena novodobá replika figurálního norimberského lustru.

3 Ložnice Jana Zrinského ze Serynu

Kolem roku 1600 měl na Kratochvíli své apartmá s předpokojem a ložnicí i synovec Petra Voka Jan Zrinský ze Serynu (1565/1566–1612). Podle inventáře z roku 1601 byl pokoj *pana hraběte*, kterýžto titul Zrinskému náležel, vybaven ložem s nebesy, stolem, lavicí a židlemi. Místnost je tedy instalována jako ložnice urozeného hraběte s postelí s nebesy se závěsy a barevnými firhaňky. Některé předměty připomínají chorvatský původ rodiny Zrinských i věhlas a hrdinství Janova otce Mikuláše Zrinského ze Serynu (1508–1566), chorvatského bána, který slavně padl v bitvě proti Turkům u pevnosti Szyget.

73. Dvořanská světnice po dokončení restaurátorských prací Milady Zbiralové počátkem 70. let 20. století s jednoduchou interiérovou instalací

74. Současná interiérová instalace v Dvořanské světnici

75. Instalace ze 70. let 20. století v prostorách dnešní Ložnice Jana Zrinského ze Serynu
76. Současná interiérová instalace pokoje Jana Zrinského ze Serynu

77. Lázeň - stav místnosti po ukončení expozice animovaného filmu v roce 2006

78. Lázeň - současná interiérová instalace

4 Lázeň

Také osobní lázeň velmože neboli „*pokoj, kde se pán ráčil mejvati*“, byla nedílnou součástí renesančního sídla. Instalace lázně vychází z dobových renesančních obrazů a grafik, které informují o způsobu koupání a také o dobových lazebnických praktikách. V lázni je kromě dřevěné vany a repliky přenosného záchodu ze 16. století možné vidět i stříbrné lékařské náčiní na pouštění žilou, skalpely, pinzety a misku na zachycení krve.

5 a 6 Ložnice a Pokoj komorníka Jana Hageny

Jan (Honz) Hagen ze Švarcpachu byl osobním komorníkem Petra Voka z Rožmberka, kterému sloužil od roku 1587 až do vladařovy smrti v roce 1611. Svoji kariéru na rožmberském dvoře zahájil jako řadový komorník. Následně v hodnosti stolníka doprovázel Petra Voka z Rožmberka na vojenském tažení proti Turkům v letech 1594–1595. Petr Vok mu pak věnoval dům na Latráně v Českém Krumlově, v roce 1598 mu vystrojil nákladnou veselku s dvorní dámou Petrovy manželky Annou (Andl) Koparovou, přezdívanou *Engellandka*. Dobré osobní vztahy s Petrem Vokem Hagenovi pomohly i ke společenskému postupu. V roce 1603 byl erbovní měšťan Hagen povýšen do rytířského stavu s predikátem ze Švarcpachu.

Význam Hagenova postavení u rožmberského dvora dokládá i to, že měl v době pobytu na Kratochvíli vyhrazeny hned dvě místnosti v přízemí vily, na rozdíl od jiných panských služebníků, kteří obývali prostory v předzámčí a bašty v zámecké zahradě. Jeho ložnice a pracovní pokoj byly dle dobových inventářů i jednoduše a účelně zařízeny: „*V pokoji Honze komorníka stolček 1, sesle zelená 1, sesle červená 1, stoličky zelený 2, lože pod nebesy prostý, stolice noční.*“¹⁰⁶ Z těchto pramenů vychází i současná interiérová instalace Hagenovy ložnice. K nezbytnému vybavení pracovního pokoje jistě patřily kromě stolu a židle také svícen, přesýpací hodiny, příruční kalendář a psací potřeby. Na rozdíl od Hagenovy ložnice, která nebyla vytápěná, stávala v jeho pracovním pokoji kachlová kamna.

7 Komora se zbraněmi

Tato místnost měla patrně původně skladový a obslužný charakter, neboť se zde nachází původní příkládací otvor ke kamnům do vedlejší místnosti. Je zde také ve zdi zabudovaná nika s vloženou skříňí s policemi. Obdobná nika s funkcí skříňe se nachází také v Dvořanské světnici a v Přípravně. Dnešní instalace místnosti připomíná hlavní účel letohrádku – lovecké kratochvíle. Vestavěná skříň byla vyrobena podle historických analogií včetně replik uměleckého kování. Jsou v ní uloženy luxusní zbraně a příslušenství z konce 16. století a z počátku 17. století. Svým uměleckým provedením zvyšovaly tyto předměty lesk a atraktivitu loveckých zábav a vypovídaly o bohatství a společenské prestiži svých majitelů.

79. Instalace ze 70. let 20. století v Pokoji komorníka Jana Hageny
80. Pokoj Jana Hageny ze Švarcpachu a jeho současná podoba

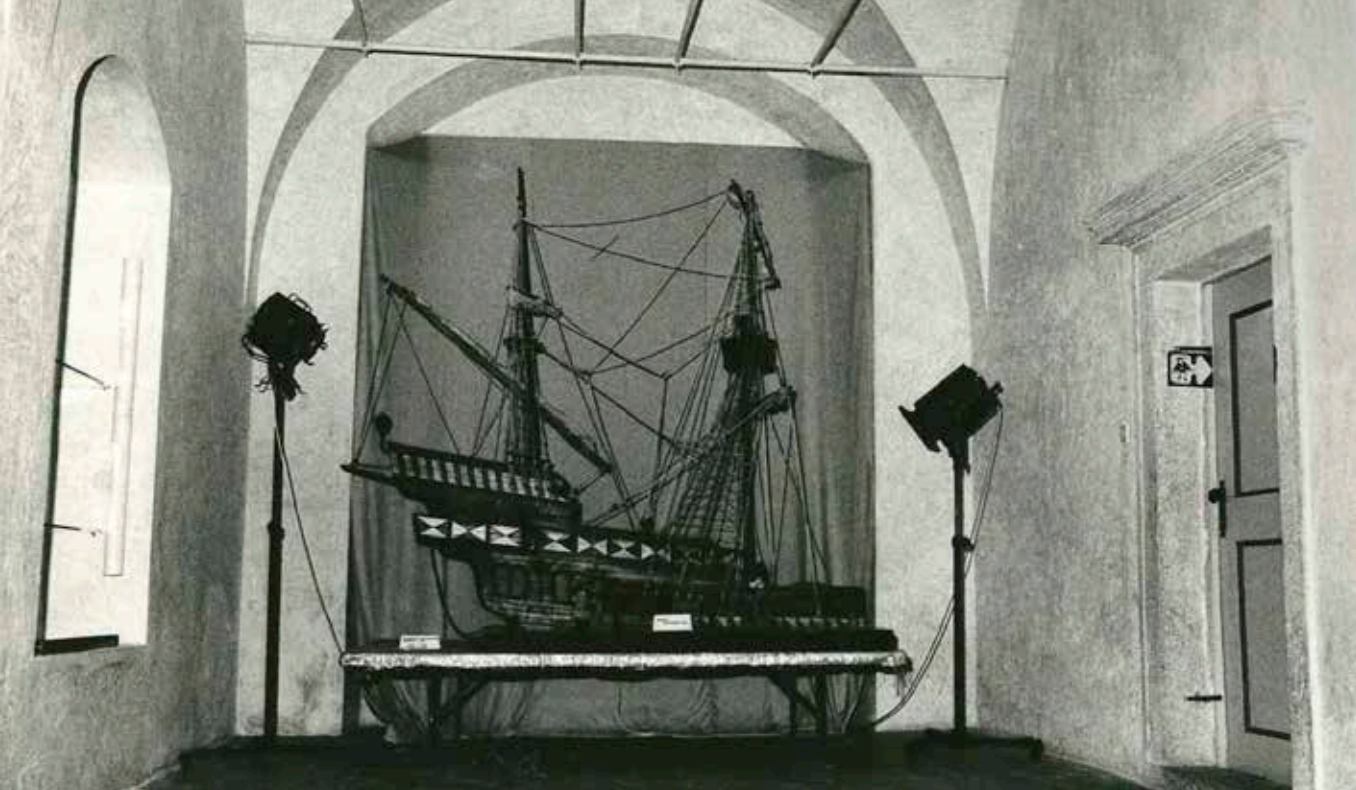

81. Komora se zbraněmi - prostor po skončení expozice animovaného filmu v roce 2006

82. Komora se zbraněmi se současnou interiérovou instalací loveckých zbraní a loveckých potřeb

83. Exponát z filmu Josefa Láta Robinson Crusoe v expozici československého animovaného filmu z osmdesátých let 20. století
84. Současná instalace Přípravný jídel v přízemí vily

8 Přípravna jídel

Na zámku původně fungovaly dvě kuchyně, ve kterých se připravovala odlišná jídla pro panskou tabuli a pro zámeckou čeleď. Ke skladování potravin sloužila úložní komora a spižírna. Ve spižírně se skladovalo maso, mléko, máslo, olej, vejce a další potraviny. Slanina, drůbež a zvěřina se zavěšovaly na háky a obruče. Mouka se uchovávala v mouční truhle a na chléb a pečivo byla připravena chlebová truhlice. Ve spiži stály i proutěné košíky plné ovoce a zeleniny. Byly zde i sudy s kyselým zelím a soudky s naloženou zvěřinou a solenými rybami. Do soudků se uskladovaly také sušené hrušky, povidla a jiné. Další kuchařské potřeby se ukládaly do almar, kde byla i část kuchařského nádobí, cínové talíře, mísy, poháry a mosazné svícny. Byly zde uloženy i měděné kotle na vodu, rožně, kámen ke tření křenu, konve a cínové koflíky. K porcování masa sloužily štoky na sekání masa a řeznická sekera. Drahé exotické koření přiváželi kuchaři v truhlicích opatřených zámkem vždy s sebou na místo pobytu vrchnosti. Červená a bílá vína moravské, rakouské, uherské a řecké provenience se skladovala v dubových sudech v zámeckých sklepích, stejně jako světlé pšeničné a tmavé ječné pivo. Ve sklepení byla též ledová komora, kam se svážel v zimních měsících led, aby následně posloužil během roku ke chlazení nápojů a potravin. Kuchyně byla na Kratochvíli situována v předzámčí, kde jsou dnes provozní a návštěvníkové prostory zámku s pokladnou, tudíž její obnova v rámci reinstalace objektu nebyla možná. V přízemí vily se však nacházela tzv. Přípravna, do které se hotová jídla přinášela přes otevřený prostor vnitřní zahrady v nosítkách a před hostinou se v ní ještě ohřívala a jinak upravovala. Zároveň se zde nacházely pohotovostní zásoby vína, piva a vody. Ve skříních po obvodu místnosti bylo uloženo nádobí, ubrusy, servíty. Nezbytnou součástí bylo i tzv. lavabo určené k mytí nádobí. Vzhledem k účelu místnosti byla Přípravna během instalace vybavena jednoduchým bytelným stolem, policemi s nádobím, příborníkem, háky na zavěšení zvěřiny, košíky s rybami podle dobových ikonografických analogií.

9 Horní sál

Velký Horní sál plnil společenskou a reprezentační funkci. Vstupovalo se do něho po hlavním schodišti. Jeho štuková výzdoba je více strohá než v jiných místnostech, neboť ji tvoří pouze štukové ornamentální pásy lemující klenební výseče. Ty měly být zřejmě původně vyzdobeny nástěnnými malbami, k jejichž provedení kvůli úmrtí objednavatele již nedošlo. Dominantním prvkem prostoru je mohutný žulový krb s volutovými křídly, nesoucí v nástavci erb Viléma z Rožmberka a jeho manželky. Zlatem vyvedená devíza *Festina lente* aneb *Spěchej pomalu* v nástavci krbu působí jako monumentální vizitka pána domu. Prostor v současné době slouží nejen jako součást prohlídkové trasy, ale je určen i ke společenským účelům a kulturním akcím. Proto je jeho historické interiérové vybavení minimální, zato jsou zde prezentovány kopie portrétů zakladatele Kratochvíle Viléma z Rožmberka, jeho manželky Polyxeny a též Vilémova nástupce Petra Voka z Rožmberka. Díky cennému obrazu eggenberského dvorního malíře Jindřicha de Veerle z roku 1686 je zde možné udělat si představu o podobě zámku Kratochvíle s přilehlou oborou, městem Netolice a okolní krajinou v 17. století.

85. Horní sál začátkem sedmdesátých let 20. století
86. Současná interiérová instalace Horního sálu

87. Laboratorium - snímek z doby stavebních úprav v roce 2007

88. Současná instalace prostoru mezi dvěma velkými sály, kde měl mít Petr Vok svoji alchymistickou laboratoř

10 Laboratorium

Inventáře z doby Petra Voka uvádějí v patře také tzv. Laboratorium. Stavebněhistorický průzkum tuto místnost lokalizuje do malého prostoru bez oken související s topeništěm do Malého zlatého sálu. Dnes je pokoj z části porušen pozdějšími stavebními zásahy. Improvizovaný prostor dovoluje domněnku, že s umístěním laboratoria nebylo stavebníkem Kratochvíle počítáno a prostor byl k laboratorním účelům využíván až za dlouhodobého pobytu vrchnosti v letech 1598/1599. Jejím iniciátorem byl evidentně Petr Vok, o němž je známo, že se zajímal o alchymistické pokusy stejně, jako se snažil prostřednictvím svých *instrument*, tj. vědeckých přístrojů, proniknout k tajemství vesmírné harmonie. Zmínka o malé laboratoři se objevuje v rožmberském inventáři v roce 1601, kde se uvádí *laboratorium Jeho Milosti páně*.

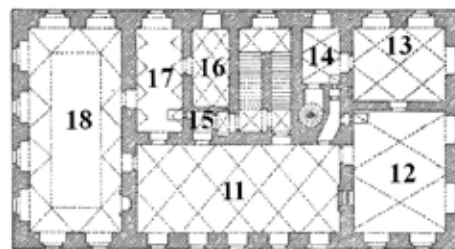

89. Předpokoj Petra Voka před opravami štukové výzdoby stropních partií
90. Současná instalace Předpokoje Petra Voka z Rožmberka

11, 12 a 13 Předpokoj, Pokoj a Pracovna Petra Voka z Rožmberka

Horní patro uzavírají na východním křídle dvě větší a jedna menší místnost. Dva větší pokoje vynikají opět nádhernou štukovou výzdobou Antonia Melany s výjevy z římských dějin, personifikacemi ctností, alegoriemi ročních období i postavami malých amorků. Využití místností známe díky inventářům z let 1598-1601 z doby vlády posledního rožmberského vladaře. Jednoznačně jsou v nich pojmenovány jako Předpokoj, Pokoj a Komora (Pracovna) Petra Voka z Rožmberka. V pracovně se nachází výklenek s otvorem v podlaze, který vede do šachty v základech vily. Pravděpodobně šlo o hygienické zařízení, snad ještě z rožmberské doby. S jistotou je zde doloženo v období pánů z Eggenbergu. Podle stavebněhistorického průzkumu se obdobný záchod nacházel také před pokojem dnes označovaným jako Pokoj vladaře, v sousedství Malého zlatého pokoje. Vybavení místnosti připomíná intelektuální záliby posledního rožmberského vladaře, kterými byla láska ke knihám, sběratelství uměleckých děl i alchymie. V interiérové instalaci připomínají tyto záliby kromě knih i kopie nebeské sféry podle globu Willema Janzoona Blaeua z doby po roce 1600 a model armilární sféry Tychona de Brahe. Další pokoj je upraven jako Vokova ložnice. Je zde instalována postel s nebesy s replikou renesanční přikrývky, přepychový kabinet a šperkovnice, krucifix zavěšený na stěně a tapisérie s námětem „Kristus chrání před žádostmi světa“ s protestantskou symbolikou. V Předpokoji dominuje masivní stůl a různé typy sedacího nábytku včetně nůžkových seslí zvaných savonaroly či truhly s opěradly zvané cassapanca.

91. Půdorys prvního patra vily s označením místností na prohlídkové trase

92. Pokoj Petra Voka na snímku z roku 1913 s výrazně přemalovanou štukovou výzdobou (vlevo dole)

93. Současná interiérová instalace Pokoje Petra Voka z Rožmberka (vpravo dole)

94. Pracovna Petra Voka po deinstalování expozice animovaného filmu v roce 2006 (vlevo nahoře)

95. Současná interiérová instalace Pracovny Petra Voka z Rožmberka (vpravo nahoře)

96. Pokoj Viléma z Rožmberka se zabílenou renesanční malířskou výzdobou a s muzeální expozicí z počátku 20. století

97. Pokoj Viléma z Rožmberka po skončení restaurování malířské výzdoby v roce 2008 se současnou interiérovou instalací (na protější straně)

14 a 15 Pokoj Viléma z Rožmberka a Malý zlatý pokoj

Tyto pokoje patřily k nejprezentativnějším prostorům na Kratochvíli. Původně sloužily jako soukromé pokoje Viléma z Rožmberka. Nákladná výzdoba s velkým podílem zlata vypovídala o jejich velkolepém pojetí. Exkluzivitu prostor umocňovala kompaktní malířská výzdoba stěn, zlacené zámky a panty na dveřích a také *almara zlacená, ve zdi zamknutá*, na jejímž místě se dnes nachází vestavěná skříň s malovanými křídly z eggenberské doby. Z téhož období pochází také dvoje dveřní křídla. V inventáři z roku 1601 se zde nacházel šenkyš, vysoké sklenice s přikrývadly, sesle a stoličky, vrhcáby kostí vykládaný, 11 misek hliněných s prachy, koberec turecký, deky na stůle ze zeleného sukna, červené aksamitové a červené žíhané. Pokoje sloužily zřejmě pro odpočinek a zábavu i jako místo neoficiálních setkání, čemuž odpovídá i jejich dnešní instalace. Byly zařízeny mobiliářem z období renesance doplněným o kvalitní neorenesanční kusy nábytku, vybírané podle dobových hmotných a ikonografických analogií. Přívětivou atmosféru místu

98. Malý zlatý pokoj v 80. letech 20. století s instalací ukázek filmů Břetislava Pojara v rámci tehdejší expozice československého animovaného filmu na Kratochvíli

99. Současný stav Malého zlatého pokoje (na protější straně)

dodávají také instalované drobnosti. Na stolku je umístěná unikátní dobová vrhcábnice.¹⁰⁷ Jsou zde i skleněné číše a cínové holby na nápoje, svícen či fajánsové nádoby. Textilní doplňky byly zhotoveny podle dobových analogií a jako kopie autentických renesančních předloh. Soukromý pokoj rožmberského vladaře je vybaven unikátním španělským sekretářem vargueño. Společně s truhlou španělského typu s řezaným geometrickým dekorem navozuje „španělský tón“ posledního Vilémova manželství s mladou Polyxenou z Pernštejna.

107

Hrací deska pro starou deskovou hru zvanou vrhcáby.

100. Střídmá interiérová instalace Zlatého sálu v šedesátých letech 20. století

101. Zlatý sál se současnou interiérovou instalací (na protější straně)

16 Zlatý sál

Zlatý sál s jedinečnou zlacenou štukovou výzdobou nese ve středu plochy stropu rodový symbol rožmberského jezdce obklopený alegorickými postavami ctností a erby čtyř manželek Viléma z Rožmberka. Je to nejmonumentálnější prostor vily, zabírající celý její západní trakt. Sloužil jako reprezentační sál a tzv. *tabulnice*. Jak bylo napsáno výše, štukovou výzdobou sálu Vilém z Rožmberka pověřil italského štukatéra Antonia Melanu, který pracoval na Kratochvíli se čtyřmi pomocníky v letech 1588-1592, malířská výzdoba je prací Georga Widmanna. Ten pokryl stěny místnosti malbou připomínající pestrou brokátovou textilií s velkými vzory stylizovaných květů. S velkolepou výzdobou stěn místnosti korespondovala i keramická dlažba, tvořená šestihrannými dlaždicemi s ornamentálními tvary zlatavých arabesek, polévanými zelenavou glazurou. Části této dlažby jsou dnes vsazeny do ostění některých místností na Státním zámku Hluboká nad Vltavou. Současná podlaha v sále je novodobou kopií, zhotovenou podle původní předlohy. Zlatý sál je instalován v souladu se svým původním určením podle záznamu v inventářích a podle dobových vyobrazení a popisů hostin jako renesanční tabulnice, s hostinou připravenou pro vznešené hosty. Na stole překrytém tuhou zelenou tkaninou a bílým ubrusem je nachystáno majolikové a cínové nádobí, zlacené a stříbřené slánky, nádoby na konfety a ovoce, skleněné číše a cenný soubor historických příborů. Prostoru vévodí instalace reprezentační kredence s originálními nádobami v duchu středoevropské renesance. V sále nechybí ani prostor s hudebními nástroji, který byl zřejmě vyhrazený hudbě a tanci. Dokonce do malířské výzdoby sálu jsou zakomponováni tři andělci zvaní *putti* hrající na hudební nástroje. Skupina muzikantů, trvale zaměstnaná u rožmberského dvora, doprovázela svojí hudbou jak velké okázalé slavnosti, tak i soukromé stolování velmožů. Vzhledem k tomu, že zde malby sahají až k podlaze, nebyla v sále možná instalace žádného vyššího nábytku.

17 Kaple Narození Panny Marie

Kaple Narození Panny Marie je situována v jihozápadním rohu zámku. Její umístění a vzhled exteriéru stavitel plně podřídil geometrické symetrii celého areálu. Nechal ji dokonce původně postavit bez věže, aby neporušila osovou souměrnost s nárožním domkem na opačném konci průčelí zámku. Jen okna ve tvaru gotického lomeného oblouku upozorňovala na svatý význam místa, neboť v době renesance se tento archaický prvek užíval již jen u církevních staveb. Vnější podoba kaple sice vzbuzuje dojem jednoduchosti, ale vnitřní štuková a malířská výzdoba je nádherná. Dolní plocha stěn je bílá a hladká, ale směrem vzhůru přibývá ornamentiky a klenba září zlacenými štuky a malbami pašijového cyklu podle předloh Albrechta Dürera a Martena de Vos v grafickém prepisu Antonia Wiericxe. Prostor presbytáře, členěný nikami a sloupy, vrcholí zlacenou klenbou se štukovými reliéfy Boha Otce a Ducha svatého s anděly a nástroji umučení. Posvátnou atmosféru místa podtrhují paprsky světla, které pronikají k oltáři z kruhového okna v jedné z klenebních partií. Kaple byla slavnostně vysvěcena na den sv. Máří Magdaleny 22. července 1589 papežským nunciem Antoniem Puteem.

102. Interiér zámeckého kostela Narození Panny Marie s barokními sovkulturami sv. Petra a sv. Pavla v bočních nikách presbyteria na začátku 20. století
103. Restaurovaný zámecký kostel Narození Panny Marie s pozdně gotickým oltářem sv. Anny od Mistra IP. Oltář byl v roce 2015 přenesen na zámek v Českém Krumlově a v kapli jej nahradil unikátní oltář nizozemské proveniencie s motivem Klanění tří králů z první třetiny 16. století (na protější straně)

Z původního mobiliáře chrámu se do dnešní doby zachovalo jen několik obrazů, soch a církevních rouch. Proto byly pro novou interiérovou instalaci použity lavice a další mobiliář pocházející z kostela sv. Bartoloměje v Pelhřimově a ze špitální kaple Nejsvětější Trojice v Českých Budějovicích. V nedávné době obohatil interiér kaple nádherný oltářní triptych s námětem Klanění tří králů, dílo některého z následovníků antverpského malíře Pietera Coecka d'Alost z doby kolem roku 1525.

104. Pohled na nově zrestaurovanou fasádu vily přes vodní příkop

ZHODNOCENÍ REHABILITACE OBJEKTU ZÁMKU KRATOCHVÍLE Z POHLEDU KASTELÁNA

Národní kulturní památka Státní zámek Kratochvíle je přirozenou a nedílnou součástí nesmírně cenného souboru památkových objektů ve správě Národního památkového ústavu. Tyto objekty - hrady, zámky i kláštery - představují kulturní dědictví, které má připomínat, že se všichni opíráme o práci a usilování minulých generací. Úkolem pracovníků Národního památkového ústavu je osvědčit odpovědnost vůči tomuto dědictví minulosti, vůči pokladům, které střežíme, ochránit toto bohatství, pronést je časem, který nám byl dán na tomto světě, a v co nejlepším stavu jej předat následujícím generacím.

Zámek Kratochvíle je příkladem menšího šlechtického sídla, ale i neobyčejně cenného rožmberského loveckého zámku ve stylu italské renesance, jehož restaurátorská obnova neprobíhala rychlou masivní stavební akcí s podporou evropských rozvojových programů. Naopak, na Kratochvíli se podařilo cosi jiného, ale neméně důležitého a cenného. Totiž prakticky bez použití vnějších zdrojů, ale podle dobře stanovené dlouhodobé koncepce došlo postupnými kroky, rozloženými do menších etap a realizovanými v průběhu třiceti let, k celkové obnově objektu centrální renesanční vily i celého zámeckého areálu včetně rozměrného předzámčí a staticky narušeného kostela Narození Panny Marie. Mohlo se to podařit jedině díky soustředěnému dlouhodobému úsilí, v němž se spojily odborné a organizační schopnosti pracovníků českobudějovického pracoviště Národního památkového ústavu a správy zámku s obětavou a velmi efektivní pomocí pracovníků Ústředního pracoviště Národního památkového ústavu v Praze. Výsledkem této příkladné spolupráce je obnovený zářící skvost italské renesance v jihočeské krajině, autentická památka na dobu posledních Rožmberků ve stavu, který může v řadě parametrů sloužit za vzor pro spravování i prezentaci pro ostatní přístupné památky. Lze také říci, že na Kratochvíli se pro návštěvníky dělá mnoho co do poskytovaných služeb i mimořádně pestrého, umělecky náročného kulturního programu, který je zvláště zde důležitým faktorem prezentace, neboť Kratochvíle má být (a snad také je, jak samo její jméno napovídá od dob jejích zakladatelů) místem radosti a zábavy.

Zámek Kratochvíle vystavěný v osmdesátých letech 16. století posledními Rožmberky jako výraz jejich tužeb a směřování k nebetyčným cílům se potýkal po dlouhá desetiletí, tak jako jiné památkové objekty, s problémem lokality, která byla původně určena k jiným, intimnějším účelům. Ještě na začátku sedmdesátých let minulého století se zdálo, že velké dny zámku nadobro skončily. Úkolem, před kterým stála správa zámku, bylo najít pro historické budovy a celý zámecký areál nové využití a odpovídající perspektivy k rozvoji jeho historických a uměleckých hodnot. V těchto souvislostech je vždy potřeba mít na mysli základní pravidlo historické pravdy a pohledu do minulosti. S nástupem socialistického řádu však toto hledisko bylo uplatňováno zřídka a docházelo k mnoha deformacím. Důsledkem byly dezinterpretace dějin, zastírání snah a idejí původních stavebníků. Přestože zámek byl veřejnosti zpřístupněn, chyběla jakákoli koncepce a jeho prezentace návštěvní veřejnosti byla poznamenána prázdnotou a bezradností.

V objektu mohli návštěvníci shlédnout instalaci dobově nesourodého, nepůvodního svozového nábytku. Chybějící základní rozvojová koncepce měla za následek, že zájem o Kratochvíli upadal a objekt jako celek chátral. Nový, relativně šťastný impuls paradoxně přišel v období tzv. normalizace po roce 1977, kdy panovala všeobecná snaha vykládat smysl památkových objektů tak, aby odpovídal tehdejšímu ideologickému cíli. Právě tato doba přinášela nové nesourodé náplně mnoha památkovým objektům (přeměna Strahovského kláštera premonstrátů v Památník národního písemnictví, proměna hradu Zvíkov na expozici české státnosti, hradu Kost na expozici historických i současných motocyklů...). V případě Kratochvíle bylo rozhodnuto o instalaci expozice československého animovaného filmu z depozitářů Krátkého filmu Praha. Rozhodnutí padlo v druhé polovině sedmdesátých let a expozice byla otevřena na jaře roku 1981.

Má-li být řečena pravda, nelze nevidět, že vedle toho, že expozice měla potlačit historickou podstatu objektu, měla tato akce i řadu pozitivních dopadů. Kratochvíle získala touto expozicí sice cizorodou, ale vzhledem k mimořádně vysoké kvalitě československé animované kinematografie velmi hodnotnou náplň. Cílené zaměření na dětského návštěvníka spolu s účinnou reklamou mělo za následek ohromující vzrůst návštěvnosti z roku na rok (z pouhých několika tisíc návštěvníků v sedmdesátých letech na 80–90 tisíc roční návštěvnosti v letech osmdesátých). Návštěvníci mohli v této nové expozici obdivovat vrcholná díla mimořádných tvůrců – Jiřího Trnky, Eduarda Hofmana, Břetislava Pojara, Stanislava Látala, Zdeňka Milera, Františka Brauna, Josefa Klugeho, Karla Zemana, Hermíny Týrlové, Garika Seka, Jana Švankmajera, Jana Zahradníčka, Jiřího Barty a mnohých dalších autorů světově proslulé československé školy animovaného filmu. Tato relativně „šťastná“ doba Kratochvíle trvala celé čtvrtstoletí až do roku 2006. Kratochvíle se díky této expozici dostala do širokého povědomí veřejnosti, a to nejen v Jižních Čechách.

Nová expozice díky své kvalitě znamenala mimo jiné také nový impuls v přílivu stavebních investičních prostředků. Díky těmto prostředkům bylo možné zahájit dlouholetý proces stavební a restaurátorské obnovy celého areálu. Z Kratochvíle se stal na dlouhou dobu velký stavební prostor. V osmdesátých letech bylo možné stavebně opravit prostory východní i západní části předzámčí a v roce 1988 byla zahájena rekonstrukce zámecké zahrady podle návrhů architekta doc. Otakara Kuči. Zároveň s těmito pracemi byla prováděna velmi náročná rehabilitace vodního příkopu, která řešila nové vystavění ohradních zdí a prověřila funkce přítoků a odvodů vody. Po dokončení těchto prací v roce 1991 byl po třech stoletích příkop znovu napuštěn a uveden do provozu. V souběhu s těmito pracemi byly postupně restaurovány renesanční zahradní pavilony po obvodu ohradních zdí zahrady. V roce 1994 byly zahájeny náročné práce na záchraně a statickém zabezpečení zámeckého kostela. Restaurování bylo po mnoha útrapách a odvážných rozhodnutích dokončeno znovuvysvěcením v roce 1997. Po této náročné akci bylo možné přistoupit k restaurování malířské výzdoby vnějších ohradních zdí zahrady a k restaurování výzdoby pláště renesanční vily. Tyto práce byly ukončeny v roce 2006 a v roce 2007 bylo možné zahájit proces restaurování interiérů samotné vily.

Restaurátorskou obnovu vily zásadně urychlil náhlý závěr provozu expozice animovaného filmu. Již dlouho před datem ukončení provozu expozice se postupně začaly projevovat známky jejího opotřebování a zastaralosti instalačních postupů. Tyto nedostatky musely být nutně

105. Duha nad Vstupní věží zámku Kratochvíle
106. Letní ráno v zámeckém areálu

107. Ukázka jednoho z plenérových představení divadla Continuo, která se odehrávala na Kratochvíli každé léto mezi roky 1997-2006

108. Svatojánská noc na zámku Kratochvíle

řešeny významnými úpravami a reinstalacemi. V souvislosti se změnami společenských poměrů na konci 80. let 20. století docházelo postupně ke změnám ve vlastnické struktuře Krátkého filmu a noví vlastníci se postavili proti dalšímu setrvání kratochvilské instalace. Správa zámku po dobu trvání expozice samozřejmě vnímala její tematickou nesourodost s prostory zámku, uvědomovala si, že její provoz neumožňuje v dostatečné míře vnímat umělecké hodnoty renesanční výzdoby místností. Nešťastné instalační postupy doby sedmdesátých let v mnoha případech zakrývaly dimenze prostorů. Vitríny vysoké přes dva metry vůbec neumožňovaly celkové vnímání hodnotné architektury. Správa zámku nebyla vlastníkem expozice, a tudíž neměla právo jakéhokoli samostatného rozhodování o její podobě. Za situace změny vlastnických práv k exponátům stála správa zámku před přijetím strategických rozhodnutí dalšího směřování objektu. Vývoj událostí přiměl správu zámku a vedení Územního odborného pracoviště NPÚ v Českých Budějovicích nahlédnout nastalou situaci jako mimořádnou a vzácnou příležitost obnovit italskou renesanční vilu Baldassara Maggiho a celý areál zámku v duchu rožmberské představy o vybudování místa rajského klidu k odpočinku a zábavě. Tato odvážná myšlenka podnítila vytvoření obsáhlého generálního plánu na obnovu Kratochvíle. Ukončení doposud provozované návštěvnické praxe však zároveň znamenalo, že se objekt bude muset vyrovnat s poklesem návštěvnosti a zájem dětského návštěvníka bude muset přilákat jinými způsoby. Postup dalších prací musel být výrazně urychlen.

Změna příležitostí k návratu historické pravdy musela být velmi aktivně podpořená tvorbou nových historických instalací, jejichž hlavní předností měla být možnost a snaha vrátit ústřední renesanční vilu zámku do stavu, v jakém byla v době jejího užívání posledními Rožmberky. Vysokým cílem se stala obnova úžasného fenoménu italské renesanční vily ve všech jejích funkcích a kvalitách tak, jak vznikla za rozmachu tvůrčích sil jednoho z nejvýznamnějších českých šlechtických rodů ve druhé polovině 16. století. V souběhu s rychlým postupem restaurátorských prací byly zároveň řešeny odborně náročné úkoly historických instalací jednotlivých místností. Pečlivé studium archivních pramenů umožnilo přiblížit výsledný dojem původnímu stavu v době renesance. Pro dokreslení náročnosti prací je také třeba konstatovat, že všechny tyto úkoly byly řešeny za plného návštěvního provozu. Návštěvníci měli v této době plný přístup k procesům restaurování štukové i malířské výzdoby i k činnostem spojeným s novou instalací. Každý rok byly představovány veřejnosti nově rehabilitované prostory. Obnova zámku se tak stávala akcí, která byla veřejností bedlivě sledována a popularita tohoto veřejného provozu přinášela velmi živý ohlas. Právě v této době byl proces obnovy zámku poprvé zván jako projekt „*Renesance renesance*“. Práce na projektu skončily a dílo bylo slavnostním posvěcením symbolicky předáno veřejnosti dne 20. června 2011. Náročná a léta trvající rehabilitace zámku a jeho návrat do hvězdné hodiny renesančních velmožů přinesla ovoce. Objekt byl obnoven ve všech svých funkcích. Podle úrovně současného poznání se pietně vrací ke všem doloženým zjištěním a podobám. Předkládá obraz o životě vysoké šlechty na konci 16. století. Dokáže poskytnout lidem, kteří na Kratochvíli přicházejí, servis, jenž odpovídá přísným nárokům 21. století. V neposlední řadě obnova umožnila naplnit Kratochvíli kulturním programem, který génia renesančního zámku šíří do blízkého i vzdáleného okolí. Dokladem toho, že se rehabilitace Kratochvíle podařila, je i to, že návštěvníci její vývoj živě oceňují, nacházejí její kvality a návštěvnost zámku má znovu vzrůstající tendenci.

109. Malá Julie představuje na Hradozámecké noci v roce 2015 svému medvídkovi zámek za svitu měsíce v úplňku

Práce na obnově Kratochvíle znamenala velkou příležitost pro všechny zúčastněné. Byla příležitostí denně se dotýkat živé historie. Komunikovat s dávnými předchůdci, kteří nám přes staletí posílají vzkaz o svých úvahách, o svém snažení a touhách. Dostali jsme možnost tomuto vzkazu porozumět jinak, než mohou rozumět ostatní smrtelníci. Tím, že jsme se mohli účastnit na zachování krásy Kratochvíle, vysíláme i my svůj vzkaz budoucímu času, rokům, desetiletím a snad i staletím. Vzkaz, že jsme něco vyznávali, něčemu věřili a o něco se snažili. O tom, co je obsahem této naší víry a snahy, mohou přemýšlet generace následující.

Katalog předmětů z interiérové instalace zámku Kratochvíle

Mája Havlová [MaH]
Milena Hajná[MilH]
Zuzana Vaverková [ZV]

1 Veduta zámku Kratochvíle s městem Netolice [MaH, MilH]

Jindřich de Veerle, 1686

Olejomalba na plátně, v. 375 cm, š. 220 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 241

Rozměrný obraz představuje zámek Kratochvíle zasazený v *malebné kopcovité krajině*, obklopený lesy, loukami a rybníky, které původně tvořily součást přilehlé rožmberské obory. Autor obrazu Jindřich de Veerle pracoval od roku 1669 jako dvorní malíř Jana Kristiána z Eggenbergu. Kníže mu svěřil úkol namalovat veduty vybraných eggenberských *sídel*, mezi nimi kromě Kratochvíle byl také Český Krumlov, Prachatice, Vimperk, rakouský Ehrenhausen či Seftenberg nedaleko Kremsu. Obrazy původně zdobily interiéry zámku v Českém Krumlově, kde měli Eggenbergové své hlavní rodové sídlo.

Podoba letohrádku ve *druhé polovině 17. století*, jak ji na obraze zachytil Jindřich de Veerle, se od dob jeho výstavby Vilémem z Rožmberka v letech 1583–1589 příliš nezměnila. Na obraze měla ještě původní jednohřebenovou střechu, skrývajíc prostorné podkroví s obytnými pokoji tzv. *fracimoru*. Tu doplňovaly členité renesanční komíny a elegantní lunetová *římsa* s malovanými bustami římských císařů. V prostoru vnitřní zámecké zahrady se nacházely poslední zbytky původní Krčínovy tvrze zvané Leptáč, která ještě v první polovině 17. století tvořila protipól budově letohrádku. Na obraze je z ní vidět již jen nepatrná část, upravená na domek panského myslivce a zvaná *štekl*. Obraz zachytil dnes již neexistující ohradní zeď bažantnice a přilehlé obory. Precizně a do posledního detailu obraz podává svědectví také o podobě *nedalekého města Netolice*, o *hospodářském zázemí zámku* v Petrově Dvoře a o dalších vesnicích a usedlostech v okolí. Objevil se na něm dokonce *popravčí vrch* poblíž Netolic.

Naposledy byl obraz restaurován Jiřím Brodským v roce 2011.

2 Lov na vysokou zvěř s galantní scénou [MaH, MilH]

Neznámý mistr, neznámá provenience, 2. polovina 17. století

Olejomalba na plátně, rám původní, v. 67 cm, š. 96 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Český Krumlov, inv. č. CK 2273

Na obraze se odehrává lovecká scéna zasazená do melancholické podzimní krajiny. Jezdci na koních rozptýlení po krajině pronásledují jelena a další vysokou zvěř. Na zamračeném obzoru se rýsuje silueta panského sídla. Figurální stafáž v přední části obrazu představuje poněkud disproporčně působící dvojici kavalíra na koni v luxusním oděvu s módní šerpou rudé barvy a kloboukem s *pštrosím peřím* a urozené dámy v červenobílých šatech s gestem ruky otevřené směrem k loveckému výjevu. Obraz je jedním z těch, které zachytily štvanici jako oblíbený způsob zábavy aristokracie, spojené také s nejedním galantním dobrodružstvím. Výjev má pendant s loveckou scénou honu na divokou, kompozičně řešeným obdobným způsobem.

Obraz byl v roce 1999 restaurován V. Hejdovou.

3 Vzkříšení Lazara [MaH, MilH]

Neznámý mistr, pravděpodobně západní Německo, 1. polovina 16. století

Olejomalba na dřevě, původní parketáž, v. 107,5 cm, š. 132 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká nad Vltavou, inv. č. HL 1419

Obraz zachycuje okamžik, kdy Lazar na Ježísovo přikázání vstává z mrtvých, vystupuje z hrobu a je mu sejmuto pohřební rubáš. Ústřední osu obrazu tvoří postavy samotného Lazara a Ježíše s rukou vztyčenou v žehnajícím gestu. Ježíše doprovází skupina apoštolů zahalených v dlouhých archaických řízách, za Lazarem je vidět shluk lidí v oděvech podle tehdejší módy, přihlížejících Božimu zázraku. Za postavou Krista stojí rozsochatý strom, který lze chápat jako předobraz Kristova kříže v podobě tzv. stromu života a jenž bývá dáván do souvislosti s životem, umíráním, vzkříšením a dosažením života věčného.

Biblický příběh vypráví o tom, že Lazar, bratr Marty a Marie, těžce onemocněl a sestry vzkázaly Ježíšovi, aby přišel a uzdravil ho. Než se Ježíš dostal za nimi do Betánie, byl Lazar již mrtvý a pohřben ve skalním hrobě. Nejdříve se Ježíš setkal s Martou, poté s Marií, která mu padla k nohám. Marta se obávala, že bratrova mrtvola bude již v rozkladu, ale Ježíš jí ujistil, že bude-li věřit v Boha, uvidí jeho zázrak. Čtyři dny po své smrti a pohřbu byl tedy Lazar zázračně a z Boží vůle znovu přiveden k životu.

4 Kristus se zjevuje své matce [MaH, MiH]

Neznámý mistr, jihozápadní Evropa,
patrně Španělsko, kolem 1505

Olejomalba na dřevě, parketáž, v. 113 cm, š. 74 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 240

Námětem obrazu je emotivní setkání zmrtvýchvstalého Krista a jeho matky. K modlící se Panně Marii přistupuje Kristus zahalený do nádherného bílého roucha se zlatým dekorem. Vztahuje k matce dlaň probodenou hřebem a dává se poznat, doprovázen skupinou světců. Na obraze nechybí ani další atribut Kristovy mučednické smrti – trnová koruna a symbol Mariina neposkrvněného početí v podobě bílé lilie. Celý výjev se odehrává na pozadí bohatě členěné palácové architektury s *opticky dobře zvládnutými perspektivními průhledy*. Na obzoru lze rozeznat siluetu kašny, která v přeneseném významu Boží studny může být symbolem nebeského ráje. Na soklu stavby mezi Marií a Kristem jsou iniciály MDV – snad datace k roku 1505. Obraz byl v minulosti zmenšen oříznutím, jemuž padla za oběť část výjevu, odehrávající se na nebesích v pravém horním rohu malby.

Obraz byl restaurován Bohuslavem Slánským, v roce 1999 jej znovu restauroval Martin Pavała. Při restaurování byla doplňována parketáž.

5 Oltářní triptych Klanění tří králů [MilH]

Následovník Pietera Coecka d'Alost, Antverpy, kolem 1525

Olejomalba na dřevě, v. 105 cm, š. 68 cm, hl. 7 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Červené Poříčí, inv. č. CP 01051a-c

Trojdílný oltářní obraz sestává z ústřední malované části a dvou přiklopných obrazových křídel. Každá část triptychu je samostatně rámována v masivním profilovaném zlaceném rámu. Oltářní triptych vznikl kolem roku 1525 v Antverpách a vykazuje prvky charakteristické pro tamní malířskou tvorbu - prolínání elementů tradičního holandského malířství s elementy módní italské renesanční malby i záměrné použití archaických gotických prvků. Autor díla sice není znám, ale stylově má nejbližší k malbám Pietera Coecka d'Alost a je nejspíš dílem některého z jeho následovníků.

Námětem triptychu je klanění tří králů. V centrální části vidíme jemnou a křehkou postavu sedící Panny Marie s Ježíškem, před níž pokleká nejstarší z králů a nabízí mu nádobu se zlatem. Postavy dalších dvou vladařů jsou umístěny v postranních křídlech oltáře, oblečené do zářivých exotických kostýmů. Celková kompozice výjevu připomíná aranžovanou divadelní scénu, což může být reminiscence na náboženské hry s vánoční tematikou, v té době velmi populární. Malíř použil na obrazech harmonickou barevnou škálu, provedl detailní modelaci předmětů, architektonické články obohatil o drobné dekorativní italizující reliéfy. Průhledy do okolní krajiny dodaly výjevu dojem hloubky a perspektivního vidění. Součástí oltáře se stala i nově vytvořená predela, tedy dřevěný podstavec triptychu doplněný malbou. Protože se původní predela nedochovala, bylo třeba přistoupit k rekonstrukci. Její forma i malířské provedení plně respektují obvyklý tvar i námětové motivy raně renesančních predel. Její profilovaný rám byl opatřen patinovaným zlacením, aby kompozičně souzněl se zdobením rámu originálu. Jako námět pro výzdobu predely byl vybrán obraz Božího beránka s kopím, kalichem, knihou a sedmi pečeti. V souladu s dobovými analogiemi tak byl kladen akcent na uzavření Kristova života - jeho mystického příběhu. Beránek (Agnus Dei) je vnímán jako symbol Krista v jeho obětní roli, předobraz Kristovy smrti na kříži a vykoupení lidstva. Je zde naznačeno, že Kristus svojí krví zpečetil smlouvu mezi lidmi a Bohem a stal se symbolem vítězství věčného života nad smrtí. Dřevěný rám predely vytvořil v roce 2015 restaurátor Václav Veřtát, malba na její přední desce je dílem restaurátora Karla Hrubeše.

6 Tapiserie Kristus chrání před žádostmi světa [MaH, MilH]

Německo, přelom 16. a 17. století

Vlna, hedvábí, zlaté a stříbrné nitě, v. 253 cm, š. 213 cm,

Národní památkový ústav, Státní zámek Jindřichův Hradec, inv. č. JH 2760

Vzácná tapiserie s typicky protestantským námětem představuje Krista jako ochránce člověka před světskými nástrahami, ke kterým patřila touha po světské moci symbolizovaná královskou korunou, touha po bohatství naznačená žokem se zlatými mincemi a chtič, personifikovaný nahou ženskou postavou. Nahoře v podélné kartuši je výjev doplněn německým nápisem ve dvou řádcích na modrém podkladu. Jde o citaci z Listu Římanům sv. apoštola Pavla, jež v českém překladu zní: „*Jak ubohý jest to člověk! Kdo mě vysvobodí z tohoto těla smrti? Jedině Bohu buď dík skrze Ježíše Krista, Pána našeho! – A tak tentýž já sloužím svou myslí zákonu Božímu, ale svým jednáním zákonu hříchu.*“ Námět, jemné tkaní a použití velkého množství zlatých a stříbrných nití nasvědčují, že tapiserie byla objednána pro významného a bohatého protestantského šlechtice.

Tapiserie byla utkaná podle ilustrací k literárnímu dílu francouzské hugenotské básnířky Georgette de Montenay, přítelkyně a dvorní malířky královny Jeanne III. Navarrské. Kniha vyšla tiskem pod názvem *Emblemes ou Devises Chrestiennes* a ilustrátorem celé sbírky byl Pierre Woeiriot de Bouzey. Toto dílo patřilo k oblíbeným mezi německými i českými protestanty také jako inspirace a zdroj emblematické symboliky. Například Petr Vok z Rožmberka si v ní vybral motivy pro výzdobu své ložnice a tzv. soudnice na zámku Bechyně.

Restaurováno v roce 2008 v Ateliérech tapiserií v Jindřichově Hradci.

Ich Elender mensch wer wirt mich Erlöse von dem leyh dieses dodes Ich danck Gott dincß Jesum Christum dincem
herren So dienē ich nu mit dem gemüdr dem gesez Gottes und mit dem fleisch dem gesez der sünd. R. 7

7 Koberec s isfahánským vzorem [MaH]

Pravděpodobně střední Írán, Isfahán, 17. století

Bavlna, hedvábí, v. 201 cm, š. 143 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec, inv. č. JH 2780

Koberec pravděpodobně vznikl v sáfíjovském období perské kultury, kdy byl Isfahán hlavním městem Perské říše. Tehdy šáh Abbás I. Veliký (1587-1629) založil ve své rezidenci věhlasné dvorské dílny na výrobu koberců. Základem vzoru tohoto koberce je středový medailon, z něhož vyrůstají palmety, květinový dekor zv. *afšán* ve tvaru vidlice a stužkovitě pojaté pásy mraků. Jeho dekor připomíná tzv. polské koberce, vázané v Íránu během 17. století, ve vazbě však chybí kovové nitě, které jsou pro „polonézy“ typické. Cenný koberec byl dlouhou dobu běžně užíván, proto vykazuje některé známky opotřebení a třetina jeho plochy je výrazně vybledlá.

8 Tapiserie Lov na divočáka [MaH, MilH]

Západní Evropa, patrně severní Nizozemí (ENGHIEN?), konec 16. století

Vlna, hedvábí, v. 160 cm, š. 207 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 699

Tapiserie zobrazuje jednu z oblíbených zábav renesanční aristokracie – lov na divočáky. Ústředním motivem je dramatický skupinový lovecký výjev. Divočák útočící na pvaleného muže je napadený smečkou psů. Další divoké prase zabilo psa a je štváno honci s loveckými kopími. V popředí se odehrává galantní milostná scéna. Urozený muž v módním oděvu doprovází dámu, která jeví větší zájem o svého nápadníka než o napínavý průběh samotného lovu. Na obzoru se rýsuje zámecká architektura obklopená vodními plochami a hustou vegetací. Původní bordura chybí, tapiserii lemují pouze dva úzké monochromní pásy.

Restaurováno v roce 2007 v Ateliérech tapiserií v Jindřichově Hradci.

9 Stolní krucifix [MaH]

Střední Evropa, 1. třetina 17. století

Dřevo, stříbro, cizelování, gravírování, řezba,

v. 57 cm, š. 29 cm, hl. 11 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Český Krumlov, inv. č. CK 5723

Obdélný podstavec z černě mořeného dřeva ve tvaru písmene H spočívá na čtyřech čokovitých nohách. Horní a dolní plocha podstavce je lemována odstupňovanou římsou z tzv. holandských štábků, které v užší podobě lemují středovou stříbrnou destičku s veraikonem a dvě boční úzké destičky s plasticky ztvárněnými postavami Panny Marie a Ježíška. Na podstavce je nasazen kříž s vysokými pylony po stranách, lemovanými zploštělými volutami. Kolem těla Krista na kříži jsou po stranách andílčí hlavičky, nad hlavou se vznáší Duch svatý a tabulka s nápisem. Na pylonech sedí andílci držící kopí, pod křížem klečí dva andělé, kteří ve vztažených rukou pravděpodobně kdysi měli nástroje Kristova umučení. Bohatá figurální výzdoba z ryzího stříbra nese stopy manýrismu a umožňuje datovat tento luxusní předmět do 1. třetiny 17. století. Velmi podobný krucifix se nachází ve sbírkách arcibiskupského paláce v Praze.

V roce restauroval 2005 Jaroslav Kubíček.

10-11 Dva alabastrové reliéfy s Ukřižováním [MaH, MilH]

Jižní Evropa (Itálie ?), 16. století

Alabastr, dřevo, zlacení, puncování, reliéf v. 13 cm, š. 10 cm, rám v. 25,5 cm, š. 20 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad Rožmberk, inv. č. RO 950 a RO 951

Dva alabastrové reliéfy zobrazují scénu Ukřižování. Na prvním výjevu stojí pod křížem umučeného Krista truchlící Panna Marie podpíraná další ženou, vpravo jsou zpodobněni dva římskí setníci. Podle dobových analogií by se mělo jednat o sv. Longina, který probodl Kristův bok kopím, a o setníka Stephatona. Na jemně řezaném pozadí s naznačenou architekturou jsou patrné zbytky původního, dnes již ztmavlého zlacení v jemných konturách a plochy novějšího zlacení z 19. století.

Druhý reliéf je signován v pravém dolním rohu monogramem TT a šipkou s křížkem. Na výjevu jsou znázorněny postavy přítomné Ukřižování v tradičním postavení. Kristova matka Panna Marie má ruce sepjaté k modlitbě. Apoštol sv. Jan Evangelista v dlouhé říze přihlíží výjevu v klidném a odevzdaném postoji. Máří Magdalena klečí u paty kříže, kde se povaluje i lebka Adama, člověka, jenž jako první porušil úmluvu mezi lidmi a Bohem. Také tento reliéf nese stopy starého zlacení kontur. Na zadní desce rámu je štítek s razítkem *Graf Buquoy'sche Domaine. Verwaltung Rosenberg.*

Oba reliéfy byly v 19. století zasazeny do širokých zlacených ráků s drobným ornamentálním dekorem tlačeným do presovací hmoty. Tehdy byly patrně také poměrně necitlivě přezlacené kontury obou reliéfů. K osazení reliéfů do mohutných ráků se zády z pevné dřevěné desky vedl hrabata Buquoye pravděpodobně fakt, že signovaný reliéf je popraskaný a rozpadl se do několika kusů.

12 Závěsný krucifix [MaH]

Střední Evropa, 2. polovina 17. století

Ebonizované dřevo, želvovina, slonovina, mosaz, kovová fólie, v. 51 cm, š. 25,5 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec, inv. č. JH 5171

Kříž je vyrobený z černého ebonizovaného dřeva, vyloženého tenkými želvovinovými plátky, podloženými kovovou, patrně zlatou fólií. Na kříži je upevněna drobná skulptura Krista v agonickém gestu s mírně skloněnou hlavou. Jeho bederní rouška s bohatě řasenými záhyby je na boku povolena a pozvolna se sesouvá dolů. Jde o velmi jemně provedenou řezbářskou práci, kde je velká pozornost věnována detailům.

13 Reliéf Oslava Boha Otce [MaH, MilH]

Dřevo, polychromie

Neznámý mistr, podunajská škola, 1. třetina 16. století, v. 72 cm, š. 120 cm, hl. 18 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 685

V centru trojúhelníkové kompozice upomínající na trojjedinost Boží se nachází postava Boha Otce, vystupující z oblaků obklopena anděly. Bůh levou rukou svírá objemnou kouli jako symbol duchovní vlády nad zemí, pravou ruku má připravenou k požehnání světa. Dva andělé v pozadí přidržují nad hlavou Boha Otce velkou tiáru. Po obou stranách ústřední postavy klečí dva páry adorujících andělů.

Původ díla není dosud zcela objasněn. Pro Kratochvíli bylo získáno z majetku netolické farnosti. Reliéf tehdy pokrývala vrstva druhotné polychromie, která značně znečitělovala detaily řezby. Její odstranění ukázalo mimořádnou kvalitu reliéfu, která vede k úvahám, že jde o dílo podunajské školy nebo vytvořené pod jejím vlivem, s datací do první třetiny 16. století.

V roce 2009 restauroval Milan Kadavý.

14 Křestní mísa [MaH]

Střední Evropa, 16. století

Tepaná a cizelovaná mosaz, Ø 41 cm, hl. 3 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 697

Na dně mělké křestní mísy v kruhové rezervě se nachází reliéf s námětem starozákonního příběhu Adama a Evy u stromu poznání. V mezikruží jsou patrné stopy dnes již nečitelného nápisu. Na zaoblení mísy mezi dnem a límcem jsou stěny mělce prolamované kapkovitými *rybími břichy*. Límec mísy se zesíleným oblým okrajem zdobil ražený ornamentální vzor s motivem tzv. *jeptišek*. Dekor byl z velké části setřen častým užíváním.

V roce 2007 restauroval Jaroslav Kubiček.

15 Kuše [ZV]

Střední Evropa, přelom 16. a 17. století

Ocel, dřevo, kost, useň, textil, rytí, socha š. 64 cm, lučičtě š. 52 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká nad Vltavou, inv. č. HL 481

Zbraň má ocelové obloukové lučičtě potažené zelenou kůží. Tětiva je spletená z konopných vláken. Dřevěnou sochu obloženou kostí zdobí rytý šupinový a rozvilinový dekor s figurálními a zvířecími motivy. Na horní ploše jsou mosazná mířidla ve tvaru U a mosazné stavitelné hledí. Ořech je kostěný, spoušťový mechanismus s jehlovým napínáčkem kryje lučičk ovinutý šňůrkou. Na bocích sochy vyčnívají železné čepy na zaklesnutí napínáku. Lučičtě i socha jsou ozdobené původně červenými textilními bambulkami.

16 Lovecká puška [ZV]

Železo, dřevo, intarzie bílou kostí s rytými loveckými motivy

Střední Evropa, 2. polovina 16. století (?), délka 115,5 cm; délka hlavně 90 cm; ráž 14 mm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká nad Vltavou, inv. č. HL 471

Honosná lovecká ručnice s kombinovaným kolečkovým a doutnákovým zámkem má oktogonální hlavěň se dvěma drážkami, ocelová mířidla a hladkou zámkovou desku s vnějším kolečkem s vypouklým krytem. Kohout je sloupkový s čelistmi zoomorfního tvaru. Vnější pera kohoutu i čelisti doutnáku zdobí jednoduchá řezba. Harfový lučík není původní.

Pažba německého typu je bohatě zdobená rytou kostěnou intarzií, která tvoří na pažbě pásy s ornamentální výzdobou volut a meandrů. Víčko penálu je souvisle obložené kostí s dvěma rolwerkovými volutami v páskovém orámování. Na předpažbí převládají motivy volut a stylizovaných delfínů.

17 Párová pistole s kolečkovým zámkem (jedna z páru) [ZV]

Drážďany, Německo, kolem roku 1610

Železo, dřevo vykládané rytou bílou kostí, mosazí, perletí a barevnými dřevy

Délka 71 cm, délka hlavně 50,3 cm, ráž 11,9 mm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká, inv. č. HL 8643

Luxusní pistole je bohatě zdobená intarzií a mosaznými zlacenými aplikacemi. Hlaveň má válcovou, do jedné třetiny délky kanelovanou, zdobenou zlacením. Zámková deska je hladká s fasetou po obvodu, vnější kolečko má třmínek. Kohout je sloupkový, čelisti hladké. Na péru kohoutu zaujme ozdobná řezba. Předpažbí zdobí oválné perleťové medailony s rytinami zvířat, mezi nimi se nachází perleťová intarzie s motivy ovoce. Na pažbě je bohatá intarzie fantaskních zvířat a ptáků. Mezi plochy vyplňuje mosazná volutová drátková intarzie. Pažba typu „rybí ocas“ s dlouhým předpažbím je zakončená mosaznou zlacenou botkou. Hrany lemují kostěné linky. Protidesku tvoří kruhový medailon s mosaznou zlacenou aplikou ve tvaru okřídlené andělčí hlavy. Obdobná aplika s figurálním motivem je na krku pažby. Výběžek dnového šroubu je obložený perletí s vyrytým monogramem ES.

18 Lovecká prachovnice [ZV]

Itálie (?), první třetina 17. století

Dřevo, intarzie kostí a barevnými dřevy, Ø 10,5 cm
Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle,
inv. č. KR 738

Kruhová prachovnice na pánvičkový prach je bohatě zdobená ornamentální intarzií. Okolo kostí lemovaného středu má dva soustředěné kruhy provedené kostěnou nitkovou intarzií. Po obvodu se nachází osm kruhových terčíků z barevného dřeva lemovaných kostěnými kroužky. Meziplochy zdobí kostěné kolíčky. Násypka vyrobená z hnědého dřeva je ve spodní části profilovaná. Má mosazný uzávěr s pružinou. Na obvodu prachovnice je jedno mosazné očko na provlečení závěsné šňůry, ostatní očka chybí.

Restauroval Václav Vondráček v roce 2008.

19 Prachovnice [ZV]

Střední Evropa, začátek 17. století

Rytý volský roh, železný plech, d. 34 cm, š. 11 cm
Národní zemědělské muzeum Praha, Muzeum lesnictví,
myšlivosti a rybářství Ohrada, inv. č. 42 127

Plochá prachovnice je vyrobená z volského rohu s rytým dekorem, na dně i hlavě okovaná železným plechem. Kování je doplněno drátěnými očky na protažení šňůry, kterou se prachovnice zachycovala na bandalír. Tělo prachovnice zdobí výpravná lovecká scéna honu na zajíce v otevřené krajině. Tento typ prachovnice využívané ve střední a západní Evropě je zastoupen v několika zámeckých sbírkách, především na zámcích Hluboká nad Vltavou a Konopiště.

20 Lovecký předkládací příbor [ZV]

Pobaltí, začátek 17. století

Ocel, jantar, slonová kost, zlatá fólie, tlačaná kůže, d. 45 cm, š. 10 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká nad Vltavou, inv. č. HL 485/ 1-4

Soubor obsahuje nůž se širokou lopatkovitou čepelí, tzv. *presentoir*, dva porcovací nože a koženou pochvu. Střenky nožů jsou zdobeny plátky ze slonové kosti a destičkami z jantaru s rytými motivy ptáků, lesní zvěře a renesančními ornamenty. Pro větší efekt a lepší čitelnost byly ryté výjevy podloženy zlatou fólií. Exkluzivní soupravy tohoto typu se používaly na závěr slavnostních honů.

22 Křeslo [MaH]

Střední Evropa, polovina 17. století

Tvrdé dřevo, kožené čalounění z hověžiny, mosaz, v. 128 cm, š. 66 cm, hl. 60 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 749

Velké křeslo lombardského typu s područkami v místě napojení na opěradlo zdobenými bohatým florálním dekorem, opakujícím se i na zakončení konstrukčních prvků křesla, vychází typologicky ze starších renesančních tvarů, jeho bohatý dekor však posouvá dataci do poloviny 17. století. Původní čalounění ze silné hověžiny je na pohledové straně zdobeno tepanými mosaznými cvoky. Do kůže opěradla je úhlopříčně vytlačený kříž ze zdvojených vlnovek, do širokého pruhu kůže pod sedákem zase ozdobné vertikální pruhy. Kůži zakončují prosekávané obloučky. Prostá trnož spojuje přední a zadní nohy, nasazené na nosnou dřevěnou lať, zakončenou stlačenou volutou.

21 Křeslo [MaH]

Současná kopie křesla z Pražského hradu, datovaného po roce 1650

Ořechové dřevo, kožený potah z vytlačované a stříbřené hověziny, v. 126 cm, š. 66 cm, hl. – 50 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR K 14

Jako předloha k tomuto křeslu bylo vybráno křeslo z Pražského hradu s nezvyklým tvarováním područek do mohutných uzlů. Kostra křesla, vycházející z typu lombardských křesel, je zpracována do tvaru stáčených šňůr. Náročná úprava kůže rovněž vychází z výzdoby pražského křesla a připomíná vzory kožených tapet malostranského Valdštejnského paláce a síní loveckého zámku Moritzburg.

Křeslo zhotovil v roce 2007 kolektiv restaurátorů pod vedením Františka Kratochvíle.

24 Židle [MaH]

Střední Evropa, 16. století (?)

Tvrdé dřevo, kožené čalounění z hovězího, v. 112 cm, š. 46 cm, hl. 40 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec, inv. č. JH 4808

Konstrukčně poměrně jednoduchá židle odpovídá běžným renesančním tvarům židlí, užívaných v 16. století. Zdobným prvkem je u této židle řezaný šupinový dekor, užitý jak na čelní straně hranolových nohou, tak na široké příčce, spojující obě přední i zadní nohy. Kožené čalounění je jednoduché, bez zdobných prvků.

23 Nůžkové křeslo [MaH]

Pravděpodobně severní Itálie, kolem roku 1870/80

Ořechové dřevo, sedací polštář novodobý, v. 94 cm, š. 73 cm, hl. 53 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 706

Konstrukčně náročné křeslo se skládá z osmi protějškových lamel, spojených kovovým čepem. Stabilitu křeslu dodávalo odnímatelné náročně zdobené opěradlo s centrálním výjevem lva jako symbolu sv. Marka. Plastická výzdoba včetně područek s šupinovou řezbou a zakončením ve tvaru lvíčků vychází z četných předloh pro historizující nábytek, používaných především v severní Itálii. Typ nůžkových křesel zvaných též savonarola nebo Dantovo křeslo byl velmi oblíbený v historizujících interiérech 19. století.

Restauroval v roce 2007 Václav Veřtát.

25 Křeslo gondolovitého typu [MaH]

Severní Itálie, 2. polovina 19. století

Ořechové dřevo, bohatá řezba s maskarony a vegetabilními motivy, v. 121,5 cm, š. 63 cm, hl. 102 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 713

Náročná výzdoba historizujícího křesla vychází ze zoomorfních a vegetabilních motivů historizujících předloh severní Itálie 2. poloviny 19. století. Tvar křesla s vyvrcholením opěradla do štíhlé špiče připomíná benátské gondoly, odtud i název tohoto typu křehkého sedacího nábytku. Ve špičce se nachází tondo s emblémem sv. Marka, po sedací ploše křesla je rozvinutý bohatý vegetabilní dekor s motivy pětilisté růže, opěrky zakončují zvířecí hlavy. Křehké nožky ukončené spirálou zpevňuje středová růžice, propojená s nožkami soustruženými tyčovitými vzpěrami.

V roce 2007 restauroval Václav Veřtát.

26 Stůl hrací [MaH]

Německo (?), kolem poloviny 17. století

Dřevo, železo, deska d. 99 cm, š. 93,5 cm, v. 76 cm

Národního muzeum, inv. č. H2 - 36942

Konstrukce nevelkého stolu s téměř čtvercovou deskou, při okrajích vyloženou jednoduchým páskem barevně odlišného dřeva, a soustruženými šikmo dolů umístěnými nohami, zpevněnými plochými příčnými prkny, je typická pro polovinu 17. století. Na podnož dosedá mimořádně mohutný lub s plastickým kazetováním, pod nímž je umístěna zásuvka, určená k uložení hracích potřeb.

Restauroval v roce 2007 Václav Veřtát.

27 Truhla [MaH]

Střední Evropa, datováno 1617, pravděpodobně 19. století

Dřevo, intarzie, železo, cínování, v. 71 cm, š. 161 cm, hl. 72 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká nad Vltavou, inv. č. HL 10998

Jde o obdélnou truhlu se zvedacím víkem s jednoduchými profilovanými kazetovými výplněmi a velmi zajímavým zámkem esovitého tvaru s rytým štítkem a cínovanými panty plaménkového tvaru. Čelní stranu truhly dělí tři úzké intarzované kazety do dvou obdélných polí. V každém z nich je plasticky naznačený jednoduchý portál se dvěma čísly datace. Ve vpadlém poli portálu se nachází stylizovaný dvouhlavý orel intarzovaný barvenými dřevy, nesoucí v pařátech žezlo a meč.

Uvnitř truhly je na levé kratší straně vestavba s truhlíkem a třemi zásuvkami, na zadní straně úzký regál rovněž se třemi zásuvkami.

28 Truhla [MaH]

Španělsko, 17./19. století

Dřevo, řezba, novější úpravy, v. 91 cm, š. 155 cm, hl. 63,5 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 681

Úložná truhla s horním odklopným víkem byla v minulosti několikrát upravována, naposledy sloužila jako moučná truhla. Při restaurování bylo doloženo, že část výzdobných prvků truhly, zejména nohy, dolní ozdobná lišta, levý bok a zadní část, modifikovali předchozí majitelé. Čelo truhly s ornamentálním dekorem, ovlivněným španělským maurským slohem, je původní, ostatní části byly dořezány v 19. století. Velmi neobvyklý je kovaný štítek rozeklaného tvaru, do kterého zapadá masivní petlice, uzamykající horní odklopnou desku. Vnitřní členění truhly se úpravou na moučnici nedochovalo.

Restaurovali v roce 2006 Vratislav Koňák (dřevo) a Jaroslav Zavadil (kov).

29 Sedací truhla, tzv. cassapanca [MaH]

Maďarsko, případně severní Itálie, 80. léta 19. století (?)

Ořechové dřevo, reliéfní řezba, v. 147 cm, š. 157 cm, hl. 56 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 111

V renesanci velmi oblíbený sedací nábytek s úložným prostorem pod odklopným víkem se stal v 80. letech 19. století často kopírovaným kusem nábytku. Na výplních opěradla jsou v hluboké reliéfní řezbě zachyceny válečné výjevy - vlevo klání dvou rytířů, vpravo boj rytířů s pěšáky. Područky tvoří postavy gryfů, centrem široké čelní plochy lavice je tondo s dvouocasou meluzínou, obklopenou dvěma mužskými hlavami v přilbách, rozetami a nárožními karyatidami. Opěradlo je vyvrcholeno nástavcem s dvojicí gryfů, nesoucích erb s datací 1649 a iniciálami. Celkové provedení navzdory dataci naznačuje, že tento zdobný kus nábytku pravděpodobně pochází z dovozu ze severní Itálie, případně z Maďarska, kde v letech 1870/1880 bylo množství dílen zabývajících se výrobou podobného neorenesančního nábytku, nebo byly některé původní renesanční části v této době doplněny novými řezbami.

Restauroval v roce 2007 Václav Veřtát.

30 Kabinet s želvovinou a inkrustací kostí [MaH]

Evropa, patrně Antverpy, 2. polovina 17. století

Kombinace několika druhů dřev, želvovina, slonovina, mosaz, emaily, zlacení, v. 172 cm, š. 147 cm, hl. 49,5 cm

Národní muzeum, inv. č. H2-14670ab

Kabinet na samostatné stolové podnoži patří mezi kusy luxusního raně barokního nábytku. Velká kabinetní skříň je tvořena soustavou dvou řad větších zásuvek po stranách a dvěma velkými zásuvkami nad a pod dvoudílnými dvířky, ukrývajícími vnitřní prostor s tabernáklem a dalšími drobnými zásuvkami. Plasticky tvarované plochy želvoviny na zásuvkách jsou lemovány zlacenými mosaznými lištami s rozvilinovým dekorem. Velká středová zásuvka nad dvířky má v plasticky vystupujícím portálu želvovinovou vsadku zdobenou dekorativním pásem s tritony troubícími na mušle s velkou mušlí ve vrcholu. Vnitřní prostor tabernákle s deseti drobnými bočními zásuvkami po stranách a spodní velkou zásuvkou má evokovat velký slavnostní sál s množstvím sloupů z modrého emailu, jejichž počet rozmnožují zrcadla po stranách. Restauroval v roce 2007 Václav Vondráček.

31 Šperkovnice „in pietra dura“ [MaH]

Střední Evropa, úprava 19. století z patrně starších částí

Ebonizované dřevo, slonová kost, polodrahokamy, v. 46,5 cm, š. 62 cm, hl. 26,5 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec, inv. č. JH 4214

Dvoukřídlá šperkovnice s osmi zásuvkami kolem středového tabernáku s drobnou edikulou završenou kladím spočívá na čtyřech silně zploštělých kulových nožkách. Nad římsou tabernáku se nachází otvor pro klíček, kterým se otvírá celé horní víko do „tajného“ prostoru. Vnější i vnitřní strany uzamykatelných křídel a čelní stěny zásuvek jsou jemně vykládány slonovinou a doplněny leštěnými polodrahokamy. Na zásuvkách jsou patrné dva typy vykládání – jemnější rozviliny, umístěné v oválných kartuších, jimž odpovídá dekor vnějších křídel, a výraznější vegetabilní dekorace v obdélném orámování. Zásuvky lemují dva druhy profilovaných lišt, tzv. holandské štábky. Při restaurování se zjistilo, že křídla byla v minulosti rovněž upravována. Z toho se dá usoudit, že šperkovnice byla v 19. století zhotovena za použití starších částí ze zřejmě poškozeného kusu.

Restauroval v roce 2007 Václav Vondráček.

32 Cestovní truhla [MaH]

Čechy, 1. polovina 17. století

Barvený železný plech, plátování, malba, zlacení, v. 42 cm, š. 77 cm, hl. 43 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Červená Lhota, inv. č. CL 301

Masivní cestovní truhla s centrálním rozvorovým zamykáním ve víku, bezpečnostním zámkem v čelní stěně a petlicemi na dva visací zámky sloužila k přechovávání důležitých listin, peněz nebo cenností. Truhlu neobvykle bohatě zdobí dekorativní výmalba, masivní kované pásy byly původně zlacené plátkovým zlatem. Po stranách truhly se nalézají mohutná kovaná držadla, rovněž zlacená. Na víku se nacházejí erby pravděpodobně novoštitného rodu Rytšiců z Ritsfeldu, patricijů z Nového Města pražského, povýšených do šlechtického stavu Ferdinandem II. v roce 1626 za pomoc „*při té ohavné rebelii*“. Na čelní stěně truhly v horních středových polích jsou vypodobněny stylizované postavy muže a ženy obrácené k sobě a podávající si květinu. Mohutný rozvorový zámek kryje prořezávaná železná deska s bohatým dekorem rozvilin, mořských panen a fantaskních zvířat. Uvnitř je umístěný vnitřní trezor se speciálním klíčem.

33 Cestovní truhlička s mosazným kovááním [MaH]

Střední Evropa, 2. polovina 17. století

Dřevo, mosaz, gravírování, v. 31 cm, š. 59 cm, hl. 28 cm

Národní muzeum, inv. č. H2 - 191817 a, b, c

Dekoratívni dřevěná cestovní truhlička má na silném tmavě červeném nátěru troje ozdobné mosazné kováání přes víko, ve středním pásu protažené do ozdobné petlice s rytým ornamentálním dekorem. Hrany víka stejně jako hrany dna zesilují dekorativní mosazné pásky, připevněné ke kostře kovanými hřeby. Přední boční strana truhličky je sklopná, zdobená páskovou intarzií a skrývá dvě drobné zásuvky pod ústředním prostorem. V silném víku se nalézá odklopná *tajná zásuvka* na listinný materiál. Podobné ozdobné cestovní truhličky se běžně vyráběly ve 2. polovině 17. století. Téměř stejná se nachází ve sbírkách Státního zámku Hrubý Rohozec.

34 Skříň dvoudveřová [MaH]

Základ ořechové dřevo, intarzie javor, jasan atd., kuté železo

Datováno 1610 s monogramem WL, části pravděpodobně Rakousko nebo jižní Německo, upraveno v 2. polovině 19. století, v. 188 cm, š. 190 cm, hl. 80 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hlubohá nad Vltavou, inv. č. HL 4020

Dvoudveřová šatní skříň s architektonicky koncipovanou čelní částí stojí na výrazně profilovaném zalamovaném soklu na cibulových nožkách. Průčelí je flankováno kónickými pilastry (převážně původní z období kolem roku 1600), přičemž struktura neodpovídá nově konstruovanému kladí. Architráv je s perlovcem, ve vlysu autentická datace a monogram „16WL10“, římsa předsazená, nahoře se štítovým nástavcem. Průčelí dvoudveřové se dvěma dvojicemi vertikálně řazených pozdně renesančních edikul, kde intarzované plochy a část tektonických článků jsou autentické (jihoněmecká oblast, kol. roku 1600). Skříň představuje typický příklad pasticcia – kompozitu období historismu 19. století, konstruovaný nově s využitím starších autentických částí ze zaniklého mobiliáře, často i z několika různých stylových období, a bez původních tektonických vztahů historické struktury. V tomto případě byly použity hodnotné intarzované výplně z doby kolem roku 1600.

35 Skříň dvouetážová [MaH]

Západní Evropa, patrně Francie, okolo roku 1630

Ořechové dřevo, řezba, spodní díl v. 106 cm, š. 130 cm, hl. 58 cm, horní díl v. 79,5 cm, š. 100 cm, hl. 40 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 715

Dvoudílná skříň z ořechového dřeva přírodní barvy spočívá na čtyřech zploštělých čočkovitých nohách. Dveřní výplně i bočnice tvoří reliéfní řezba středověké květiny, obtočené dvěma stylizovanými fantaskními zvířaty a vegetabilním dekorem. Mezi dvířky je na středové ose dolní i horní skříňky ženská karyatida s nohama v podobě propletených úponků, na zkosených předních rozích se nacházejí mužské karyatidy, jejichž nohy přecházejí v girlandy listoví. Nad dvířky je široká římsa se dvěma zásuvkami, které na středové ploše odděluje lví hlava, na okosených nárožích pak beraní hlavy.

O něco subtilnější horní skříňka se plynule napojuje několikanásobnou dolní římsou. Ve výplních dveřních křídel jsou umístěny kartuše s ženským a mužským profilem (v přílbici), dole i nahoře je rámuji symetrické florální motivy. Na nárožích se nalézají ženské karyatidy s ovocným festonem místo nohou. Horní okraj zakončuje převýšený nástavec ze dvou zrcadlově situovaných maskaronových profilů s volutovými chocholy, které od sebe odděluje oválná kartuš s figurou válečníka.

Restauroval v roce 2007 Jakub Vondráček.

36 Kabinetní skříň [MaH]

Střední Evropa - Německo (?), 2. polovina 16. století, úpravy 19. století

Dubové dřevo, kov, řezba, v. 163 cm, š. 108 cm, hl. 54 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle inv. č. KR 716

Kabinetní skříň hranolového tvaru sestává ze dvou dvoudveřových skříněk na nízkých hrubě opracovaných hranolových nohách. Skříň nahoře i dole horizontálně rámuje užší profilovaná římsa zdobená pásem polokruhových rozet. Obdobně je řešený i předěl mezi horní a dolní částí - pod touto prostřední římsou se nachází výsuvná psací deska s kapkovitým úchytem uprostřed přední hrany, zdobené zjednodušeným listovcem. Na dveřních křídlech se nalézají vypouklé výplně (po třech na horní a po dvou na dolní části) se zahloubenými reliéfními postavami puttů, hrajících si se zvířaty. Ve výplních bočnic jsou nad sebou řazené osmilisté rozety.

Uvnitř spodní části je horizontální prostá police. Za dvířky horní části se nachází soustava zásuvek s kazetovanými hranami, ve spodní části hluboká nika podepřená soustruženým sloupkem. Na všech dveřních křídlech jsou zámkové štítky rozvilinového tvaru, vertikálně situované. Skříň byla v minulosti upravována, chybí horní deska spodní skříňky.

Restauroval v roce 2007 Jakub Vondráček.

37 Skříň malovaná vestavěná [MaH]

Čechy, 2. polovina 17. století

Dřevo, v. 194 cm, š. 162,5 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 757

Půvabnou výmalbu dveří vestavěné skříňe s motivy ptáků a ovoce ve čtyřech malovaných kazetách se podařilo objevit pod nepůvodním šedavým nátěrem s červenohnědým orámováním kazet, kterým byly v minulosti opatřeny všechny dveře horního patra vily. Dekorativní výzdoba zřejmě patří k eggenberským stavebním úpravám, kdy byly do výplní dveří domalovány mj. různé heraldické znaky. Pás okolo dveří byl rovněž zamalován šedou barvou. Bylo proto obrovským překvapením, když se restaurátorům při běžné sondě podařilo objevit u levé strany dveří z velké části dobře dochovaný výjev s postavou opice, nesoucí na hlavě sklenku vína.

Restaurátorský zásah proběhl v roce 2007, restaurování celého Malého zlatého sálu se účastnili restaurátoři Jana Weisservá, Kateřina Krhánková a Jiří Bláha.

39 Dveře výplňové malované [MaH]

Čechy, 2. polovina 17. století

Dřevo, železo, cínování, v. 193, š. 113 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 758

Výplňové dřevěné dveře byly nalezeny na půdě zámku a stejně jako všechny ostatní dveře byly natřeny šedavou barvou. Při restaurátorském průzkumu byly objeveny zbytky původní barevnosti, proto došlo k rozhodnutí dveře restaurovat. Při restaurování se na výplních levé strany dveří objevily symboly eggenberského znaku - tři korunovaní havrani na stříbrném poli a zlatá kotva na modrém poli. Protože havrany do srdečního štítku obdržel Jan Oldřich z Eggenbergu v roce 1623, je zřejmé, že malované dveře byly na Kratochvíli osazeny až po tomto roce. Na pravé straně dveří se v dolním poli dochovaly pozůstatky dnes již málo čitelného výjevu, snad zahrady, v horní výplni se malba nezachovala vůbec. Ve stejné době jako tyto dveře byly malovány dveřní výplně s opicí v Malém zlatém sále, krbová dvířka a další dveře s dochovanou malbou. Šedavý nátěr zřejmě pocházel ze schwarzenberského období, kdy byla Kratochvíle stavebně upravována na archiv v patře a sirotčinec v přízemí vily.

Autory restaurátorského zásahu v roce 2007 byli Jana Waisserová, Kateřina Krhánková a Jiří Bláha.

38 Krbová dvířka s malovaným halapartníkem [MaH]

Čechy, 2. polovina 17. století

Dřevo, olejomalba, železné kování, v. 100 cm, š. 75 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 200

Malovaná krbová dvířka uzavírala příkladací otvor kachlových kamen v tzv. Markétě, jednom z ohradních domků zámku Kratochvíle. Zobrazují halapartníka v červeném oděvu, strážícího vchod do domu v idealizované horské krajině. Po restaurování byla dvířka osazena do ostění příkladacího otvoru kamen tzv. zbrojnice v přízemí vily.

40 Nůž se střenkou zdobenou emailem [MaH]

Střední Evropa, okolo roku 1700

Ocel, příhradkový smalt (cloisonné), mosaz, d. 22,5 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. č. RO 4325

Jídelní nůž s jednobřitou čepelí s lehce vzhůru prohnutou špičkou má střenku provedenou v kombinaci mosazi a jemného cloisonné smaltu, který přechází i na čuček uzavírající střenku. Na čepeli je ražená (dnes značně setřená) značka. K noži náleží dobové kožené pouzdro.

Restauroval v roce 1990 Jaroslav Prášil.

41 Nůž a čtyřzubá vidlička se střížkami z řezané slonoviny [MaH]

Střední Evropa, pravděpodobně Německo, kolem roku 1700

Ocel, slonovina, zlacení, Nůž d. 20 cm, Vidlička d. 18 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. č. RO 4322 a RO 4324

Příbor tvořený čtyřzubou vidličkou a nožem s jednobřitou čepelí mírně se rozšiřující ke špičce patří mezi luxusní jídelní soupravy. Čtyřzubá vidlička s krátkým prstencovým dříkem má střížku řezanou do podoby hrajících si a objímajících se dětí, stejně jako střížka nože. Ocelový prstenec, upínající slonovinu k čepeli, je zlacený.

Restauroval v roce 1990 Jaroslav Prášil.

42 Nůž a vidlička se střenkami z řezaného skla [MaH]

Ocel, křišťálové sklo, zlacení, řezání

Čechy, okolo roku 1760, snad buquoyské sklárny, Nůž d. 20,5 cm, vidlička d. 18,5 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. č. RO 4291 a 4280

Nůž s jednobřitou do špičky se zužující čepelí a trojzubá vidlička mají střenky z křišťálového skla s řezaným dekorem vinných úponků. Řap čepelí stejně jako kroužek držící střenku jsou zlacené. Nůž a vidlička patří do velké jídelní soupravy, uložené v dřevěném kůží potaženém kufříku s tlačným rostlinným dekorem. Do dnešní doby se z této sady zachovalo 15 nožů, osm vidliček a několik zlomků skleněných střenek. Křišťálové sklo a pečlivě provedená výzdoba nasvědčují tomu, že by mohlo jít o produkci buquoyských skláren, v jejichž dílnách pracovali vynikající řezáči skla.

43 Slánka renesanční - galvanoplastika [MaH]

Původní originál neznámý

Kov, zlacení, D. strany 10,5 cm, v. 3 cm

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, inv. č. UP 6882

Galvanoplastika renesanční slánky s typickým trojúhelníkovým půdorysem stojí na nožkách ve tvaru gryfů, horní plochu zdobí reliéf raka, ryby a šneka v půlkruhových ploškách a maskarony v rozvilinovém dekoru v trojúhelných plochách. Tento typ slánky patřil k typické výbavě dobového stolování a často se vyskytuje i na renesančních obrazech jako osobní výbava každého stolovníka.

44 Slánka renesanční s figurální výzdobou - galvanoplastika [MaH]

Původní originál neznámý

Bílý kov, zlacení, Š. 7,5, d. 7,3 cm

Uměleckoprůmyslové museum v Praze, inv. č. 62

Galvanoplastika konkávně a konvexně prohnuté slánky z bílého kovu má obvod lemovaný antikizujícími tančícími postavami, na kratších stranách doplněný erbem dvou rukou. Figurální výjev odsazuje od horní a dolní plochy plasticky vystupující lem. Nožky jsou tvořeny zvířecími tlapami. Do horní plochy, kterou po obvodu zdobí pás drobného rytého dekoru ptáků, je zapuštěná zlacená miska. Manýristická slánka představuje vynikající řemeslnou úroveň zlatníků a kovo-lijců rudolfínské doby.

46 Habánský šál [MaH]

Morava, po roce 1600

Fajáns glazovaná a malovaná, Ø 23 cm, v. 7,5 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Jindřichův Hradec, inv. č. JH 1402

Šál patří mezi nejstarší památky tzv. habánské keramiky, pocházející z keramických dílen na Moravě. Tvary habánských fajánsí tohoto období byly ovlivněny produkcí italské majoliky, zejména Faenzí 2. poloviny 16. století, která tvarově vycházela ze soudobé produkce nádobí z drahých kovů. To se projevuje i na kruhovém šálu na široké nožce s kosočtvercově prolamovaným širokým okrajem a mírně vypouklým dnem. Ledabyly provedený erb Adama Slavaty z Chlumu s heraldickými liliemi a iniciálami ASZC nasvědčuje, že šál patřil do velkého jídelního souboru, který si Adam Slavata postupně objednával pro svůj stůl po svatbě s hraběnkou z Mansfeldu.

45 Dóza (máselnice) s dvoudílným cínovým víkem [MaH]

Německo, patrně Annaberg, kolem roku 1670

Kamenina, cín, Ø 13 cm, v. 14 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek Rožmberk, inv. č. RO 2926

Zploštělá miska kruhového půdorysu na nízké cínové patce je hnědě glazovaná s reliéfním malovaným palmetovým ornamentem a dvěma dvojicemi polopostav muže v alonžové paruce a ženy se svatebním vínkem a závoji. Pod horním okrajem se nachází provazcový dekor. Dvoudílné cínové víko je uprostřed půlené. Má spodní okraj profilovaný a horní část plochou. Nádobu má dvě oválná ucha s přimontovanými cínovými panty s úchytkami ve tvaru kohoutků. Na víku lze číst nápis PILTZ.

47 Dekorativní mísa s postavou Amorka [MaH]

Itálie, 2. polovina 16. století

Majolika, Ø 34 cm, v. 7 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad Rožmberk, inv. č. RO 2913

Mísa kruhového tvaru je mělce vyhrnutá s lehce vypouklým zrcadlem. Má hustě zvlněný okraj, její rub je paprscitě kanelovaný. Základ výzdoby tvoří bílá glazura, plochu pokrývá souvislý stylizovaný ornamentální dekor s fantaskními zoomorfními figurami. Na zrcadle v kruhovém medailonu zaujme postava stojícího amorka s lukem a šípem.

Mísa byla v minulosti rozbitá, lepená kličem, část patky chybí.

48 Dekorativní taliř s postavou pěvce a rytíře [MaH]

Itálie, Falera, 1561

Majolika, Ø 23 cm, v. 4 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad Rožmberk, inv. č. RO 2926

Majolikový taliř kruhového tvaru s úzkým límcem je opatřený bohatou výzdobou s figurálním námětem. Na okrajích stojí mužský a ženský akt, uprostřed pěvec se strunným hudebním nástrojem rozmlouvá s rytířem. Pozadí tvoří architektura v krajině a stromy. Na rubu je nápis „1561 PIEU D ALLEGREZZA ANCHISE AL FIGLINOL CORDDE PISAURI“.

Okraj je půlkruhově vyštipnutý.

49 Talíř majolikový s dekorem spící Venuše a satyra [MaH]

Itálie, Castelli, snad dílna Grue, 1694

Majolika, Ø 29,5 cm, v. 5 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad Rožmberk, inv. č. RO 2910

Dekorační majolikový talíř kruhového tvaru se širokým límcem má na zrcadle mytologický výjev se satyrem, pozorujícím Venuši spící pod stromem, ochraňovanou Kupidem s lukem. Na límci jsou znázorněny bohaté vegetabilní rozviliny, ve vrcholu se nachází erb objednavatele. Na dně v nekvalitní glazuře lze číst datum 1694. Rozvilinový dekor na límci talíře je charakteristický pro práci dílny založené Carlem Antoniem Gruem v Castelli, provincii Terrano.

50 Mísa s motivem kojící Madony [MaH]

Itálie, Deruta, 1. polovina 16. století

Fajáns, podglazurní malba barvami „vysokého ohně“, listrová glazura, Ø 42 cm, v. 3,5 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad Rožmberk, inv. č. RO 2915

Jde o kruhovou kardinálskou mísu s velmi mělkým prohloubením a nízkou patkou. Ústředním motivem výzdoby tohoto předmětu je postava Madony sedící na okraji postele, bohatě vybavené poduškami a závěsy, a kojící Ježíška. Na límci mísy se nachází ornament ze šupinových motivů s modrobílým středem, zlatým lupínkem a lemem. Tento typ dekoru je charakteristický pro produkci keramických dílen v Derutě v provincii Perugia.

51 Číše skleněná s cínovou montáží [MaH]

Střední Evropa, 2. polovina 19. století
Sklo foukané do formy, cín, malba na skle,
Ø 7 cm, v. 18, 5 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad a zámek
Český Krumlov, inv. č. CK 1956

Na kónické číši bez stopky se nacházejí dvě barevné linky určující plnost sklenice s označením 1, 2, 3, na čelní straně je namalován žaludský spodek a nápis „Ich steche dich“. Sklenice patřila k žertovným výbavám pánských hráčských salonů a kopírovala tvar renesančních kurfiřtských pohárů.

Restauroval v roce 2009 Jaroslav Kubiček.

52 Ananasový pohár s víkem [ZV, MaH]

Mistrovská značka GK (patrně Gottfried Körner, 1685–1722);

hlava z anfasu (ohledací punc Wroclav)

Polsko, Wroclav, přelom 17. a 18. století,

Stříbro (původně) zlacené, v. 20 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká nad Vltavou, inv. č. HL 9906

Pohár na kruhové odsazené patce s tepaným šupinovým dekorem má vázovitý dřík u paty zdobený stříhanými ozdobami. Kupa je v dolní části zúžená, v horní vypouklá s opakovaným šupinovým vzorem. Odsazené víčko s hladkou manžetou opakuje dekor patky a kupy. Střed je vytažený a zakončený tvarem poupěte. Po obvodu patky je čitelný rytý nápis „GRAEFIN MARIE WALDSTEIN, 18 24/12 76“.

53 Stolní váha [MaH]

Střední Evropa, 17. století
Dřevo, železo,
Ø podstavce 20 cm, v. 83 cm
Národní památkový ústav,
Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 743

Podstavec váhy kónického tvaru je zhotoven ze soustruženého ořechového dřeva se dvěma rytými a dvěma plastickými ozdobnými prstenci. Do podstavce je zasazen kovaný čtyřhranný dřík s ozdobným tordováním, váhovým jazýčkem a oboustranným váhovým ramenem. Na koncích ramen jsou zavěšeny na třech řetízcích mělké misky. Misky mají po celé vnitřní ploše nepravidelný ražený drobný vzor s kvítky, obdélníčky, písmeny a fantastními vzory.

Podobného vybavení renesančních kuchyní se zachovalo velmi málo, protože ho rychle nahrazovaly modernější váhové systémy. Tato váha je unikátní dekorem váhových misek.

54 Volná replika norimberského lustru [MaH]

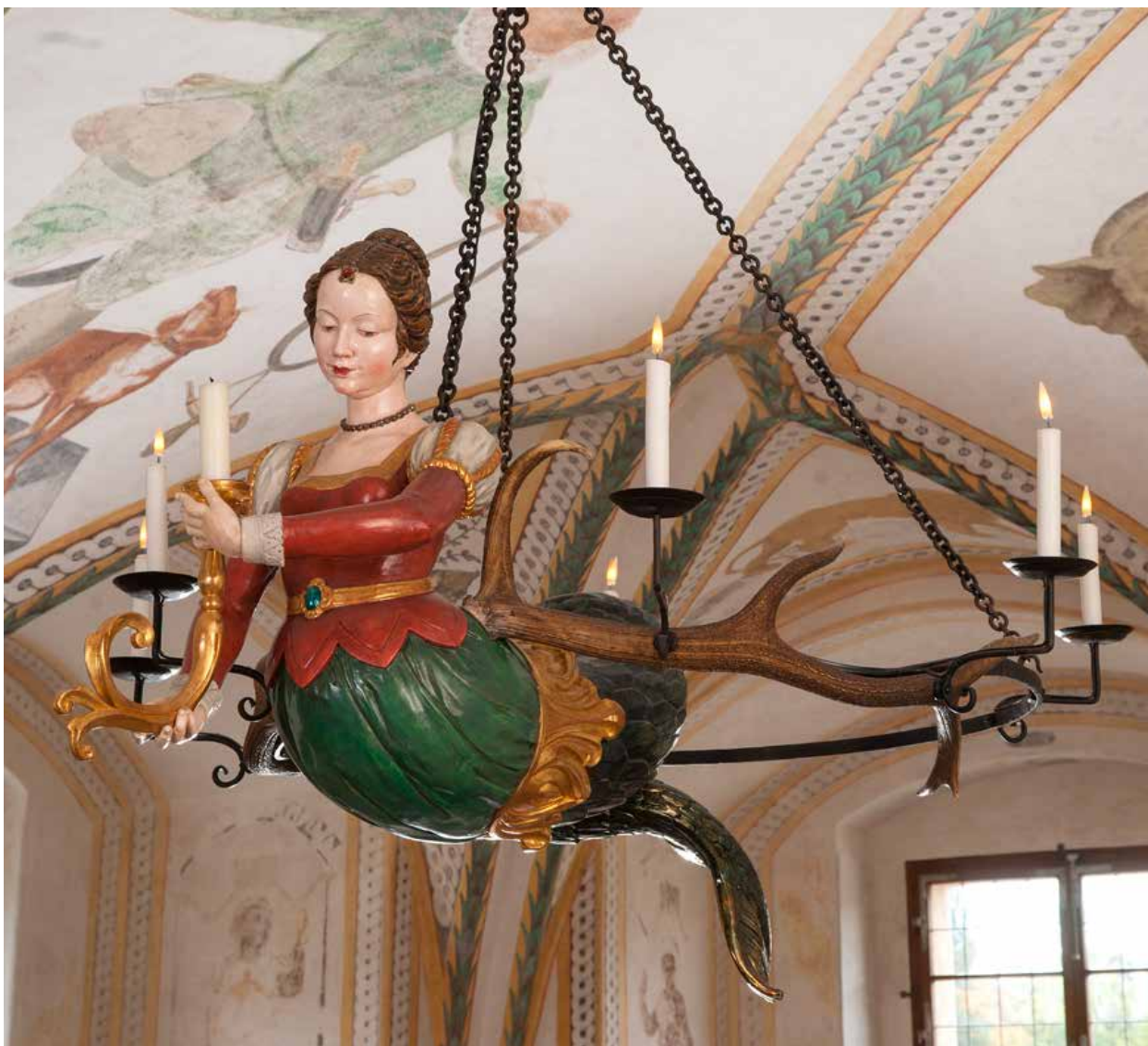
Novodobá kopie renesančního lustru z Telče

Železo, plech, malba, zlacení, Ø 74 cm, v. včetně koruny 100 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR K 145 (lustr s rožmberským erbem);

KR K 146 (lustr s perňštejským erbem)

Podle inventáře ze 16. století osvětlovaly vstupní neboli dolní sál Kratochvíle „*dva rohy Elentovy na řetězích s pruty mosaznými*“. Z této citace bylo patrné, že na Kratochvíli bývaly lustry s parohy spárkaté zvěře, označované jako norimberské. Jako předloha k nově zhotovovaným lustrům posloužil obdobný lustr ze státního zámku Telč. Lustry jsou kombinací kovu a dřevěných parohů. Korunu lustru z esovitě stáčených kovových prutů zdobí čtyři polychromované hlavy lovců, z nichž dvě krajní hlavy sledují lovecké výjevy na stropě. Jeden z lustrů nese erbovní štítek s rožmberským, druhý s perňštejským znakem.

55 Novodobá kopie figurálního norimberského lustru [MaH]

Dřevo, kost, železo, polychromie, V. 80 cm, š. 137 cm, d. 140 cm
Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR K 88

Pro zhotovení figurálního norimberského lustru byla vypsána výtvarná soutěž s komisionálním vyhodnocením. Z vítězné kresby nejdříve vznikl hliněný model, podle něhož se provedla náročná řezba. Konečné dílo bylo citlivě polychromováno v kombinaci se stříbřením a zlacením. Výsledná replika renesančního lustru vycházela z obdobných prací Tilmana Riemenschneidera, tvar svícnu byl převzat z výtvarných návrhů Albrechta Dürera. Dílo je prací řezbáře a sochaře J. Kobra, kovářské práce zajistil I. Houska a polychromii řezby provedl J. Staněk.

56 Dva protějškové figurální svícny [MaH]

Střední Evropa, 1. třetina 17. století
 Mosaz, lití, cizelování, zlacení, v. 80 cm
 Římskokatolická farnost sv. Václava Olomouc,
 inv. č. II.3 A-0429

Vysoké mosazné svícny představují mimořádnou práci modeléra, který připravoval voskový model pro odlití jednotlivých částí svícnu. Dekorativní vázy, sochařsky propracované figury a dekorativní prvky se propřádají v jakémsi mikrokosmu až k vyvrcholení, plochému terči s palmetami, do kterého se na mohutný trn připevňovala svíce. Manýristicky pojatý svícen dokládá výši uměleckého řemesla rudolfínské doby.

57 Svícen jantarový [MaH]

Pravděpodobně Královec nebo Gdaňsk,
kolem roku 1600

Jantar řezaný a broušený, stříbro cizelované
a zlacené, v. 32 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad Rožmberk,
inv. č. RO 4489

Dřík jantarového svícnu se skládá ze sedmi kusů jantaru různé barevnosti. Opracované části jantaru byly navlečeny na pozlacený trn, který dodával jantaru při nasvícení zářivost. Patka svícnu byla osazena do plochého mosazného podstavce neseného třemi křehkými esovitě prohnutými nožkami, nasazenými na kovové perly. Spojení mezi nožkami a podstavcem tvoří dívčí hlavy s antikizujícím účesem a křídélky.

58 **Věžové stolní hodiny** [MaH]

Nesignováno, pravděpodobně Německo, 1. polovina 17. století

Rytá a zlacená mosaz, stříbro, železo, v. 21 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká, inv. č. HL 749

Stolní hodiny věžovitého tvaru jsou umístěny v mosazné zlacené skříni s plochou ze všech stran zdobenou rytým rozvilinovým dekorem. Ze čtvercové odstupňované základny vyrůstají nárožní polosloupky s dekorativními jehlany, zakončenými půlměsícem. Na ciferníku jsou již dvě ručičky, ale pozdějšího data, krátké čelní kyvadlo je pevně spojeno s paletovým hřídelem. Hodiny mají vřetenový krok, hodinové bití. Kostra hodin je ze železa, hodinový a bicí stroj mají vertikální základny. Bicí zvon kryje odnímatelná kupole s prořezávanou galerií.

Restauroval v roce 2011 Robert Babka.

59 Hrací kazeta na mlýnek, šachy a trick track [MaH]

Střední Evropa, 1. polovina 17. století

Dřevo, slonová kost, intarzie, rytí, mosazné kování, v. 11 cm, š. 40,5 cm, hl. 40 cm

Národní památkový ústav, Státní hrad Rožmberk, inv. č. RO 4646

Kazeta s masivním tmavě mořeným rámem má do víka umístěnou šachovnici, jejíž slonovinová pole zdobí stylizované portréty kavalírů v brnění a krásných paní, oblečených podle tehdejší módy. Ve spodní desce slonovinové pásky vymezují hrací pole na hru zvanou mlýnek, zdobené v rozích slonovinovými destičkami s rytými lvy. Uvnitř kazety je intarzované hrací pole pro trick track, dělené na středové ose slonovinou vykládaným pásem rolwerkového a rozvilinového ornamentu.

60 Slonovinová hříčka [MaH]

Střední Evropa, 16. století

Slonovina, soustružení, rytí, v. 28 cm, Ø koule 7 cm
Národní památkový ústav, Státní zámek Rožmberk,
inv. č. RO 959

Dutá slonovinová koule na soustružené nožce s rozeklanou patkou a věžovitým nástavcem patřila mezi oblíbené renesanční hříčky v kabinetech kuriozit. Uvnitř koule jsou zavěšeny dva kruhové terče spojené drobným pantem, do nichž se mohly vlepít například miniaturní portréty, které se objevily až po zatažení za provázky. V nástavci se nachází další dutá koule, z jejichž otvorů vycházejí drobné tyčkovité nástavce, nesoucí malou slonovinovou kouli uvnitř. Patku nožky vně i uvnitř pokrývá jemně rytý ornament, nodus s prořezávanou galerií kryje další koule, provrtaná napříč drobnými otvory.

Restauroval v roce 2008 Jaroslav Kubíček.

61 Kazeta [MaH]

Evropa, konec 15. století / 19. století (?)

Mořené dřevo, slonovina, železo, v. 11 cm, š. 24,5 cm, hl. 15,5 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Hluboká, inv. č. HL 7108

Nevelká obdélná kazeta s odklápěcím víkem na zamykání je po dvou delších stranách obložená plátky slonoviny s reliéfní řezbou dvojic postav, obrácených čelem k sobě; na kratších stranách je mezi dvojice vložena po levé straně řezba jedno-rožce, po pravé straně postava tančící ženy. Postavy jsou situovány do nik naznačených lomeným obloukem a završeným závěsem s trásněmi. Postavy zřejmě vyprávějí dosud neznámý příběh – nachází se zde žena s vínkem, žena s dítětem atd. Jednorožec bývá interpretován jako symbol ženské čistoty, pak příběh lze vykládat jako běh ženského života nebo jako příběh života Panny Marie.

Víko zdobí jemná intarzie s geometrickým dekorem. Ve dvou kosočtvercích se nalézá motiv krychliček, mezi kosočtverci se opakují trojúhelníkové motivy střídavě ze slonoviny a ebonizovaného dřeva. Jak víko, tak vnitřní úprava předmětu naznačují, že kazeta byla vyrobena zřejmě v 19. století a doplněna mnohem staršími slonovinovými články s reliéfem.

62 Kalamář bronzový [MaH]

Střední Evropa, 16. století

Litý bronz, strana d. 13,5 cm, v. 8 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 748

Masivní bronzový kalamář postrádá vnitřní skleněnou vložku na inkoust. Tři do stran otevřené nožky nádoby tvoří figury dvouocasých sirén plovoucích na delfínech. Na širších bočních stranách kalamáře je hrubě naznačený vegetabilní dekor.

63 Lavabo ve tvaru delfína [MaH]

Neorenesanční kopie, 80. léta 19. století, Itálie;
závěsná deska soudobá

Dřevo, měděný patinovaný plech, mosaz,
v. 95 cm, š. 33 cm, hl. - 35 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR 720

Závěsná nádoba na vodu s umyvadlem zvaná lavabo tvořila v době renesance důležitou součást každodenní hygieny. Nádoba na vodu bývala velmi zdobná, tvar a podoba delfína patřily k těm nejoblíbenějším. V tomto případě nádržka na vodu představuje fantaskního delfína, do jehož tlamy je vsazený vypustný kohout. Kovaná část lavaba byla pro Kratochvíli zakoupena v roce 2011.

Závěsnou desku vyrobil podle dostupné ikonografie v roce 2010 Václav Veřtát.

64 Přenosný záchod [MaH]

Soudobá kopie anglického renesančního pokojového záchodu

Dřevo, hedvábný samet, mosaz, v. 61 cm, š. 46 cm, hl. 41 cm

Národní památkový ústav, Státní zámek Kratochvíle, inv. č. KR K 232

Obdélná rámová konstrukce pokojového záchodu byla potažena historickým hedvábným sametem a přichycena ozdobnými hřebíčky s půlkulatou hlavou. Velikost hřebíčků, jejich vzdálenost i vedení po ploše byly přesně dodrženy podle původního renesančního vzoru. Sedací plochu lze vyjmout, uvnitř je vložena porcelánová nádoba. Po stranách záchodu se nacházejí madla k usnadnění transportu.

Kostru přenosné toalety vyrobil v roce 2010 Václav Veřtát, čalounické práce provedl Jaroslav Pelich.

PŘÍLOHA

Čerpání finančních zdrojů na obnovu objektů zámku Kratochvíle¹

ROK 1985	CENA
Projektová dokumentace - oprava objektu č.p. 6, f.DRUPOS Č.BU	55.099
ROK 1986	
Oprava objektu č.p.6, f.OSP Prachatice	562.835
5.5. předáno staveniště na opravu; předzámčí vnitřní část, f.JPPÚP Tábor	256.128
Trafostanice - 1.12.předán vytýčený prostor pro stavbu trafostanice BTS-400 KWA	
ROK 1987	
Oprava předzámčí - vnitřní část, f.JPPÚP Tábor	1,380.053
Oprava objektu č.p.6, f.OSP Prachatice, kolaudace 11.5	536.025
Rekonstrukce parku, f.Zahradní architektura Bechyně	385.000
Trafostanice, cena ze smlouvy o dílo	82.260
ROK 1988	
Oprava předzámčí - vnitřní část, f.JPPÚP Tábor	1,697.561
Oprava vodního příkopu kolem objektu vily - Projekt: SURPMO Praha Ing. Adamiecová Dodavatel: Geoindustria Stříbro, stavbyvedoucí pan Nyč, TDI: Rudný projekt Brno, Předání staveniště 26.11.	118.974
Rekonstrukce parku, f.Zahradní architektura Bechyně	500.000
ROK 1989	
Oprava vodního příkopu kolem objektu vily, f. Geoindustria Stříbro	1,822.946
Oprava předzámčí - vnitřní část, f.JPPÚP Tábor	252.975
Drobné akce - oprava cesty, f. STK Prachatice	40.577
Opravy EZS, f. Elektroservis Č.Bu	70.120
Tryskání kamene křemenným pískem, f.JZD Stráž míru Lukavice Plzeň	28.749
ROK 1990	
Oprava vodního příkopu kolem objektu vily, f. Geoindustria Stříbro 18.10. předání I.etapy stavby - mikropiloty záporové stěny, 14.11. kolaudace II.etapy vnitřní kamenné zdi. V srpnu - stížnost investora na špatnou pracovní morálku pracovníků GI Stříbro	1,365.196
Oprava předzámčí - vnitřní část + sgrafitové omítky, f.JPPÚP Tábor - dokončení akce (opravy celkem za rok 1986 - 90 = 3,483.415 Kč)	1,532.879
Projektová dokumentace:	
PD vytápění č.p.51, f.JPPÚP Tábor	6.193
Statika kaple, f.JPPÚP Tábor	2.212
Zaměření ohradních zdí zámku, f.JPPÚP Tábor	30.590
Studie venkovního zaměření, SURPMO Praha	22.198
Průzkum ohradních zdí, f.JPPÚP Tábor	28.093
Fotodokumentace ohradních zdí, f.JPPÚP Tábor	6.234
AD, f. Rudný projekt Brno	61.657

1 Zpracovala Eva Jarošová. Příloha zahrnuje čerpání finančních prostředků v době kompletní stavební obnovy zámku prováděné v letech 1985-1995.

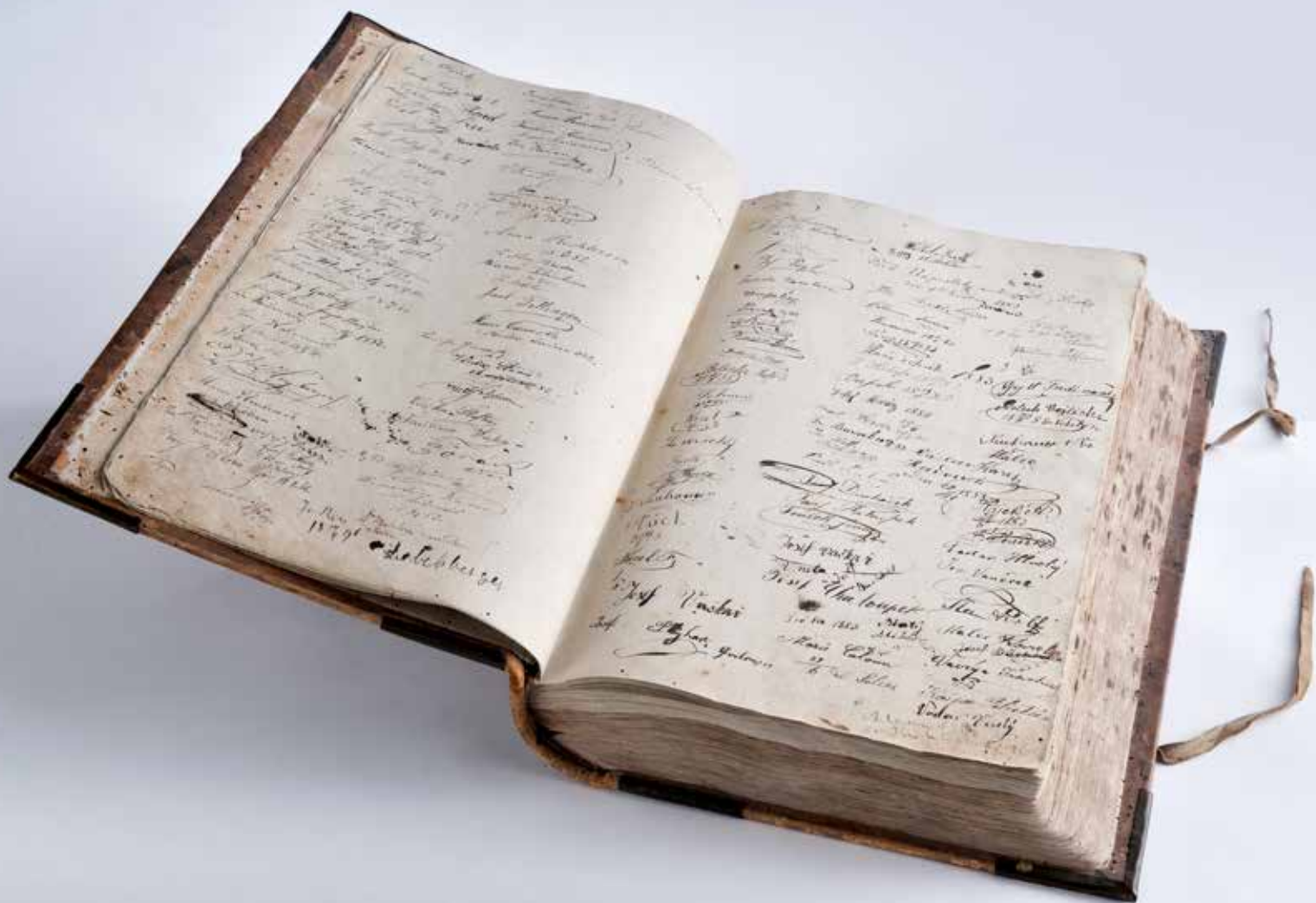
ROK 1991	
Oprava vodního příkopu kolem objektu vily, f. Geoindustria Stříbro dokončení (cena celkem rok 1988 - 91 = 2,552.249)	217.150
Oprava objektu č.p. 51, vyklizovací práce, f.JPPÚP Tábor	48.500
Venkovní osvětlení areálu zámku, dodávka zemních rozvodů, f.OSP Prachatice	154.610
Opravy EZS, f. Elektroservis Č.Bu	18.618
Výroba a dodávka 50 ks kamenných desek (umělý kámen), pan Rainer 1 ks 1.972,20 Kč	98.610
Restaurování předzámčí severní část, ak.mal. Hrubeš, ak.mal.Rataj	105.600
PD - objekt č.p.51, f.DRUPOS Č.Bu	8.910
AD - Rudný projekt Brno	8.468
ROK 1992	
Oprava střešního pláště - vila, severní strana - příspěvek z MK ČR 200.000,-Kč na nákup řeziva a bobrovek ze Severočeských keramických závodů Most, f. Bukovjan Č.Bu	524.100
Oprava objektu č.p. 51 - vnitřní část, f. Bukovjan Č.Bu	1,701.550
Venkovní osvětlení areálu zámku, kabeláž OSP Prachatice, dodávka osvětlovacích těles f. Elmonn pan Pícha Prachatice	12.835
PD - oprava objektu v JZ rohu areálu, f.ARNET Tábor	34.800
Restaurování mobiliáře - obraz Veduta, ak.mal. Brodský	4.400

ZÁMEK KRATOCHVÍLE ROK 1993	Cena v Kč
STAVEBNÍ ÚDRŽBA	
Oprava střešního pláště na objektu vily - rozšíření zakázky na jižní část a boky střešního pláště, f. Sommer Č.BU (po f.Bukovjan) střešní plášť celkem rok 1992-1993 = 1,374.097	849.997
Opravy ohradní zdi na západní straně areálu - opravy krytiny, osazení žaluziových oken, sanační omítky vnější do 2m výšky, vápenné omítky, f. Sommer Č.Bu	329.250
Opravy objektu č.p.9 - domek správce objektu - injektáž parafínem, opravy vnitřních a venkovních omítek, oprava komína, vybourání zazděných oken, f.Sommer Č.Bu	1,320.075
Drobné opravy v areálu - statika vrat a brány na západní straně, drobné vysprávkování omítek, f. Sommer Č.Bu	152.366
STAVEBNÍ ÚDRŽBA:	2,651.688
RESTAUROVÁNÍ NEMOVITOSTI	
Restaurování venkovních omítek na domku č.p.9 (domek správce), f. Tradice Praha	100.000
Restaurátorský průzkum makovice a praporce na kapli, pan Pertl	3.600
RESTAUROVÁNÍ:	103.600
ROK 1993 CELKEM STAVEBNÍ ÚDRŽBA A RESTAUROVÁNÍ:	2,755.288

ZÁMEK KRATOCHVÍLE ROK 1994	Cena v Kč
STAVEBNÍ ÚDRŽBA	
Oprava statických poruch věže a kostela Narození P.Marie, zemní práce, statika základů, skořepina, f.Sommer Č.Bu	2,574.804
Předlažba mostu, f.Kavex Worx	105.054
Vysoušecí kanálky kolem ohradních zdí (západní vnitřní strana), f.Sommer Č.Bu	150.000
Oprava ČOV, f.OSP Prachatice	177.948
Oprava střech na objektu vily - reklamace, náš podíl, f.Sommer Č.Bu	68.040

Oprava EZS, f.Vodička Č.Bu	27.405
Výkop pro vápenku na východní straně areálu + hašené vápno, f.Sommer Č.Bu	53.857
STAVEBNÍ ÚDRŽBA:	3,157.108
RESTAUROVÁNÍ NEMOVITOSTI	
Zajištění fresek kostela Narození P.Marie, f.Tradice Praha	175.850
PROJEKTOVÁ DOKUMENTACE	
PD vysoušecí kanálky, Ing.Červenák	63.441
PD domek správce, f.ARNETH Tábor	54.390
PD ČOV, f.OSP Prachatice	12.049
PROJEKTOVÁ DOKUMENTACE:	129.880
ROK 1994 CELKEM STAVEBNÍ ÚDRŽBA, RESTAUROVÁNÍ A PROJEKTOVÁ DOKUMENTACE:	3,462.838

ZÁMEK KRATOCHVÍLE ROK 1995	Cena v Kč
STAVEBNÍ ÚDRŽBA	
Oprava statických poruch věže a kostela Narození P.Marie, tesařské konstrukce, skořepina, sanační omítky, stavební práce, vodovodní přípojka f.Sommer Č.Bu	1,230.677
Vysoušecí kanálky kolem ohradních zdí (západní strana), f.Sommer Č.Bu	326.172
Vysoušecí kanálky kolem ohradních zdí (severní strana), f.Sommer Č.Bu	400.000
Kamenné desky na most přes příkop, f.Kavex Work Č.Bu	385.520
3 ks schodiškových stupňů, objekt č.p.7, f.Kavex Work Č.Bu	29.274
Oprava ČOV II.etapa, f.OSP Prachatice (za rok 1994 a 95 celkem 315.536,- Kč)	137.588
STAVEBNÍ ÚDRŽBA:	2,509.231
RESTAUROVÁNÍ NEMOVITOSTI	
Zajištění fresek kostela Narození P.Marie, f.Tradice Praha	1,018.941
Restaurování makovice a praporce na kapli, pan Sodomka	54.390
Restaurování dveří kostela, sakristie a předsíně, pan Jan Urban	152.000
RESTAUROVÁNÍ NEMOVITOSTI:	1,225.331
PROJEKTOVÁ DOKUMENTACE	
AD kostela Narození P.M. a věž, Ing.Rineš	61.950
PD odhad ceny Dubíku a mostku, f.Ing.Boška, Prachatice	2.542
PROJEKTOVÁ DOKUMENTACE:	64.492
ROK 1995 CELKEM STAVEBNÍ ÚDRŽBA, RESTAUROVÁNÍ A PROJEKTOVÁ DOKUMENTACE:	3,799.054

110. Pamětní kniha zámku Kratochvíle

SEZNAM ARCHIVNÍCH PRAMENŮ A LITERATURY

Archivní prameny:

Národní archiv Praha

Památkový úřad rakouský - PÚ/R, kart. 33, heslo Kurzweil Schloss.

Státní památková správa - SPS, kart. 268, Kratochvíle zámek.

Státní památková správa - SPS-D, kart. 78, Státní zámek Kratochvíle.

Státní oblastní archiv Třeboň, pracoviště Český Krumlov,

Vrchní úřad Český Krumlov, sign. IIA 71 1; sign. IIB 71.

Státní okresní archiv Prachatice,

Výchovný ústav pro hochy Kratochvíle, fond 1769, léta 1898-1906.

Národní památkový ústav, Ústřední pracoviště Praha,

Sbírka fotografické dokumentace, Zámek Kratochvíle.

Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Hlavní spisovna,

Spisová dokumentace Kratochvíle - zámek, inv. č. 3707.

Seznam literatury:

Adel im Wandel, Politik. Kultur. Konfession 1500-1700, Katalog des NÖ Landesmuseums, Neue Folge Nr. 251, Wien 1990.

ACKERMANN, James S.: The Villa. Form and Ideology of Country Houses, London 1990.

ANDREWS John: Antique Furniture. Suffolk 1997.

ANTL, Theodor: Dějiny města Netolic, Netolice 1903.

ANTL, Theodor: Kde stávala stará tvrz Leptáč u Netolic než byla zbořena? Památky archeologické XV, 1892, s. 765.

BALEKA, Jan: Výtvarné umění. Výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika), Praha 1997.

BENEŠ, Jaromír - STEJSKAL, Aleš - OURODA, Vlastislav: Historická krajina Netolicka. Specializovaný turistický průvodce, Netolice 1998.

BERNAU, Bedřich: Kratochvíle, in: Ruch X, Praha 1888, s. 85, 89-90, 93, 104-105, 109, 116-118, 121, 140-141.

BLÁHA, Jiří - WAISSEROVÁ, Jana: Restaurování maleb a štuků na zámku Kratochvíle, in: Konference sdružení pro ochranu památek Arte-fakt. Restaurování a ochrana uměleckých děl - Koncepce restaurátorského zásahu, Litomyšl 2011, s. 18-24.

BRAUNOVÁ Alena: Kouzlo keramiky a porcelánu, Praha 1985.

BROŽOVÁ, Jarmila: České sklo 1800-1860. Katalog výstavy, Praha b. d.

BROŽKOVÁ, Helena - DRAHOTOVÁ Olga a kol.: Buquoyské sklo v Čechách, Katalog výstavy, Praha 2002.

BŘEZAN, Václav (ed. Jaroslav Pánek): Životy posledních Rožmberků I-II, Praha 1985.

BUSTI, Giulio - COCCHI Franco: Maesticeramisti e ceramiche di Deruta, Deruta 1997.

BŮŽEK, Václav: Rytíři renesančních Čech, Praha 1995.

BŮŽEK, Václav (ed.): Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků, Opera historica 3, České Budějovice 1993.

- BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef a kol.: Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce, Praha 1997.
- BŮŽEK, Václav - JAKUBEC, Ondřej: Kratochvíle posledních Rožmberků, Praha 2012.
- BŮŽEK, Václav - JAKUBEC, Ondřej - KRÁL, Pavel: Jan Zrinský ze Serynu. Životní příběh synovce posledních Rožmberků, Praha 2009.
- BUKOLSKÁ, Eva - ŠTĚPÁNEK, Pavel: Španělské podobizny, Praha 1980.
- BURKE, Peter: Italská renesance. Kultura a společnost v Itálii, Praha 1996.
- CIMBUREK, František - HALÁK, Jan - HERAIN, Karel - WIRTH Zdeněk: Dějiny nábytkového umění II, Praha 1996.
- CURTIL Henry: Marques et Signatures de la Faience Française, Paris 1969.
- ČABART, Jan: Vývoj české myslivosti, Praha 1958.
- ČECHURA, Jaroslav: Libějovice - obilní továrna rožmberského dominia, ČNM-A 166, 1997, č. 3-4, s. 93-117.
- Das Schloss und seine Ausstattung als denkmalpflegerische Aufgabe, ICOMOS, Hefte des Deutschen Nationalkomitees, München 1995.
- DŘEVÍKOVSKÁ Jitka - CHUDÁREK, Zdeněk - KLIMTOVÁ, Zdenka et al.: Koberce Orientu na hradech a zámcích ve správě Národního památkového ústavu, Praha 2014.
- DUFKOVÁ Ludmila: Osobní hygiena na šlechtických sídlech. Katalog výstavy, Brno 2003.
- DVORSKÝ, Jiří - FUČÍKOVÁ, Eliška a kol.: Dějiny českého výtvarného umění II/1, 2, Praha 1989.
- DVOŘÁK, Max: Katechismus památkové péče, Praha 2004.
- ECKER Karin a kol.: Der Stuhl. Katalog výstavy, Nürnberg 1998.
- Encyklopedie Nábytek. Úplný a vyčerpávající průvodce historií nábytku, Praha 2008.
- ERNÉE, Michal - STEJSKAL, Aleš: Zima a teplo - okrajový i ústřední problém předmoderního člověka. Úvaha o sálajících kamnech a mrazivém zápraží, Dějiny a současnost 23, 2001, č. 5, s. 5-10.
- EVANS, Robert John Weston: Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612, Praha 1997.
- FOUILLOUX Danielle a kol.: Slovník biblické kultury, Praha 1992.
- FUČÍKOVÁ, Eliška - BUKOVINSKÁ, Beket - MUCHKA, Ivan: Umění na dvoře Rudolfa II., Praha 1988.
- FUČÍKOVÁ, Eliška - ČEPIČKA, Ladislav: Albrecht z Valdštejna a jeho doba. Praha. Senát Parlamentu České republiky. Valdštejnská jízdárna. Průvodce výstavou, Praha 2007.
- FUČÍKOVÁ, Eliška - BRADBURNE, James M. - BUKOVINSKÁ Beket et al. (edd.): Rudolf II. a Praha. Katalog výstavy, Praha 1997.
- GAŽI, Martin (ed.): Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví, České Budějovice 2010.
- GLASER Silvia: Italienische Fayencen der Renaissance. Nürnberg 2004.
- GROSS, Hynek (ed.): Inventář zámku Český Krumlov, sepsaný roku 1600 Václavem Březanem, Ročenka Vlastivědné společnosti jihočeské za rok 1929, České Budějovice 1930, s. 16-26.
- GUIDOTTI RAVANELLI, Carmen: Donazione Paolo Mereghi ceramiche europee ed orientali, Faenza 1987.
- HAAFF Rainer: Prachtvolle Stilmöbel. Historismus in Deutschland und Mitteleuropa. Leopoldshafen 2012.
- HAAFF Rainer: Eichenmöbel von Barock bis Jugendstil. Leopoldshafen 2005.
- HAAFF Rainer: Gründerzeit - Möbel. Hartholzmöbel - Weichholzmöbel, Leopoldshafen 2002
- HAJNÁ, Milena: Moda al servicio del poder. La vestimenta en la sociedad noble de la Europa Central en la Edad Moderna y las influencias de España. In: Arte, poder y sociedad en la España de los siglos XV y XX, Madrid 2008, s. 71- 82.
- HAJNÁ, Milena: Odívání na dvoře posledních Rožmberků, in: Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, České Budějovice 2011, s. 598-608.

- HAJNÁ, Milena: Rožmberský fraucimor. Ženský živel na aristokratickém dvoře koncem předbělohorské doby, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 5-29.
- HAJNÁ, Milena - PAVELEC, Petr - VAVERKOVÁ, Zuzana: Zámek Kratochvíle, České Budějovice 2011.
- HAJNÁ, Milena: Rožmberkové. Cestovní průvodce, České Budějovice 2010.
- HALATA, Martin - ŠULA, Michal - KARASOVÁ Daniela: Na sluneční straně. Příbram 2013.
- HALL James: Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění, Praha 1991.
- HAUBELT, Josef: Jakub Krčín z Jelčan. Praha 2003.
- HETTEŠ Karel a kol.: Benátské sklo. Katalog výstavy, Praha 1973
- HINZ Sigrid: Innenraum und Möbel, Berlin 1980.
- HOLUB, Karel - BURIAN, Jiří: Prostřené stoly v době Rudolfa II. Česká kuchařka alchymisty rytíře Bavora mladšího Rodovského z Hustiřan z roku 1591, Praha 1997.
- HRDLIČKA, Josef: Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650), České Budějovice 2000.
- HRDLIČKA, Josef: Potraviny, stolování a jídelníček na raně novověkých aristokratických dvorech, (Ke stavu a perspektivám výzkumu každodenní kultury) ČČH 98, 2000, č. 1, s. 18-47.
- CHASTEL, André: Vyplenění Říma. Od manýrismu k renesanci, Brno 2003.
- CHOTĚBOR, Petr: K architektonické podobě českých tvrzí v období renesance a manýrismu, Umění 39, 1991, s. 101-113.
- ILG, Albert: Kunsttopographische Mittheilungen aus den fürstlich Schwarzenbergischen Besitzungen in Südböhmen 1. část, in: Mittheilungen der K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale, Neue Folge XVI, Wien 1890, s. 171-174.
- JANÁČEK, Josef: Dějiny obchodu v předbělohorské Praze, Praha 1955.
- JANÁČEK, Josef: Italové v předbělohorské Praze (1526-1620), Pražský sborník historický 16, 1983, s. 77-118.
- JANÁČEK, Josef: Rudolf II. a jeho doba, Praha - Litomyšl 1997².
- JUŘÍK, Pavel: Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenberkové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách, Praha 2008.
- KAESZ Gyula: Möbelstile. Leipzig 1976.
- KALESNÝ František: Habáni na Slovensku, Bratislava 1981.
- KARASOVÁ Daniela: Dějiny nábytkového umění IV., Praha 2001.
- KAŠIČKA, František a kol.: Kratochvíle, okres Prachatice, kraj Jihočeský. Vila, stavebně historický průzkum a architektonicko památkové vyhodnocení. Aktualizace a doplnění, Praha 2006.
- KAŠIČKA, František a kol.: Kratochvíle, okres Prachatice, kraj Jihočeský. Bašty, stavebně historický průzkum, Praha 2008.
- KAVKA, František: Zlatý věk Růží. Kus české historie 16. století, Praha 1993².
- KINDLMANN, Petr: Římské motivy v sebereprezentaci renesančního velmože. Symbolická výzdoba ve Zlatém sále zámku Kratochvíle (Bakalářská práce), Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2010.
- KNOZ, Tomáš: Renaissance a manýrismus na zámku v Rosicích, Rosice 1996.
- KNOZ, Tomáš: Šlechtická paměť v uměleckém ztvárnění moravských renesančních zámků, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), Paměť urozenosti, Praha 2007, s. 23-36.
- KONEČNÝ Michal (ed.): Kryštof Pavel z Liechtensteinu-Castelkornu a Morava v časech třicetileté války. Katalog výstavy, Brno 2010.
- KALÁBOVÁ, Lenka - KONEČNÝ, Michal - ZAVADIL, Miroslav: Poklady moravských hradů a zámků, Brno 2010.

- KOTĚŠOVEC, František: „Festina lente.“ Vilém z Rožmberka a recepce antiky v renesanci, Vodňany a Vodňansko 6, 2004, s. 29-45.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila: Baldassare Maggi, in: Anděla Horová, Nová encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1995, s. 465-466.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila: Centrální stavby české renesance, Praha 1976.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila: Grafika a naše renesanční nástěnná malba, Umění 10, 1962, s. 276-282.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila: Italské podněty v renesančním umění českých zemí, Umění 33, 1985, s. 54-82.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila: Renesanční nástěnné malby zámku Bechyně, Umění 11, 1963, s. 25-49.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila: Renesanční nástěnné malby zámku v Českém Krumlově, Umění 16, 1968, s. 357-379.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila: Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě, Praha 1986.
- KRČÁLOVÁ, Jarmila: Zámek v Bučovicích, Praha 1975.
- KUBEŠ, Jiří: „Tehdáž, když v voboře před morem bytností jsem byl.“ Zásobování letohrádku Kratochvíle v letech 1592-1602, in: Historie 97. Sborník z celostátní studentské vědecké konference, Brno 1998, s. 143-180.
- KUBEŠ, Jiří: Zásobování sídel Petra Voka z Rožmberka potravinami (1592-1602), Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 255-289.
- KUBÍKOVÁ, Anna: Renesanční přestavby českokrumlovského zámku a jeho interiéry. Opera historica 3, 1993, s. 367-378.
- KUDĚLKOVÁ, Alena - ZEMINOVÁ, Milena: Habánská fajáns, Praha 1961.
- KYBALOVÁ, Jana - NOVOTNÁ Jarmila: Habánská fajáns 1590 - 1730. Katalog výstavy, Praha 1982.
- KYNČL Radko: Hodiny a hodinky. Fotografický atlas, Praha 2001.
- LEDVINKA, Václav: Funkce venkovských rezidencí a pražských paláců jihočeské šlechty v 16. a 17. století. In: Život na šlechtickém sídle v 16. - 18. století, Ústí nad Labem 1992, s. 28-41.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada: K malířské výzdobě rožmberské Kratochvíle, Umění 11, 1963, s. 360-370.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada: Restaurování rožmberské Kratochvíle, Památková péče 30, 1970, s. 100-109.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada: Výjevy z římské historie v prostředí české renesance, Umění 8, 1960, s. 287-298.
- LETOŠNÍKOVÁ, Liduše: Lovecké zbraně v Čechách, Praha 1980.
- LIVIUS, Titus: Dějiny I-VII, Praha 1971-1979.
- LUKÁŠOVÁ, Eva: Zámecké interiéry. Pohledy do aristokratických sídel od časů renesance do doby první poloviny 19. století, Praha 2015.
- MAREŠ, František - SEDLÁČEK, Jan: Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století, XXXVIII. Politický okres prachatický, Praha 1913 [reprint 1995].
- MAREŠOVÁ, Jana: „Byl již všude vítán jako známý...“ Schwarzenberský památkář Jan Sedláček, Památky Jižních Čech 6, 2015, s. 22-28.
- M. A. S. (Maria von Schwarzenberg): Schloß Kurzweil, in: *Mitteilungen der K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale*, Neue Folge XIII, Wien 1887, s. CCXVIII - CCXX.
- MAŤA, Petr: Svět české aristokracie (1500-1700), Praha 2004.
- MEYER, Alfred Gotthold: Tafeln zur Geschichte der Möbelformen. Leipzig 1908.
- MICHAL, Stanislav: Hodiny. Od gnómónu k atomovým hodinám, Praha 1980.
- MICHAL, Stanislav: Hodinářství a hodináři v českých zemích. Praha 2002.
- MÍKA, Alois: Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia, České Budějovice 1970.
- de MORANT, Henri: Dějiny užitého umění, Praha 1983.
- MÜLLER, Jan: Antický motiv ve výzdobě renesančních sídel pánů z Rožmberka, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 35-46.

- MYSLIVEČEK Milan: Erbovník aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě I-II, Praha 1993-1997.
- NECHUTOVÁ, Jana (ed.): Druhý život antického mýtu. Sborník z vědeckého symposia Centra pro práci s patristickými, středověkými a renesančními texty, Brno 2004.
- PAJER, Jiří: Novokřtěnecké fajánse z Moravy 1593-1620, Strážnice 2011.
- PÁNEK, Jaroslav: Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka, Praha 1996.
- PÁNEK, Jaroslav: Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance, Praha 1989.
- PÁNEK, Jaroslav: Vilém z Rožmberka. Politik smíru, Praha 1998.
- PÁNEK, Jaroslav: Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552, České Budějovice 2003².
- PÁNEK, Jaroslav: Zahraniční cesty posledních Rožmberků a jejich kontakty s evropským dvorským prostředím, Opera historica 3, 1993, s. 9-32.
- PAVLÁTOVÁ, Marie - EHRlich, Marek: Zahrady a parky Jižních Čech, Praha 2004, s. 221-233.
- PETRÁŇ, Josef a kol. (ed.): Dějiny hmotné kultury. Kultura každodenního života od 16. do 18. století, II/1, 2, Praha 1995-1997.
- PODLAHA, Antonín - ŠITTLER, Eduard: Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století, III. Politický okres sedlčanský, Praha 1898.
- POCHE Emanuel a kol.: České sklo 17. a 18. století, Praha 1970.
- PREISS, Pavel: Italští umělci v Praze, Renaissance. Manýrismus. Baroko, Praha 1986.
- PREISS, Pavel: Panoráma manýrismu, Kapitoly o umění a kultuře 16. století, Praha 1974.
- PRIMUSOVÁ, Adriana - BRAVERMANOVÁ, Milena a kol.: Na čtyřech nohách - sedací nábytek Pražského hradu. Katalog výstavy, Praha 2006.
- RIPA, Cesare: Iconologia, Milano 1992.
- Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, České Budějovice 2011.
- RULÍŠEK Hynek: Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie. Hluboká nad Vltavou 2005.
- SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze království Českého VII, [reprint Praha 1996], s. 106-122.
- SEIFERTOVÁ, Hana - KONEČNÝ, Lubomír: Německé malířství 17. století. Katalog výstavy, Praha 1989.
- SEVERINOVÁ, Jana - SEVERIN Karel: Příběh renesanční židle, Brno 2010.
- Stálá expozice kresleného a loutkového filmu. Státní zámek Kratochvíle, Praha 1981.
- STEJSKAL, Aleš: Inventáře letohrádku Kratochvíle v předbělohorském období. České Budějovice 2004 (Interní materiál Národního památkového ústavu, Územní památkové správy v Českých Budějovicích).
- STEJSKAL, Aleš: Inventáře zámku (letohrádku) Kratochvíle z období 1627-1722, České Budějovice 2005-2006 (Interní materiál Národního památkového ústavu, Územní památkové správy v Českých Budějovicích).
- STEJSKAL, Aleš: Rožmberská a švamberská kunstkomora na počátku 17. století a její inventář. Archivum Trebonense 9, 2001, s. 66-85.
- STŘEDA, František DI.: Zámek Kratochvíle, Praha 1916.
- SVOBODA, Petr (ed.): Pernštejnové a jejich doba. Výběrový katalog a stručný průvodce výstavou, Praha 2012.
- ŠTAJNOCHR, Vítězslav - RUIZOVÁ Libuše: Sváteční stůl na zámku a v paláci: stolování na šlechtických sídlech v 19. století, Praha 2013.
- ŠTAJNOCHR, Vítězslav - RUIZOVÁ Libuše: Všední stůl na zámku a v paláci: stolování na šlechtických sídlech v 19. století, Praha 2013.
- TOMAN, Rolf (ed.): Umění italské renesance: architektura, sochařství, malířství, kresba, Praha 2000.
- UHLÍKOVÁ, Kristina: Národní kulturní komise 1947-1951, Fontes historiae atrium XI, Praha 2004.

- UREŠOVÁ Libuše a kol.: Hodiny a hodinky. Katalog výstavy. Praha 1998.
- VACKOVÁ, Jarmila: Nizozemské malířství 15. a 16. století. Československé sbírky, Praha 1989.
- VÁGNER, Petr: Theatrum Chemicum. Kapitoly z dějin alchymie, Praha 1995.
- VARCL, Ladislav a kol.: Antika a česká kultura, Praha 1978.
- VAVERKOVÁ, Zuzana: „Renesance renesance“ rožmberského letohrádku Kratochvíle, in: Zprávy památkové péče. Časopis státní památkové péče. 71, 2011, č. 6, s. 418-422
- VAVERKOVÁ, Zuzana: Renesanční interiéry letohrádku Kratochvíle, in: Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, České Budějovice 2011, s. 588-591.
- VAVERKOVÁ, Zuzana: „Renesance renesance na zámku Kratochvíle“, in: Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, České Budějovice 2011, s. 658-663.
- VAVERKOVÁ, Zuzana: Syllabus prohlídkové trasy zámku Kratochvíle, České Budějovice 2011 (Interní materiál Národního památkového ústavu, Územní památkové správy v Českých Budějovicích).
- VESELÁ, Lenka: Knihy na dvoře Rožmberků. Praha 2005.
- VLČEK, Pavel a kol.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2004.
- VLK, Miloslav - ASSMANN, Jan: Stolničení a výtvarné umění pěti staletí, Praha 1988.
- VOKÁČOVÁ, Věra: Lavabo - flakon. Hygienické a toaletní náčiní pěti staletí. Katalog výstavy, Praha b. d.
- VONDŘICH, Alexander: Státní zámek Kratochvíle - stálá expozice loutkového a kresleného filmu. Průvodcovský text, České Budějovice 1983 (Interní materiál Národního památkového ústavu, Územní památkové správy v Českých Budějovicích).
- VOREL, Petr: Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy, Praha 1999.
- VOREL, Petr: Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15. - 17. století, Pardubice 2001.
- WAISSEROVÁ, Jana: Historie restaurování štukové výzdoby interiéru zámku Kratochvíle (Bakalářská práce), Fakulta restaurování Univerzity Pardubice, Pardubice 2011.
- WICHTERLOVÁ, Zuzana - BLÁHA Jiří a kol.: Restaurování vily zámku Kratochvíle, in: Konference sdružení pro ochranu památek Arte-fakt. Restaurování a ochrana uměleckých malířských a sochařských děl, Litomyšl 2006, s. 5-7.

Internetové zdroje:

- http://www.arte-fakt.cz/dokumenty/VI.konf/VI.sbornik_18-25.pdf
- http://www.arte-fakt.cz/dokumenty/01_Kratochvile.pdf
- <http://www.bda.at/organisation/126/0/5780/texte/>
- <http://sdhpetruvdvur.webnode.cz/historie/historie-sburu-petrova-dvora/historie-petrova-dvora/>

S U M M A R Y

THE CHATEAU KRATOCHVÍLE

the Renaissance Villa and the History of Its Restoration

The unique hunting summer chateau Kratochvíle, in the hilly countryside dotted by lakes, was established between 1583 and 1589 near the town Netolice on the request of Vilém of Rožmberk. Its Italian architect, Baldassare Maggi of Arogna, chose rectangle as the fundamental element of its composition. The rectangular shape of the central villa was incorporated into a long rectangular garden and the regularity of the whole building was highlighted by the moat, which surrounded the building from all four sides. The interior of the residence was expensively decorated with paintings and plaster decorations by the painter Georg Widman, the plasterer Antonio Melana and their assistants. These artists were inspired by the wood carvings by the German graphic artist Jost Amman, the painter Albrecht Dürer and other artists. Most images depict hunting scenes, exotic and mythical animals, and at that time very popular characters from ancient mythology, and the history of City of Rome. There are also characters symbolising the cardinal virtues and symbols of the four seasons. The decoration of the residence reminds of the fame, glory, and the tradition of the Lords of Rožmberk. This evidence is obvious especially in the beautiful Golden Hall with the central figure of Rožmberk rider in armour on a white horse, with a bare sword, placed in the central area of the ceiling. There are Coats of Arms of Vilém's wives depicted in the four corners of the ceiling. Moreover, the motive of the Rožmberk's Coat of Arms, five petals red rose, pervades the entire building and constantly reminds, in an elegant way, that all this beauty was initiated for fun, pleasure, entertainment and representation of the Rožmberk family. The garden, with the water moat and a number of hydraulic machines and other attractions, also used to be a lovely place for amusement of noble quests. The garden was also used as herbal and supply garden, where melons, onions, carrots, buckwheat, hemp, and herbs were grown. At the time of the Rožmberk, there was a game park around the chateau, an area of about 3000 hectares. It was built in the eighties of the sixteenth century and the fallow deer, pheasants, swans, wild geese, deer, and "sea ducklings" were kept there. Vilém of Rožmberk and then his brother Petr Vok used to spend a lot of time here together with the whole court, hunting in the game park and meeting their noble friends.

The last of the Rožmberk Petr Vok sold the Netolice dominion together with the chateau Kratochvíle in 1601 to Rudolph II. Shortly after the outbreak of the Thirty Years' War, in 1622, upon the will of the Emperor Ferdinand II., the castle fell into the hands of the Styrian nobleman Johann Ulrich of Eggenberg, as well as many other South Bohemian dominions. His grandson Johann Christian of Eggenberg and his wife Maria Ernestine of Schwarzenberg loved to visit Kratochvíle and had the building modified. Apparently, they organised theatre performances in the villa and surrounding gardens during their stays. After their relatives the Lords of Schwarzenberg took over chateau Kratochvíle in 1719, the whole summer residence underwent the most significant reconstruction. The original Renaissance hipped roof placed on painted

lunette ledge was completely rebuilt between 1762 and 1764. It was replaced by two rack mount mansard roof, which we can see nowadays. It seems this roof is optically dividing the castle into two buildings. The original lunette cornice and also the interior of Fraucimor were reconstructed, because originally they were located right under the roof. None of these reconstructions however, aroused the nobility enough to visit the place more often. The Schwarzenberg family preferred the newly built baroque hunting chateau Ohrada by Hluboká nad Vltavou or later their summer residence in nearby Libějovice. Kratochvíle was changed into the flats for clerks, and because the decorations of the halls did not match the new purpose of the building, the renaissance stucco and paintings were whitened or even battered. In the nineteenth century the Schwarzenberg family established the Institute for orphans there, then the archive, and the museum of artistic monuments of Netolice and Prachatice dominion. The castle was used by the Regional Museum of Agriculture between 1926 and 1933. The City Museum of České Budějovice used the castle as the storage of the collections at the end of the Second World War.

The rescue of this significant monument began in the fifties. There was an ongoing restoration and building work. They started with the reconstruction of stucco reliefs, restoration of sgraffiti, and wall paintings. The static security was ensured. In 1981 the chateau was used as a location for the exhibition of Animated Film, which was created in cooperation with the then Krátký Film Praha and the Regional Centre of Heritage Preservation and Nature Conservation in České Budějovice. The Renaissance villa was the main centre of the exhibition of high quality and popular film artefacts. Although this exhibition generated a large number of visitors, it was clear from the beginning that this kind of museum exhibition is not a good choice and in some ways even contradicts the principles of presentation of the historical architectural and artistic monument. The oversized glass display cases clogged up the space so they did not allow perceiving the artistic and historical uniqueness of the space. Public interest in Kratochvíle however, opened the possibility to initiate the complete building reconstruction of the entire complex, including the gradual restoration of the unique painting and stucco decoration. All these modifications aimed at returning the chateau and its surroundings into what it looked like at the time of creation, when it represented the unique complex of Renaissance architecture in Bohemia. This included the restoration of the Chateau Chapel and the enclosing walls. Also the function of the chateau moat was restored and the moat was filled with water after three hundred years.

In 2004 was the exhibition at Kratochvíle castle finished and the project called "Renaissance Renaissance" was launched in the following year. The objective of this project was to rehabilitate the villa as the Renaissance lusthauz at the time of the last two Rožmberk rulers and in preserved touches of their followers the Eggenberg. The formation of the exhibition was divided into five years, during which - without closing the complex for public -they successively opened parts of the new tour route. Restoration and installation work was always preceded by extensive renovation of the interior.

The detailed historical and construction research, and studies of original inventories of the chateau from the end of the sixteenth and from the seventeenth century, was performed

to clarify the purpose and the internal structure of individual rooms at the chateau Kratochvíle. Comparison of the results of the archival research and the entries in the Rožmberk Chronicle, written by Václav Březan, helped to illuminate the last phase of finishing works on the villa at the end of life of its founder Vilém of Rožmberk and further use of the complex by the last of the Rožmberk rulers, Petr Vok of Rožmberk. According to the inventory it was possible to demonstrate that the villa kept the traditional horizontal division the Renaissance buildings (operating rooms were on the ground floor, social and representative rooms on the first floor, and Fraucimor rooms in the attic). Italian influence is noticeable in the layout of the rooms. Most of the rooms were joined into apartments, which provided more privacy and intimacy. This is seen in the older preserved, unfortunately undated plan of the ground floor and the first floor of the villa. The layout of the rooms corresponds with the original Rožmberk disposition, except the later smaller building interventions, and remained unchanged until today.

The new interior installation at the chateau Kratochvíle was to convert the wealth of theoretical and iconographical information into the picture of everyday reality at the representative aristocratic country residence. The creation of the installation required extensive work with iconographic materials, whether they were related to historically adequate lighting, flooring, boards, textiles or many other interior accessories. The reason for this was the fact that no proved Rožmberk inventory has been preserved till today, and there is generally a lack of the authentic Renaissance inventory in chateau collections. When selecting the inventory, we had to ask several times the Museum of Decorative Arts in Prague, the National Museum, The South Bohemian Museum, the Archdiocese of Olomouc and other cultural institutions for cooperation. Part of the inventory was acquired by the purchase at foreign auctions or at antique shops. To approach the contemporary environment, partially captured in the inventories, artistic copies or replicas of the missing inventory or objects of everyday use (lighting, portable toilet, fireplace tools, lavabos, etc.) were made, based upon the preserved historical or documented iconography. The most interesting objects of the castle exhibition are presented in the catalogue, which is part of this book.

The current route takes the visitors into the interior from the time of the last of the Rožmberk, Vilém and Petr Vok. The tour of the ground floor includes the Entrance Hall decorated in painted hunting scenes, the courtier room, the apartment of Petr Vok's nephew, Jan Zrinský of Seryn, the bathroom and food preparation room, the bedroom, and the room of the butler Jan Hagen. The first floor consists of the anteroom, the bedroom and the study of Petr Vok of Rožmberk, the room of Vilém of Rožmberk and so called Golden Hall. The great so called Upper Hall with the Italian fireplace and the Golden Hall are the most representative and artistically the most valuable spaces of the villa.

The villa surrounded by the water moat, with the Renaissance-inspired herbal garden and the painted enclosing walls should evoke an intense feeling of something that was called *locus amoenus* in the pre-modern culture, which means a lovely place where the senses and the soul revive. If this is how the visitors perceive it, then the years of effort of many workers participating in the reconstructions and the castle installation was crowned with success.

ZÁMEK KRATOCHVÍLE

Renesanční letohrádek a historie jeho památkové obnovy

Milena Hajná – Mája Havlová – Vojtěch Troup – Zuzana Vaverková

Vydal Národní památkový ústav,
Územní památková správa v Českých Budějovicích
Náměstí Přemysla Otakara II. 34, České Budějovice

Fotografie:

Aleš Motejl: 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 21, 39, 41, 44, 48, 60, 61, 62, 66, 71,
74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 93, 95, 99, 101, 104, 106

Vojtěch Troup 33, 50, 51, 77, 81, 83, 87, 94, 98, 105, 107, 108

Jana Waisserová 43, 46, 47, 68, 69

Martin Pavala 34, 35, 36, 37, 38

Jaří Bláha 42

Jan Brabec 45

Ivan Janota 109

Tomáš Halama 24, 25

Karel Rabenhaupt 50

Zdeněk Troup 67

Michal Tůma 9b, 101

Archiv Správy zámku Kratochvíle 7, 27, 28, 31, 32, 40, 55, 56, 57, 58, 65, 72, 73, 75,
79, 85, 89, 100, 103

Archiv NPÚ ÚPS 16, 18, 63

Archiv SOkA Prachatice 19

Fotoarchiv NPÚ ÚP v Praze 22, 23, 26, 29, 30, 52, 53, 54, 70, 92, 96, 102

Lobkowiczské sbírky 2, 3, 13 – detaily

Museum Fotoateliér Seidel 17

Muzeum JUDr. Otakara Kudrny v Netolicích 20

North Carolina Museum of Art 64 – detail

Rijksmuseum Amsterdam 59

Redakce: Milena Hajná

Jazyková korektura: Jarmila Musilová

Překlad resumé: Zuzana Rybová

Obálka, grafická úprava a sazba: Grafické studio a nakladatelství Tomáš Halama
Klaricova 888/5, České Budějovice

Vydání první

České Budějovice 2015 České Budějovice 2015

ISBN 978-80-87890-12-7